

HAK VE ÖZGÜRLÜKLER 2021

**TÜRK GÖÇMENLERE YÖNELİK
AYRIMCILIK VE NEFRETİN ÜRETİMİ:
KUZEY AMERİKA ÖRNEĞİ**

Araştırma Yürütücüsü / Editör
Prof. Dr. Şebnem Köşer Akçapar

Haziran 2022

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Küresel Göç Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi
(ASBU - GAUM)

TÜRK GÖÇMENLERE YÖNELİK
AYRIMCILIK VE NEFRETİN ÜRETİMİ:
KUZEY AMERİKA ÖRNEĞİ

Araştırma Yürütücüsü/Editör
Prof. Dr. Şebnem Köşer Akçapar
ASBÜ-GAUM Müdürü

Araştırmacılar
Aysima Çalışan
Araştırma Koordinatörü, Amerika Birleşik Devletleri

Dr. Erman Eroğlu
Araştırma Yürütücü Yardımcısı, Hukuki Çerçeve

Elif Banu Varlı
Araştırmacı, Hukuki Çerçeve

Tuna Kılınc
Araştırmacı, Kanada

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Küresel Göç Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi (ASBU-GAUM)
Hükümet Meydanı, No: 2, 06050
Ulus-Altındağ/ANKARA

İÇİNDEKİLER

Şekiller ve Resimler Tablosu.....	6
Kısaltmalar	7
Araştırma Ekibinin Biyografileri.....	8
Önsöz.....	11
Giriş	13
Birinci Bölüm: Araştırma Hakkında	15
I. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi	15
II. Araştırmanın Yöntemi ve Sınırlılıkları.....	20
İkinci Bölüm: Türkiye’den Kuzey Amerika’ya Yönelik Göçler ve Kavramsal-Kuramsal Tartışma	25
I. Türkiye’den ABD ve Kanada’ya Yönelik Göçlerin Kısa Tarihi.....	25
II. Kavramsal ve Kuramsal Tartışma: Nefret Söylemi ve Ötekileştirme	35
Üçüncü Bölüm: Hukuki Çerçeve	45
I. Amerika Birleşik Devletleri Açısından Ayrımcılık ve Nefret Suçu	45
II. Kanada Açısından Ayrımcılık ve Nefret Suçu	48
III. Türkiye Açısından Ayrımcılık ve Nefret Suçu.....	49
Dördüncü Bölüm: Bulgular ve Tartışma	51
I. Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’daki Nefret Suçlarının Tarihsel Gelişimi.....	51
II. Hak İhlalleri Alanında 2021 Yılına Ait Kayda Geçirilen Veriler.....	67
III. Amerika Birleşik Devletleri Ve Kanada’da Yabancılar Hukuku Bağlamında Tanınan Temel Haklar.....	70
1. Amerika Birleşik Devletleri.....	70
2. Kanada	88
Sonuç ve Öneriler	101

Şekiller ve Resimler Tablosu

Şekil 1: ABD'deki Müslümanlara Yönelik Nefret Suçu Vakalarının Yıllara Göre Dağılımı	54
Şekil 2: ABD'deki Cami Saldırılarının Eyaletlere Göre Dağılımı	55
Resim 1: Donald Trump'ın Bazıları Retweetleri.....	56
Şekil 3: Kanada'daki Müslümanlara Yönelik Nefret Suçu Vakalarının Yıllara Göre Dağılımı	61
Resim 2: Justin Trudeau'nun 29 Ocak 2022 Tarihli Tweeti	62
Resim 3: "You take my breath away" Yazılı Sevgililer Günü Kartı.....	75
Resim 4: Moorhead Fargo İslam Merkezi Duvarındaki İslam'a Ölüm Yazısı	79
Resim 5: Mankato İslam Merkezi Önünde Saldırganın Zarar Verdiği Araç	81
Resim 6: Greater Austin İslam Merkezi'nin Önüne Bırakılan Tabela	82
Resim 7: Grand Blanc İslam Merkezi'nin Önündeki Tahrir Edilen Tabela.	83
Resim 8: San Francisco'daki Caminin Kırılan Camı.....	86
Resim 9: Baitul Kareem Camisine Yapılan Saldırı Sonrası.....	94

Kısaltmalar

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADEA	: Age Discrimination in Employment Act (İstihdamda Yaş Ayrımcılığı Yasası)
CA	: Canadian Constitution (Kanada Anayasası)
CAIR	: Council on American-Islamic Relations (Amerikan-İslami İlişkiler Konseyi)
CAPA	: Church Arson Prevention Act (Kilise Kundaklamayı Önleme Yasası)
CCC	: Canadian Criminal Code (Kanada Ceza Yasası)
CCRF	: Canadian Charter of Rights and Freedoms (Kanada Haklar ve Özgürlükler Şartı)
CHRA	: Canadian Human Rights Act (Kanada Yurttaş Hakları Yasası)
CRA	: Civil Rights Act (Yurttaş Hakları Yasası)
DOJC	: Department of Justice Canada (Kanada Adalet Bakanlığı)
DOJ	: Department of Justice (Adalet Bakanlığı)
FBI	: Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
HCA	: Hate Crimes Act (Nefret Suçları Yasası)
IA	: Immigration Act (Göçmenlik Yasası)
IRCA	: Immigration Reform and Control Act (Göç Reformu ve Kontrolü Yasası)
INA	: Immigration and Nationality Act of 1952 (1952 tarihli Göçmenlik ve Vatandaşlık Yasası)
PA	: Passport Act of 1926 (1926 tarihli Pasaport Yasası)
SCOTUS	: Supreme Court of the United States (Birleşik Devletler Yüce Mahkemesi)
SSAA	: Social Security Act Amendments of 1950 (1950 tarihli Sosyal Güvenlik Yasası)
NCCM	: National Council of Canadian Muslims (Kanada Müslümanları Ulusal Konseyi)
TASC	: Turkish American National Steering Committee (Türk-Amerikan Ulusal Yönlendirme Komitesi)
TCK	: Türk Ceza Kanunu
USC	: United States Code (Birleşik Devletler Kodifiye Yasası)
USCMO	: US Council of Muslim Organizations (ABD Müslüman Örgütleri Konseyi)
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Araştırma Ekibinin Biyografileri

Şebnem Köşer Akçapar (Araştırma Yürütücüsü/Editör)

Prof. Dr. Şebnem Köşer Akçapar, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) Sosyoloji Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, ASBÜ'de Küresel Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi'nin Müdürü olarak görev yapmaktadır. ASBÜ kadrosuna katılmadan önce, Koç Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktaydı. Aynı zamanda, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi'nin yönetim kurulu üyesi ve Asya Çalışmaları Merkezi'nin de kurucu Müdürü olarak görev yapmıştır. 2012-2015 yılları arasında Hindistan'ın saygın üniversitelerinde zorunlu göç üzerine araştırmalar yürütmüş ve misafir öğretim üyesi olarak *Güney Asya'da Göç ve Diaspora* ile *Toplumsal Tabakalaşma: Sosyal Sınıf ve Kast Sistemi* başlıklı dersler vermiştir. Akademisyenliğe adım atmadan önce, kariyerine yurtdışında göçmenlerin kurduğu sivil toplum örgütlerinde sosyal hizmetli ve proje yürütücüsü olarak devam etmekte olan Prof. Akçapar, Belçika'da Leuven Üniversitesi'nde zorunlu göç hareketlerinde sosyal ağların rolü üzerine tamamladığı doktorasının ardından, Georgetown Üniversitesi Uluslararası Göç Merkezi'nde (ISIM) doktora sonrası programı çerçevesinde ABD'de vasıflı göç konulu bir proje yürütmüş ve daha sonra yine aynı kurumda yüksek lisans düzeyinde karşılaştırmalı göç politikaları, entegrasyon sorunları ve Müslüman göçmenler konulu dersler vermiştir. Araştırma konuları arasında zorunlu göç, göçün kadınlaşması, emek göçü, vasıflı göç hareketleri, sosyal uyum süreçleri, diaspora ve siyasi katılım gibi konular sıralanabilir.

Erman Eroğlu (Araştırma Yürütücü Yardımcısı – Hukuki Çerçeve)

Erman Eroğlu lisans derecesini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden almıştır. İstanbul Barosunda avukatlık stajını tamamlayıp uygulamada bulunduktan sonra, Uludağ Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmış; sonrasında ise, kazandığı devlet bursu ile yüksek lisans ve doktora eğitimi için Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiştir. Austin Texas Üniversitesi'nde bir yıl süreyle akademik yazım ve araştırma

programına katılmıştır. Anglo-Amerikan hukuk doktrini, muhakemesi ve Amerikan hukuk uygulaması üzerine Boston Üniversitesi'nde, uluslararası ticari tahkim üzerine ise Penn State Law'da eğitim almış ve yüksek lisansını uluslararası ticaret ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri üzerine yapmıştır. Case Western Reserve Üniversitesi'nde öğrenci asistan olarak çalışmış, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri üzerine yazdığı doktora teziyle doktor unvanını almıştır. 2021 yılından itibaren Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde meslek hayatını sürdürmekte ve uluslararası özel hukuk, vatandaşlık ve yabancılar hukuku üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Aysima Çalışan (Araştırmacı, ASBÜ Yüksek Lisans Öğrencisi)

Aysima Çalışan, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Uygulamalı Sosyal Araştırmalar Bölümü'nde yüksek lisans öğrencisi olup, zorunlu göçte toplumsal cinsiyet ve vasıfsızlaşma üzerine odaklanan tezini tamamlamaktadır. 2019 yılında Mersin Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun olmuştur. İlgi alanları arasında uluslararası göç, toplumsal cinsiyet, sosyal uyum ve göç politikaları bulunmaktadır. Bugüne kadar çeşitli ulusal ve uluslararası kurumlar tarafından desteklenen farklı projelerde görev almış, göçmen ve mülteci gruplar ile niteliksel ve niceliksel yöntemlerle yürütülen saha çalışmalarına katılmıştır.

Elif Banu Varlı (Araştırmacı, ASBÜ Hukuk Fakültesi Asistanı – Hukuki Çerçeve)

22.08.1994 tarihinde Balıkesir'de dünyaya geldi. İlköğretim, ortaöğretim ve lise öğrenimini Balıkesir'de tamamladı. Üniversite öğrenimini Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır. 2017-2019 yılları arasında "Türk Rekabet Hukukunda Uzlaşma Prosedürü" konulu tezini tamamlayarak Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı'ndan mezun olmuştur. Yüksek lisansını yaparken Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı'na Öncelikli Alan Araştırma Görevlisi olarak atanmıştır. 2019 yılında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'ne görevlendirilmiştir. Halen Özel Hukuk Doktora Programında tez

aşamasında olup lisansüstü çalışmalarına devam etmektedir. Rekabet Hukuku ve Sigorta Hukuku alanlarında uluslararası ve ulusal yayınları bulunmaktadır. İyi derecede İngilizce konuşan ve yazan Varlı, orta seviyede Almanca bilmektedir.

Tuna Kılınç (Araştırmacı, ASBÜ Yüksek Lisans Öğrencisi)

Tuna Kılınç, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Uygulamalı Sosyal Araştırmalar programında Yüksek Lisans öğrencisidir. Lisans eğitimi- ni 2014'te Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamlamıştır. "Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişimindeki Zorluklar: Mardin Örneği" başlıklı Yüksek Lisans tezini hazırlamaktadır. Dört yıldır nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanarak sosyal araştırmalar yapmaktadır.

ÖNSÖZ

Çalışmamız sırasında desteklerini esirgemeyen Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan'a ve Rektör Yardımcılarımız Prof. Dr. M. Hakan Türkçapar'a ve Prof. Dr. Ali Osman Kurt'a içten teşekkürlerimi sunarım. Göç olgusunu ele alırken disiplinlerarası işbirliğinin önemini bir kez daha ortaya koyan bu çalışma, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nin genç akademisyenleri ve lisansüstü öğrencilerinden oluşan kıymetli araştırma ekibinin bir yıl boyunca gösterdikleri üstün çabaları sayesinde gerçekleşmiştir.

Prof. Dr. Şebnem Köşer Akçapar

*Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Küresel Göç Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi Müdürü*

Giriş

Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da yaşayan Türk göçmenlerin özellikle Türk ve/veya Müslüman kimlikleri üzerinden maruz kaldıkları nefret söylemi ve nefret suçlarına ilişkin anlayışımızı geliştirmek, mevcut istatistikleri ve mahkeme kararlarını toplayarak değerlendirme amacıyla kaleme alınmıştır. Araştırma sürecinde, temelinde ırkçılıktan beslenen bu sosyal sorunun, 1) tarihsel kökeni ve nasıl ortaya çıktığı, 2) hangi kanallar ve semboller aracılığı ile yeniden üretildiği, 3) nefretin ve ötekileştirmenin üretim sürecinde söylemin nasıl bir rol oynadığı, 4) nefret suçlarıyla mücadeleyle yönelik atılan yasal, politik, kültürel ve sosyal adımların ne olduğu ve nasıl bir etki yarattığı incelenmiştir.

2021 yılına ait nefret suçları, hak ihlalleri ve saldırıları derleyen çalışmamızın bu alanda var olan bilgi boşluğunu doldurmanın yanı sıra, geleneksel ve yeni medyada karşılaşılan sorunların boyutunu ölçmemize ve değerlendirmemize olanak tanıyacağını; nefretten üreyen ve önyargılarla beslenen ırkçılık, İslam karşıtlığı, yabancı ve Türk düşmanlığı gibi ayrımcı tutum ve şiddet içeren davranışlara karşı demokratik mücadele ve girişim biçimleri önererek Kuzey Amerika'da yaşayan Türk ve Müslüman kökenli göçmenlerin bireysel hak ve özgürlüklerden daha bilinçli bir şekilde yararlanmalarının önünü açacağını ümit ediyoruz.

Birinci Bölüm

Araştırma Hakkında

I. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Aristoteles ile temelleri atılmış olan insanların eşit olması gerekliliği ideası geçmişten günümüze daima saldırıya maruz kalmaktadır. Bu saldırılarla mücadele edebilmek ve her türlü eşitsizliğin ve ayrımcılığın önüne geçmek için, başta ayrımcılık yasağı olmak üzere ulusal ve uluslararası hukukta çeşitli düzenlemeler yürürlüğe konmuştur. Mevcut düzenlemeler, bir yandan insanların ayrımcılıkla mücadelesini göstermekteyken, öte yandan ayrımcılığın çeşitli boyutlarda yeniden üretildiğinin de bir işaretidir. Ayrımcılığın en vahim hali, esasen ayrımcılık ve önyargıya dayanan ve nefret söyleminin de dahil olduğu nefret suçlarıdır. Suç, esasta bir hukuki varlık ya da menfaatin ihlalini ihtiva eder. Her suçta korunan hukuksal bir değer vardır. Nefret ve ayrımcılık suçuyla korunan hukuksal değer, kişilerin onurları, sahip oldukları dil, din, ırk gibi özellikleri, adalete eşit erişim hakkı, serbest ticaret yapma hakları, mülkiyet hakkı ve belirli hizmetlerden yararlanma hakkını korumaktadır. Bir diğer deyişle, bu hukuksal değer ile, doğuştan sahip olunan haklar ve özgürlükler çerçevesinde, nefret suçu teşkil eden unsurlara karşı devlet ve bireyler nezdinde kişilerin eşit muamele görme hakkı korunmaktadır.

Ancak, bu temel hakkın korunması maalesef her zaman mümkün olmamaktadır. Ayrımcılık, nefret söylemi ve nefret suçu gibi olumsuz pratiklerin varlığı farklı ülkelerdeki devlet kurumlarının veya

insan hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının raporlarında düzenli olarak belgelenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da da her yıl bu konuda önemli veriler toplanmaktadır. Son kırk yılda Kuzey Amerika'da yaşanan olayları göz önüne alan birçok politikacı, kanaat önderi ve lobi grubu, nefret suçu vakalarını ulusal bir sosyal sorun olarak tanımlamaktadır.¹ Bu sorunların tespiti ve mücadelesi için, ABD'de 1990'dan itibaren Federal Soruşturma Bürosu (FBI) tarafından nefret suçlarının takibi yapılmaktadır. Nefret suçuyla mücadele için gösterilen çabalara rağmen, FBI verileri vakaların yıllar içinde azalmadığını; aksine, 11 Eylül 2001'dan itibaren özellikle Arap ve Müslüman kökenli Amerikalılara yönelik saldırıların ciddi bir biçimde arttığını göstermektedir. Bu artışı açıklayan en çarpıcı örnek, FBI'nin 2000 ve 2001 yılı verilerinin karşılaştırılması ile ortaya çıkmaktadır. Bu verilere göre, 2000 yılında Müslümanlara yönelik 28 nefret suçu raporlanırken,² 2001 yılında yüzde 1600'lük bir artışla 481 vaka kayda geçirilmiştir.³ Aradan neredeyse yirmi yıl geçmesine rağmen, FBI'nin yayınladığı istatistikler hala alarm vericidir. Örneğin, 2019 yılına ait veriler incelendiğinde, rapor edilen nefret suçu vakalarının, son on yılın en yüksek seviyesine ulaştığı görülmektedir. Bu veriye göre, 2019'da 7.314 nefret suçu işlenmiş; bunlar arasından ırk ve etnik köken motivasyonlu saldırıların %7'si Arap ve Asya kökenlileri hedef almıştır. Ayrıca, din ve inanç temelli nefret suçları 2019 yılında bir önceki yıla göre %7 oranında artarken; 2020 yılında bu artış oranı %13,3'ü bulmuştur.⁴

ABD ile benzer şekilde, 11 Eylül saldırılarından sonra Kanada'da da özellikle Müslümanları hedef alan saldırılar hızla çoğalmıştır. Ka-

nada İslam Kongresi (Canadian Islamic Congress) isimli kuruluşun yayınladığı rapora göre, 2000 yılında Müslümanlara karşı 11 nefret suçu vakası varken, 2002'de bu sayı 170 olarak kayda geçirilmiştir.⁵ 2019 yılında yayınlanan başka bir rapora göre, Kanada'da işlenen nefret suçları, bir önceki yıla göre %7 oranında artmış ve 1.946 vaka kayıtlara geçmiştir.⁶ Bu vakalardan Afrika kökenlileri, Arapları veya Batı Asyalıları hedef alanların sayısı yıllara göre sürekli artmaktadır. İlginçtir ki, doğrudan Yahudi toplumunu hedef alan saldırıların azalmasına ve bazı dini azınlık gruplarına yönelik nefret suçlarında bir düşüş görülmesine rağmen, Müslüman toplumunu hedef alan saldırılar azalmamış; tam aksine %9 oranında bir artış kaydedilmiştir. Buna göre, yeni antisemitizm Batı toplumlarında yaşayan Müslümanları hedef almaktadır.

Yukarıda bahsedilen bu raporlar, Müslüman toplumun nefret suçlarına ne ölçüde maruz kaldığına dair önemli veriler sunmaktadır. Etnik köken ve milliyet özelinde veriler yayınlanmadığı için, bu ülkelerde yaşayan Türk toplumunun mağduriyetine ilişkin net bir bilgiye ulaşmak mümkün değildir. Oysa ki, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları da İslam düşmanlığı ve ırkçılık temelinden beslenen nefret saikli saldırılara hedef olmaktadır.⁷ Örneğin, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın (YTB) 2020 yılına

¹ Disha, I., Cavendish, J. C., & King, R. D. (2011). Historical events and spaces of hate: Hate crimes against Arabs and Muslims in post-9/11 America. *Social Problems*, 58(1), 21-46.

² FBI. (2000). 2000 Hate Crime Statistics. <https://ucr.fbi.gov/hate-crime/2000>

³ FBI. (2001). 2001 Hate Crime Statistics. <https://ucr.fbi.gov/hate-crime/2001>

⁴ FBI. (2020). FBI Releases Updated 2020 Hate Crime Statistics. <https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/fbi-releases-updated-2020-hate-crime-statistics>

⁵ CBC Radio. (2021). 'It's like living in a nightmare': Canadian Muslims describe their experiences after 9/11. <https://www.cbc.ca/radio/day6/lelah-fernandez-s-great-week-islamophobia-after-9-11-the-man-behind-the-card-counter-levar-burton-and-more-1.6171292/it-s-like-living-in-a-nightmare-canadian-muslims-describe-their-experiences-after-9-11-1.6171380>

⁶ Moreau, G. (2021). Police-reported hate crimes in Canada, 2019. Juristat. Canadian Centre for Justice Statistics. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/85-002-x/2021001/article/00002-eng.htm>

⁷ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2021). Yurt Dışındaki Türk Vatandaşlarını Hedef Alan Saldırılar 2020. <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslara-yonelik-saldirilar/yurt-disindaki-vatandaslarimizi-hedef-alan-nefret-suclari-ayrimcilik-ve-hak-ihlallerine-iliskin-raporlama-calismalari>

ilişkin yayınladığı raporda, yurtdışındaki Türk ve Müslüman toplumuna yönelik saldırıların 2019 yılına göre %53,7 oranında arttığı vurgulanmaktadır.⁸ Buna göre, yaklaşık 213 bin Türk kökenli nüfusun⁹ olduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde ve 64 bin Türk kökenli nüfusun¹⁰ olduğu Kanada'da, Türk ve Müslüman kökenli kişilere yönelik yapılan saldırıların oranı, tüm saldırılar içinde, %2,57 olarak saptanmıştır.¹¹ YTB'nin raporu dışında, Kuzey Amerika'da yaşayan Türk kökenli vatandaşların ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığı gibi nefret temelinde üretilen sosyal pratiklerine ne ölçüde maruz kaldıkları ve bunları nasıl deneyimlediklerine ilişkin kapsamlı bir çalışma eksikliği vardır. Ayrıca, nefret söylemi ve nefret suçu kavramlarının muğlaklığı, her bir ülkenin konuyu farklı bir hukuki çerçeve içinde ele alması; buna bağlı olarak eksik raporlama, yetersiz veri üretimi, mahkeme sürecinde bu tür suçların önyargı ve nefret motivasyonları ile işlendiğinin göz ardı edilmesi gibi sebeplerle mevcut istatistiklerin gerçek vaka sayısının çok altında kaldığına işaret edilmektedir.¹²

⁸ İbid.

⁹ U.S. Census Bureau. (2019). People Reporting Ancestry. Tablo Numarası: B04006. <https://data.census.gov/cedsci/table?q=B04006&t=Ancestry&d=ACS%201-Year%20Estimates%20Detailed%20Tables&tid=ACSDT1Y2019.B04006&hidePreview=false>

¹⁰ Statistics Canada. (2016). Data Tables, 2016 Census - Ethnic Origin. [https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/dp-pd/dt-td/Rp-eng.cfm?LANG=E&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&F-L=A&FREE=0&GC=0&GID=0&GK=0&GRP=1&PID=110528&PRID=10&PTYPE=109445&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2017&THEME=120&VID=0&VNAMEE=&VNAMEF="](https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/dp-pd/dt-td/Rp-eng.cfm?LANG=E&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&F-L=A&FREE=0&GC=0&GID=0&GK=0&GRP=1&PID=110528&PRID=10&PTYPE=109445&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2017&THEME=120&VID=0&VNAMEE=&VNAMEF=)

¹¹ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2021). Yurt Dışındaki Türk Vatandaşlarını Hedef Alan Saldırılar 2020. <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslara-yonelik-saldirilar/yurt-disindaki-vatandaslarimizi-hedef-alan-nefret-suclari-ayrimcilik-ve-hak-ihlallerine-iliskin-raporlama-calismalari>

¹² Janhevich, D. E. (2001). Hate crime in Canada: An overview of issues and data sources. Statistics Canada. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/catalogue/85-551-X> Roberts, J.V. (1995). Disproportionate Harm: Hate

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'daki nefret suçunun kapsamının ve doğasının, Türk ve Müslüman topluluklarının nasıl ve neden hedef alındığının politika yapımcılar, devlet yetkilileri, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşları tarafından analiz edilmesi gerekmektedir. Eksik ve yetersiz belgeleme yapılması mevcut sorunun tespiti ve çözümünü yavaşlatmaktadır.¹³ Dolayısıyla, tüm kamuoyunu ilgilendiren bu konu ile ilgili veri üretmek, mevcut politikaları ve yönergeleri incelemek; elde edilen bulgulara dayanarak bu sosyal sorunların çözümü noktasında işbirliğine dayalı adımlar atmak son derece önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, Kuzey Amerika'da yaşayan Türk kökenli göçmenlerin özellikle Türk ve/veya Müslüman kimlikleri üzerinden maruz kaldıkları nefret söylemi ve nefret suçlarına ilişkin anlayışımızı geliştirmek, mevcut istatistikleri ve mahkeme kararlarını toplayarak değerlendirmektir. Araştırma sürecinde, bu sosyal sorunun 1) tarihsel kökeni ve nasıl ortaya çıktığı, 2) hangi kanallar ve semboller aracılığı ile yeniden üretildiği, 3) üretim sürecinde söylemin nasıl bir rol oynadığı, 4) bu suçlarla mücadeleye yönelik atılan yasal, politik, kültürel ve sosyal adımların ne olduğu ve bunların nasıl bir etki yaptığı incelenmiştir.

Bu çalışma, var olan bilgi boşluğunu doldurmanın yanı sıra birkaç açıdan önem taşımaktadır. Bunlardan ilki, elde edilen bulguların bu sosyal sorunun boyutunu ölçmemize ve değerlendirmemize olanak tanıyacak olmasıdır. İkinci önemli nokta, bu alanda toplanan kanıtların, Kuzey Amerika'daki politika yapımcılarının, yargının ve ilgili devlet görevlilerinin ayrımcılık ve nefret suçlarıyla mücadele etmek için ayırabilecekleri kaynağın düzeyinin belirlenmesine yol gösterici olmasıdır. Üçüncüsü, hangi grupların daha sık hedef alındığı, hangi

Crime in Canada – An Analysis of Recent Statistics. https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/csj-sjc/crime/wd95_11-dt95_11/wd95_11.pdf

¹³ Janhevich, D. E. (2001). Hate crime in Canada: An overview of issues and data sources. Statistics Canada. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/catalogue/85-551-X>

şehirlerde/eyaletlerde nefret suçu oranlarının daha yüksek olduğu, mağdurların nasıl bir demografik dağılım gösterdiği gibi şemaların oluşturulması ile hem adalet sisteminin hem de toplumun verdiği tepkilerin etkinliği ölçülebilecektir.¹⁴ Son olarak, bu çalışma nefretten üreyen ve önyargılarla beslenen ırkçılık, İslam karşıtlığı, yabancı düşmanlığı gibi ayrımcı tutum ve davranışlara karşı demokratik mücadele ve girişim biçimleri önererek Kuzey Amerika'da yaşayan Türk ve Müslüman kökenli vatandaşların bireysel hak ve özgürlüklerden daha bilinçli bir şekilde yararlanmalarının önünü açacaktır.

II. Araştırmanın Yöntemi ve Sınırlılıkları

Nitel araştırma yöntemi benimsenerek kurgulanan bu çalışmada, ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da yaşayan Türk kökenli nüfusun ayrımcılık, nefret söylemi ve nefret suçu gibi olumsuz sosyal pratikleri nasıl deneyimlediklerine ilişkin verinin toplanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Kuzey Amerika'daki duruma ilişkin verilere sahip olan ve süreçleri takip eden kilit katılımcılar ile Zoom ve Whatsapp üzerinden yüz yüze mülakat tekniği ile yarı-yapılandırılmış bir soru formu üzerinden veriler toplanmıştır. Bu kilit katılımcılar, dış temsilciliklerde çalışan görevliler, sivil toplum yöneticileri ve hukuk danışmanlarından oluşmaktadır. Görüşmelerden edinilen veriler, nitel araştırmanın doğasına uygun olarak, temalar halinde organize edilip, mevcut bağlama göre anlamlandırılmaya çalışılmıştır.¹⁵ Buna göre çıkarılan sonuçlar, araştırma konusunda ayrıntılara sahip bir kesit sunarak zengin bir veri birikimi içerse de, herhangi bir genelleme yapmayı hedeflememektedir.¹⁶ Bunun yerine, gruplar arası etkileşim ve davranışların siyasi, sosyal ve kültürel bağlam ile tarihsel çerçeve içinde şekillendiğini göz

önünde tutarak Kuzey Amerika'daki mevcut duruma ilişkin yorumlamalar içermektedir.

Ayrıca, bu çalışmada söylem kavramına ve söylem analizi metoduna odaklanılmıştır. Bir dil ve iletişim pratiği olan söylem, sürekli dönüşüm halinde olan toplumsal alandaki iktidar ilişkilerini ve toplumsal gerçeklikleri dil üzerinden anlamlandırma noktasında kilit bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁷ Söylem, seçkinlerin bireyler üzerinde tahakküm kurarak onlara belirli bir ideolojiyi dikte etmelerine neden olabilmektedir. Aynı zamanda, belirli bir zaman ve bağlamda kabul gören ideolojiyi değiştirme gücüne sahiptir. Dolayısıyla, toplumsal gerçekliğin anlaşılmasında etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu etkili aracın nasıl kullanılabileceğine dair bir yol haritası olarak söylem analizi tekniği geliştirilmiştir.

Bu tekniğin geliştirilmesinde en çok katkı sunanlardan biri olan Teun van Dijk, yazılı ve görsel basındaki haber metinlerine odaklanarak, metin ile içerik arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmaktadır. Van Dijk, sembolik seçkinlerin, bireyler üzerindeki tahakkümü yeniden üretmek için araç olarak kullandığı her türlü sözlü ve yazılı yapının söylem analizinin kapsamına girdiğini ifade etmektedir.¹⁸ Bu yapıların çözümlenmesi için, makro ve mikro yapılara odaklanılması gerekmektedir. Makro yapı söylemin nasıl verildiğine ilişkin tematik ve şematik boyutlara odaklanırken; mikro yapı sözcük seçimlerini ve cümle yapılarını inceler. Söylem analizini uygularken, (1) bağlamın incelenmesi, (2) iktidar ilişkilerinin çözümlenmesi, (3) zihinsel temsillerdeki 'biz' ve 'onlar' karşıtlığı temelinde ortaya çıkan olumlu ve olumsuz görüşlerin belirlenmesi, (4) varsayılanların ve ima edilenlerin ortaya çıkarılması ve (5) farklı kutuplardaki grupla-

¹⁴ İbid.

¹⁵ Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri. Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. M. Bütün ve S.B. Demir, Çev. İstanbul: Siyasal Kitabevi.

¹⁶ Kümbetoğlu, B. (2012). Göç Çalışmalarında "Nasıl" Sorusu. İçinde S. Gülfür İhlamur-Öner, N. Aslı Şirin Öner (der), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* (ss. 49-85). İstanbul: İletişim Yayınları.

¹⁷ Durna, T., & Kubilay, Ç. (2010). Söylem kuramları ve eleştirel söylem çözümlenmeleri. İçinde Tezcan Durna (der), *Medyadan Söylemler* (ss. 47-84). İstanbul:Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.

¹⁸ Van Dijk, T. A. (2013). Ideology and discourse. İçinde Michael Freedren ve Marc Stears (der), *The Oxford Handbook of Political Ideologies* (ss. 175-196). New York: Oxford University Press.

rın kanaatlerini vurgulayan biçimsel yapıların incelenmesi hususlarına dikkat edilmesi gerekmektedir.¹⁹

Sözlü ve yazılı söylem yapılarının çözümlenmesinde önemli bir referans olan van Dijk söylem analizinin benimsendiği bu çalışmada, Kuzey Amerika'da yaşayan Türk kökenli vatandaşlara yönelik ayrımcılık, nefret söylemi ve nefret suçu gibi vakaların tespiti için geleneksel ve sosyal medya platformlarına odaklanılmıştır. Bu kapsamda, ABD, Kanada ve Türkiye merkezli haber siteleri ile Facebook, Twitter, Youtube ve Instagram gibi sosyal medya platformlarında belirli anahtar kelimeler ve etiketler kullanılarak taramalar yapılmıştır. Ayrıca, ABD Adalet Bakanlığı, Kanada Adalet Bakanlığı, Bloomberg Law, Lexisnexis, Westlaw, New York Eyaleti Hukuk Raporlama Bürosu gibi veri tabanlarından tespit edilen vakalara ilişkin hukuki metinler taranarak analiz edilmiştir.

Bu aşamada sosyal medya taramalarında karşılaştığımız bazı metodolojik zorlukların belirtilmesinde fayda vardır. İlk olarak, bu platformlar topluluk kurallarını ihlal eden, bir diğer deyişle, bir kişiye ya da bir gruba ilişkin nefret söylemine sahip paylaşımlarda bulunan kişi ve grupların hesaplarına kısıtlama getirmekte ve/veya bu hesapları tamamen kaldırmaktadır. Bu denetim mekanizması, belli bir sosyal grubu hedefleyen nefret söylemlerinin yayılmasını engellemektedir. Bunun araştırmacılar açısından zorluğu ise, yaptığımız taramalarda tespit edip kaydettiğimiz bazı gönderilere ya da hesaplara bir süre sonra ulaşamamamız ve dolayısıyla oradaki verileri kullanamamamız olmuştur. İkinci zorluk, hem Google gibi temel arama motorları hem de sosyal medya platformlarının kendi arama motorları üzerinden yaptığımız geriye dönük taramalarla ilişkilidir. Örneğin, Twitter'da belirli bir tarih aralığını taramak gelişmiş arama ile mümkünken, Instagram'da böyle bir tarama yapmak olanaklı değildir. Dolayısıyla, Facebook'ta ve Instagram'da hesapların ya da

etiketlerin manuel olarak taranması veriye ulaşımı etkin hale getirememiştir. Karşılaştığımız üçüncü zorluk ise, sosyal medya taramalarında hesabın ABD ve/veya Kanada merkezli olup olmadığına ilişkin bir kontrol yapamamamızdır. Örneğin, Youtube hesabında bir videoya yorum yapan kişinin hangi ülke vatandaşı olduğunu ya da nerede yaşadığını – o kişi biyografisinde belirtmediği sürece – bilmek mümkün değildir. Bu sebeple, taramalar yapılırken, hesaplarında ABD veya Kanada vatandaşı olduklarını ve/veya bu ülkelerde yaşadıklarını belirtenlerin gönderileri kaydedilmiştir. Youtube için ise, ABD'de ve Kanada'da geçen olayların olduğu videoların altındaki yorumlar arasından sadece araştırma amaçlarıyla örtüşenler derlenmiştir. Ancak, tekrar belirtilmelidir ki, bu yorumları yapan kişilerin bu ülkelerin vatandaşları olup olmadığını ya da bu ülkelerde yaşayıp yaşamadığını öğrenmek mümkün değildir. Dolayısıyla, yansız ve doğru verinin üretilmesi için, birçok yorum ve gönderiler konumuzla ilgili olmasına rağmen bu çalışmaya dahil edilmemiştir.

¹⁹ Durna, T., & Kubilay, Ç. (2010). Söylem kuramları ve eleştirel söylem çözümlenmeleri. İçinde Tezcan Durna (der), *Medyadan Söylemler* (ss. 47-84). İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.

İkinci Bölüm

Türkiye'den Kuzey Amerika'ya Yönelik Göçler ve Kavramsal-Kuramsal Tartışma

Bu bölümde, Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'ya yönelik göç hareketlerinin kısa bir geçmişi belgelere ve daha önce yürütülen akademik çalışmalara dayanarak sunulacak; sonrasında araştırmamız nefret söylemi, yeni medya, ötekileştirme ve kültürel ırkçılık tartışmaları doğrultusunda kavramsal ve kuramsal bir çerçeveye oturtulacaktır.

I. Türkiye'den ABD ve Kanada'ya Yönelik Göçlerin Kısa Tarihi

Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelen göçlerin serüveni Osmanlı Devleti zamanına kadar dayanmakta; ilk göçlerin kayıtları 1820'li yılları işaret etmektedir.¹ Bu yıllardan itibaren 1800'lü yılların sonuna doğru düzenli olarak artan göçmen sayısının toplamı 1900 yılında 34.912'yi bulmuş; 1910'da ise neredeyse beş kat artarak 157.369 olarak kayda geçirilmiştir.² İlk göçmenlerin çoğunlukla Osmanlı pasaportu taşıyan Sefarad Yahudileri, Rumlar, Ermeniler, Boşnaklar, Arnavutlar, Sırp, Asuriler, Hıristiyan Araplar ve Bulgarlar gibi Müslüman olmayan Osmanlı vatandaşları olduğu ve

¹ Akçapar, Ş. K. (2009). Turkish highly skilled migration to the United States: New findings and policy recommendations. MiReKoc Research Projects 2005-2006.

² Akçapar, Ş. K. (2009). Turkish Associations in the United States: Towards building a transnational identity. *Turkish Studies*, 10(2), 165-193.

bu kişilerin kendilerini etnik kökenleri ve dinleri üzerinden tanımladıkları ifade edilmektedir.³

Çoğunlukla düşük sosyo-ekonomik statüye sahip kişilerden oluşan, yoksulluktan ve/veya zorunlu askerlikten kaçanların yer aldığı bu ilk göçler, önce 1917 yılında çıkan Göç Yasası (Immigration Act of 1917), ardından Birinci Dünya Savaşı ve 1924 yılında Çıkan Göç Yasası (Johnson-Reed Quota Act of 1924) gibi göçü kısıtlayıcı etkenler ve yasalarla kesintiye uğramıştır.⁴ Bu gelişmelere Büyük Buhran'ın etkisi ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin çekici faktörü eklenince, ABD'ye giden göçmenlerin sayısı yıllar içinde azalarak, 1920 yılında 134,066, 1930'da 33,824, 1940'da 1,065 ve 1950 yılında 798 olarak kayda geçirilmiştir.⁵

Bu ilk göçmen gruplar arasında Türk ve Müslüman olanların çoğunluğunu, okur-yazar olmayan, daha önce tarım ve hayvancılıkla uğraşan ve yeterli parayı biriktirdiklerinde anavatana geri dönme gayesi içinde oldukları için Amerikan toplumu ile bütünleşme arzusu taşımayan kişiler oluşturmaktaydı.⁶ Özellikle New England, New York, Detroit, and Chicago gibi büyük şehirlerde yaşayan ve düşük ücret karşılığında sanayi sektöründe çalışan bu kişiler arasında İslam, dini kimliklerinin ve Amerika'daki sosyal yaşamlarının temsilinde çok önemli bir rol oynamıştır.⁷ Grup içi güçlü bağları olan bu ilk Müslüman Türkler, yine Osmanlı topraklarından gelen

³ İbid.

⁴ Karpat, K. H. (1985). The Ottoman Emigration to America, 1860-1914. *International Journal of Middle East Studies*, 17(2), 175-209; Akçapar, Ş. K. (2009). Turkish highly skilled migration to the United States: New findings and policy recommendations. MiReKoc Research Projects 2005-2006.

⁵ İbid.

⁶ Akçapar, Ş. K. (2009). Turkish Associations in the United States: Towards building a transnational identity. *Turkish Studies*, 10(2), 165-193.

⁷ Akçapar, Ş. K. (2009). Turkish highly skilled migration to the United States: New findings and policy recommendations. MiReKoc Research Projects 2005-2006.

Rum ve Ermeni kökenli göçmenler ile zaman zaman gerilimler yaşamışlardır.⁸

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından, savaşlar yoluyla ortaya çıkan demografik açığı kapatmak ve daha homojen bir ulusal kimlik oluşturulması amacıyla Türk ve Müslüman göçmenlerin ABD'den anavatana dönmeleri teşvik edilmiştir. Diğer etnik grupların aksine, Müslüman Türkler çok yüksek bir oranda gönüllü geri dönüş hareketine katılarak, Mustafa Kemal Atatürk'ün gönderdiği gemilerle anavatana ulaşmışlardır.⁹ Geri dönenler Cumhuriyet'in ilanı ile yaratılan ulusal kimliği hızlıca benimserken, ABD'de kalan az sayıdaki Müslüman ve Türk kökenli göçmen ise bu kimliği üstlenememiş ve asimile olmuştur.

Türkiye'den ABD'ye yönelen göçlerin ikinci dönemi, 27.000 kişinin geldiği 1951-1980 yılları arasındaki döneme tekabül etmektedir. İlk dönemin aksine, bu dönemin göç hareketlerinde yüksek eğitilmiş ve vasıflı kişilerin sayısının yüksek olduğu görülmektedir. İş insanları, doktorlar, mühendisler ve bilim insanlarından oluşan bu göçmen profili genç, üniversite eğitilmiş, iyi derecede İngilizce bilen kişilerden oluşmaktaydı. Özellikle 1965 yılından sonra, göç yasalarındaki liberal gelişmelerle doğru orantılı olarak hızla artan sayıda Türk vatandaşı ABD'ye gelmiştir. 1940-1950 yılları arasında yılda 100 göçmen gelirken, bu oran 1965 sonrası yılda 2.000-3.000 kişiye ulaşmıştır.¹⁰ İlk göçmenlerin özelliklerinin çoğunu paylaşmayan bu grup, kendilerini tanımlarken özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin laik ve demokratik özelliklerini vurgulamışlardır.¹¹ Bu dönem gelen Türk kökenli göçmenler arasında Türkiye'ye dönüşler olsa da, 1970'li yıllarda yapılan nüfus sayımına göre ABD'de vatandaş olan,

⁸ Akçapar, Ş. K. (2009). Turkish Associations in the United States: Towards building a transnational identity. *Turkish Studies*, 10(2), 165-193.

⁹ İbid.

¹⁰ Akçapar, Ş. K. (2012). *Turkish Immigrants in Western Europe and North America: Immigration and Political Mobilization* (s. 33). New York: Routledge.

¹¹ İbid.

kalıcı ikamete sahip, düzensiz göçmen statüsünde veya ikinci-üçüncü nesilden yaklaşık 100.000 Türk'ün yaşadığı tespit edilmiştir.¹² Bu oldukça vasıflı göçmen profilinin yanı sıra, 1960'lı yılların sonları ve 1980 arasında yarı vasıflılar da göç kervanına katılmıştır. New York Eyaletinin Rochester kentinde Bond Tekstil Şirketi'nde çalışmak için Türkiye'den aileleriyle gelip yerleşen ve sayıları yüzleri geçen terziler bulunmaktadır.¹³

1980 yılları, Türkiye'den ABD'ye yönelen göçlerin üçüncü döneminin başladığı süreyi simgelemektedir. 1981-2000 yılları arasında ABD'ye gelen ve sayıları 61.455'i bulan Türk göçmen profili, yüksek vasıflı göçmenlerle birlikte, vasıfsız veya yarı vasıflı Türk göçmen işçileri de içermektedir. Daha çok New York, California, New Jersey, Florida, ve Massachusetts eyaletlerinde yaşayan ve sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan çeşitlilik gösteren bu grup üyelerinin bazıları kendi etnik işletmesini açarken, bazıları da market, benzin istasyonu, restaurant gibi yerlerde çalışmıştır.¹⁴ Giresun'un Yuva mahallesi ve Yağlıdere ilçesinden ABD'ye yönelik zincirleme göç sosyal ağları üzerinden gerçekleşmiş;¹⁵ Belediye Başkanı da Türk kökenli olan New Jersey Eyaletinin Paterson kentinde yaklaşık 30 bin Türk vatandaşının oluşturduğu sosyal ve ticari mekanlar ise Berlin'deki Kreuzberg'e benzer özellikler göstermiştir.¹⁶ Amerikan toplumuna uyum sağlama sürecinde, akrabalık ve/veya hemşerilik bağları ol-

dukça etkili olmuştur. Bu uyum sağlama süreci, sadece Türklerin kendi arasında gösterdiği dayanışmayla değil, aynı zamanda Amerikan toplumu ile kurdukları temas ve sosyal etkileşim yolu ile de gerçekleşmiştir. Türk göçmenler ile ABD'de yerleşik diğer etnik gruplar arasındaki evlilikler bu dönemde artmıştır. Vatandaşlık süreçleri de daha hızlı ilerlemiş; çifte vatandaşlık opsiyonunu olduğu ve çok kültürlü bir toplumda tireli kimlikler kolayca tanındığı için Amerikan vatandaşlığını almak asimilasyon korkusundan beslenmemiş, daha ziyade işlevsel bir kolaylaştırıcı unsur olarak görülmüştür. Bununla ilgili olarak, 1994-2007 yıllarını kapsayan bir veriye göre 24.313 Türk asıllı göçmen, Amerikan vatandaşı olmuştur.¹⁷

Yukarıda anlatılanların daha sağlam bir zemine oturabilmesi için, Amerika'nın göç politikalarından bahsetmek gerekmektedir. 1917 ve 1924 yıllarında çıkan göç yasalarının ırkçı doğası, etnik azınlıklara karşı daha hak temelli bir atmosfer yaratan 1964 tarihli Sivil Haklar Yasası (Civil Rights Act of 1964) ve 1965 tarihli Oy Hakları Yasası'nın (Voting Rights Act of 1965) kabul edilmesiyle tartışmalı bir hale gelmiştir.¹⁸ Akabinde yürürlüğe giren, 1965 tarihli Göçmenlik ve Vatandaşlık Yasası (U.S. Immigration and Nationality Act of 1965) Doğu Yarımküreye 170.000, Batı Yarımküreye 120.000 göçmen sınırı koymuş ancak, milliyet temelli ayrımcı göç kotalarını kaldırmıştır.¹⁹ Ayrıca, aile birleşimi yoluyla göçün önü açılmıştır. 1990 ve 1995 tarihli Göç Yasaları ise mevcut göçmenlik sistemini genişletmiş ve düzenli göçmen kotasını yıllık yaklaşık 700.000 olarak belirlemiştir. Göçmenler; aile birleşimi, istihdam veya insani zorunluluk kategorileri altında değerlendirilip seçilmektedir.

2019 yılı nüfus sayımı verilerine göre, Amerika'da Türk kökenli olduğunu belirten kişi sayısı 212.489 olarak hesaplanmıştır.²⁰ Ame-

¹² Akçapar, Ş. K. (2009). Turkish highly skilled migration to the United States: New findings and policy recommendations. MiReKoc Research Projects 2005-2006.

¹³ Akçapar, Ş. K. (2012). *Turkish Immigrants in Western Europe and North America: Immigration and Political Mobilization* (s. 34). New York: Routledge.

¹⁴ İbid .

¹⁵ Di Carlo, L. (2008). *Migrating to America: Transnational Social Networks and Regional Identity among Turkish Migrants*. Bloomsbury Academic; Özcan, Y. (2020). *Türkiye'den ABD'ye göç sürecinde göçmen ağlarının rolü: Giresun Yağlıdereliler Örneği* (yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

¹⁶ Akçapar, Ş. K. (2012). *Turkish Immigrants in Western Europe and North America: Immigration and Political Mobilization* (s. 35). New York: Routledge.

¹⁷ Akçapar, Ş. K. (2009). Turkish Associations in the United States: Towards building a transnational identity. *Turkish Studies*, 10(2), 165-193.

¹⁸ Yang, P. Q. (1995). *Post-1965 Immigration to the United States: Structural Determinants*. Connecticut: Praeger.

¹⁹ İbid.

²⁰ U.S. Census Bureau. (2019). People Reporting Ancestry.Tablo Numara-

rika'da yaşayan Türklerin sayısı kesin olarak bilinmemekle beraber, öğrenciler ve ikinci nesil dahil olmak üzere gayri resmi rakam 500.000 kişi olarak tahmin edilmekte; çifte vatandaşlıkları ve uzun süreli oturma izni bulunan yeşil kart sahibi olup da dış temsilciliklerimize kayıt yaptıranların sayısı ise 299.390'dır.²¹ Günümüzde ABD'deki Türk göçmen profili, geçici işçi ve stajyer (H vizesi alanlar), şirket içi rotasyonla gidenler ve aileleri (L vizesi alanlar) ve değişim programlarıyla gidenler ve aileleri (J vizesi alanlar) gibi döngüsel ve profesyonel göçmenleri de içermektedir. Bunlara ek olarak, vasıflı göçmen kategorisi içinde değerlendirilebilecek olan lisansüstü öğrencilerden bahsetmek mümkündür. Örneğin, 2019-2020 öğretim yılı için 9.481, 2020-2021 yılı için ise 8.109 öğrenci üniversite için ABD'ye gitmiştir.²²

Türklerin ABD'deki göç serüveni incelenirken dikkat edilmesi gereken konulardan birisi de kurdukları dernekler yoluyla sosyal kimliklerini ve ulusötesi ağlarını koruma çabalarıdır. 1950'li yıllara kadar olan dönemde, uzun süre boyunca başarılı ve etkili örgütlenmeler kuramayan Türkler, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Chicago, Detroit, New York ve Massachusetts'te dernekler kurmaya, gazete çıkarmaya, anavatana işçi dövizi göndermeye ve lobicilik faaliyetlerinde bulunmaya başlamışlardır.²³ Bu dönemde ayrıca, New York ve Chicago'da, Türk ve Sefarad Yahudi dernekleri arasında işbirlikleri geliştirilmiş ve bağlar kuvvetlenmiştir. Ancak, 1950'li ve 1960'li yıllarda ikinci nesil ve yeni gelenler bu etkin faaliyetleri yürütmeye istekli olmadığı için dernekler güçlü örgütsel yapılarını koruyama-

sı: B04006. <https://data.census.gov/cedsci/table?q=B04006&t=Ancestry&d=ACS%20Year%20Estimates%20Detailed%20Tables&tid=ACSDT1Y2019.B04006&hidePreview=false>

²¹ ABD Vaşington Dış Temsilcilik yetkilisi ile çevrimiçi görüşme notları, 18 Nisan 2022.

²² OpenDoors (2001). Fast Facts. https://opendoorsdata.org/fast_facts/fast-facts-2021/

²³ Akçapar, Ş. K. (2009). Turkish Associations in the United States: Towards building a transnational identity. *Turkish Studies*, 10(2), 165-193.

mıştır. Bunun sonucu olarak, 1970'li yılların sonuna doğru neredeyse 100'ü bulan Türk-Amerikan derneklerinin büyük çoğu, aktif üyesi ve iyi bir koordinasyon sistemi olmayan organizasyonlara dönüşmüştür.²⁴

2000'li yıllarla birlikte, gönüllülük esasına göre faaliyetlerini sürdüren 200'ü aşkın Türk-Amerikan derneği olduğu raporlanmıştır.²⁵ Bu derneklerin çatı kuruluşlarından biri olan ve 1979'da Türk Amerikalılara yönelik hakaret ve saldırılarla mücadele etmek amacıyla kurulan Assembly of Turkish American Associations (ATAA) 50'den fazla yerel şubeyi temsil ederek ABD'deki en etkili Türk-Amerikan örgütü konumuna ulaşmıştır.²⁶ Bir diğer çatı örgüt olan Federation of Turkish American Associations (FTAA) ise, 40'ın üzerinde üye derneğe ev sahipliği yapmakta ve çeşitli kültürel aktiviteler yürütmektedir. Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu (FTAA) Birleşmiş Milletler civarında Türk Evi'nde yer almaktadır. Farklı sosyo-ekonomik statülere sahip üyelerin olduğu bu dernek, Yunan ve Ermeni lobisine karşı birleşmeyi, Türk-Amerikalıların çıkarlarına hizmet ederek onların seslerini Amerikan makamlarına duyurmayı amaçlamaktadır.²⁷

Türk-Amerikan derneklerinin bazıları ise, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşuyla işbirliği içinde, anavatana işçi dövizi göndermekte, bilgi, birikim ve fikirleri bu kuruluşlarla paylaşarak kalkınma projelerini ve ticaret faaliyetlerini desteklemektedir. Ayrıca, Amerika'daki Türkler arasında aidiyet hissini artırmayı ve dayanışmayı güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu dernekler aynı zamanda politik faaliyetler de yürütmektedir. 1970'li yıllarından sonlarına doğru Yunan ve Ermeni lobisinin Türkiye'ye karşı düşmanca suçlamaları ve Türk diplomatların öldürülmeleri sonucu, Türk-Amerikan dernekleri siyasi

²⁴ İbid.

²⁵ İbid.

²⁶ ATAA. (tarih yok). About. <https://www.ataa.org/about>

²⁷ Akçapar, Ş. K. (2009). Turkish Associations in the United States: Towards building a transnational identity. *Turkish Studies*, 10(2), 165-193.

olarak harekete geçme ve Amerikan politikalarını Türkiye lehine etkileyerek ülkelerini savunma gereği duymuşlardır.²⁸

Son 20 yıl içinde ABD'deki göçmen derneklerinin de yapısı ve faaliyet alanları değişmiştir. Türk-Amerikan Dernekleri arasında TASC (Turkish American National Steering Committee) ve ATAA daha aktif roller üstlenirken,²⁹ bazı dernekler ise grup içindeki kırılmalar, kutuplaşmalar ve görüş ayrılıkları, ikinci neslin aktif olmaması, Türk Amerikan sivil toplumunun faaliyetlerinin gönüllülük esasına dayanması ve profesyonelleşme eksikliği gibi nedenlerle dağılmışlardır. Bir diğer dernek ise, Maryland'da 60 dönümlük büyük bir arazide 2015'ten beri hizmet veren Diyanet Kültür Merkezi'dir.³⁰ Ramazan aylarında günde 800-1000 kişinin iftarda ağırlandığı bu cami ve kültür merkezine gidenlerin yüzde 5 ila 10'u Türkler, geri kalanını ise bölgede yaşayan Afganistan, Pakistan, Endonezya, Malezya, Somali ve diğer Afrika ülkelerinden gelen Müslüman göçmenler oluşturmaktadır.³¹

ABD'deki Türk göçmenlerin göç tarihi, profilleri ve dernek yapılanmaları incelendikten sonra, Kanada özeline odaklanıldığında, ilk göçlerin izinin 1880'li yıllara kadar uzandığı görülmektedir. O tarihten itibaren, kayıt altına alınan göçmenlerin sayısı 1900-1904 yılları arasında 156, 1906-1914 yılları arasında 3.922, 1915-1955 yılları arasında 1.262 ve 1956-1975 yılları arasında 5.710 olmuştur.³² Türkiye'den 1960-1970 yılları arasında Kanada'ya gidenlerin çoğunlukla, tıp ve mühendislik alanlarında yetkin vasıflı göçmenler ve aynı alanlarda eğitim gören öğrenciler olduğu belirtilmektedir.³³

²⁸ İbid.

²⁹ TASC hakkında detaylı bilgi ve websitesi için bkz. <https://ourtasc.org>; ATAA hakkında detaylı bilgi için bkz. <https://www.ataa.org>.

³⁰ Diyanet Camii ve Kültür Merkezi için bkz. <https://diyanetamerica.org>.

³¹ ABD Vaşington Dış Temsilcilik yetkilisi ile çevrimiçi görüşme notları, 18 Nisan 2022.

³² Shaker, F. E. (2019). Turkish Canadians. *The Canadian Encyclopedia*. <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/turks>

³³ Özçürümez, S. (2009). Immigrant Associations in Canada: Included, Accommodated, or Excluded?. *Turkish Studies* 10 (2), 195-215.

1980'lerden sonra ise, Türkiye'den Kanada'ya göç edenlerin profilleri kırsal kesimlerden gelenleri ve sığınmacıları da içermeye başlamıştır.³⁴ Bunların yanı sıra, aile birleşimi, iş fırsatları, daha iyi bir eğitim, yatırım ve ticaret gibi motivasyonlarla göç edenlerin sayısı da yıllar içerisinde artmıştır.

Genellikle Montreal, Toronto, Ottawa ve Vancouver gibi büyük şehirleri tercih eden Türk göçmenler, siyasi ya da dini olarak farklı görüşlere sahip olsalar da, Türkiye ile bağlarını korumak için bir dernek çatısı altında birleşmeyi amaçlamışlardır. Kanada Türk Dostluk Derneği (1964), Türk Kültür ve Folklor Derneği (1976) ve Quebec Türk Kültür Derneği (1970'li yılların sonu) gibi derneklerin kurulması ile milli ve dini bayramlar kutlanmaya başlamış ve Türk kültürünü yaşatmak için etkinlikler düzenlenmiştir.³⁵ Bu dernekler, aynı zamanda, Türk göçmenler için haklarını arayabilecekleri bir platforma da dönüşmüştür. Örneğin, 1980'li yıllarda Kanada'ya Türkiye'den gelen ve aralarında sığınmacıların da olduğu kitlesel göçler, bu kişilerin sığınma taleplerinin meşruluğunun sorgulanmasına neden olmuş ve haklarında geri gönderme işlemleri başlatılmıştır. Bu karara itiraz eden 125 Türk, 4 Nisan 1988 tarihinde Montreal'den Ottawa'ya bir protesto yürüyüşü düzenlemiş; aralarından bazıları geri gönderilse de daha sonra Kanada'ya dönüp Quebec Kültür ve Dostluk Derneği (1993) kurmuşlardır.³⁶ Derneklerin kurulması ve göçmen ağlarının da etkisi ile, Kanada'daki Türklerin sayısı 2001 yılında 24.910'a çıkmıştır.³⁷ 2016 yılındaki nüfus sayımında ise güncel veri 63.955 olarak kayda geçirmiştir.³⁸ 2016 yılında tespit edilen

³⁴ İbid.

³⁵ İbid.

³⁶ Ferris, K. (1998). New minister follows old steps. *The Vancouver Mosaic*. <https://www.mosaicbc.org/wp-content/uploads/2016/10/1988-Summer.pdf>; Özçürümez, S. (2009). Immigrant Associations in Canada: Included, Accommodated, or Excluded?. *Turkish Studies*, 10 (2), 195-215.

³⁷ Statistics Canada. (2001). Data Tables, 2001 Census. <https://www12.statcan.gc.ca/english/census01/Products/Standard/Index.cfm>

³⁸ Statistics Canada. (2016). Data Tables, 2016 Census - Ethnic Origin. <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/dp-pd/dt-td/>

nüfusun yarısından fazlası (34.165) Ontorio'da, 15.065'i ise Quebec'te ikamet etmektedir. Kanada'daki Dış Temsilçimizde görevli yetkililer, ülkede yaşayan Türk vatandaşların sayısının gayri resmi olarak 100 bin civarında olduğunu, kayıt yaptıranların ise 60-70 bin olduğunu belirtmiştir.³⁹

Kanada'nın göç politikası incelendiğinde, 1967 Göç Yasası'nın Türkiye'den giden göçlerin seyrinin anlaşılması açısından önemli olduğu görülmektedir. Öncesinde Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Kuzeybatı Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelerinden gelen çok az göçmeni kabul eden Kanada, bu yasa ile birlikte savaş sonrası zayıflayan ulusal ekonominin ihtiyacı olan işgücü talebini karşılayabilmek için ırk, ulusal köken, din veya kültür temelinde ayrımcılık yapmayan yeni bir sistem yaratmış ve diğer ülkelerden gelen göçün önü açılmıştır.⁴⁰ Kanada'nın mevcut göç politikasına göre, sponsorlu ve bağımsız olmak üzere iki farklı kategoriden göçmen kabul edilmektedir. Sponsorlu (kefilli) göçmenler, Kanada'da yaşayan birinci dereceden aile ve/veya akrabaları olan kişileri işaret ederken; bağımsız göçmenler, sponsoru (kefilli) olmayan ancak işgücü piyasasına katkı sağlayacak ve sosyal refah sistemine yük olmayacak kişileri ifade etmektedir.⁴¹ Bağımsız göçmenler yaş, eğitim, iş deneyimi, meslek, Kanada'daki bir işyerinden kabul alma, İngilizce ve/veya Fransızca bilme gibi kriterleri olan puanlama sistemine göre seçilmektedir.⁴²

Rp-eng.cfm?LANG=E&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&F-L=A&FREE=0&GC=0&GID=0&GK=0&GRP=1&PID=110528&PRID=10&PTYPE=109445&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2017&THEME=120&VID=0&VNAMEE=&VNAMEF=

³⁹ Ottawa, Kanada dış temsilcilik yetkilisi ile çevrimiçi mülakat, 22 Nisan 2022.

⁴⁰ Esses, V. M. ve Gardner, R.C. (1996). Le multiculturalisme au Canada: Contexte et état actuel [Kanada'da çok kültürlülük: Bağlam ve mevcut durum]. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 28(3), 153-160. <https://doi.org/10.1037/h0084935>

⁴¹ Day, R. J. (2018). *Multiculturalism and the History of Canadian Diversity*. Toronto: University of Toronto Press.

⁴² Shachar, A. (2006). The race for talent: Highly skilled migrants and competitive immigration regimes. *NYU Law Review*, 81-148.

Kanada'daki yüksek vasıflı ve girişimci göçmenleri hedefleyen bu puanlama sistemi sonucu, Kanada'daki Türk göçmenlerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel profilleri, Avrupa'daki genellikle kırsal bölgelerden gelen ve daha muhafazakar olan yarı vasıflı/vasıfsız işçi sınıfına ait göçmenlerden farklıdır.⁴³ Üstelik, büyük şehirlerden gelen ve profesyonellerden oluşan bu grubun eğitim ve gelir seviyeleri, ABD'de olduğu gibi, Kanada ortalamasının üstünde kalmaktadır.⁴⁴

II. Kavramsal ve Kuramsal Tartışma: Nefret Söylemi ve Ötekileştirme

Üretilen bilginin hedef kitleye yayılma sürecinde kullanılan gazete, dergi, televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçları, internetin ortaya çıkışı ile birlikte çeşitlenmeye ve dönüşmeye başlamıştır. Geleneksel medya denilen bu tür teknik araçların yanı sıra akıllı cep telefonları, bilgisayarlar gibi dijital teknolojilerinin yaygınlaşması yeni medyanın doğuşunu simgelemektedir. Geleneksel medyanın tek kanaldan gelen bilgi aktarımından farklı olarak, yeni medyanın etkileşimsellik özelliği çok sayıda bilginin toplanmasına, dolaşıma sokulmasına, işlenmesine ve saklanmasına olanak verir.⁴⁵

Dijital kodlar ile üretilen yeni medya ortamına bireylerin, bilginin sadece pasif alıcısı olarak değil, aynı zamanda aktif üreticisi olarak dahil olmasıyla, yeni medya sonuçları bakımından iki temel argüman etrafında tartışılmaya başlanmıştır.⁴⁶ İlk argümana göre, internet demokrasi kültürünü geliştirmektedir. Bu argümanı savunanlar, internetin gelişiminin tüm yurttaşların direkt olarak dahil olabildi-

⁴³ Kayaalp, D. (2014). Educational inclusion/exclusion of Turkish immigrant youth in Vancouver, Canada: A critical analysis. *International Journal of Inclusive Education*, 18(7), 655-668.

⁴⁴ İbid.

⁴⁵ Binark, M. (2007). Yeni medya çalışmaları. İçinde Mutlu Binark (der), *Yeni Medya Çalışmaları* (ss. 5-20). Ankara: Dipnot Yayınları.

⁴⁶ Tunç, A. (2004). Yurttaşlık hareketi bir klik ötede mi? Küresel direnç platformu olarak internet, medya ve toplum. İçinde Mutlu Binark ve Barış. Kılıçbay (der), *İnternet, Toplum, Kültür* (ss. 137-152). Ankara: Epos Yayınları.

ği bir kamusal alan yarattığını ifade etmektedir. Bu kamusal alan, ulus-devletin veya tekelleşmiş medya endüstrisinin kontrolünden bağımsız ve özgürlükçü bir yapıya sahiptir.⁴⁷ Böylelikle, ana akım medyada ve politikada temsil hakkı bulamayan dışlanmış bireyler ve gruplar, kendi görüşlerini ve fikirlerini ortaya koyarak hem görünür olmakta hem de mevcut bilginin zenginleşmesine katkı sunmaktadır.⁴⁸ İkinci argüman ise, milyonlarca insanın yaygın olarak kullandığı yeni medya araçlarının, aslında hem ulus-devletlerin hem de uluslararası büyük kapitalist şirketlerin bireylere ait her türlü veriyi toplamasına ve depolamasına hizmet ettiğini savunmaktadır.⁴⁹ Böylelikle, yeni bir gözetim mekanizması oluşmakta ve bireyler üzerindeki denetim artmaktadır. Bu denetim, mevcut ideolojinin söylemlerini yeni medya ortamında yeniden üretmesi ile oluşmaktadır. Dolayısıyla, yeni medya kırılğan grupların ifade özgürlüklerinin kısıtlanacağı, yeterince temsil hakkı bulamayacakları ve hatta nefret söyleminin ve nefret suçlarının hedefi haline getirilecekleri bir ortam haline dönüşür.

Bu noktada, söylem, nefret söylemi ve nefret suçu kavramlarının ne olduğunun açıklanmasında fayda vardır. Söylem, yazılı ya da sözlü olarak bir şeyi ifade etmekten ve açıklamaktan öte, toplumdaki iktidar ilişkilerinin ve tarih boyunca değişen toplumsal gerçekliklerin anlaşılmasında önemli bir araç olarak görülmüştür.⁵⁰ Foucault'ya göre söylem, tarih boyunca dil aracılığıyla bilginin üretilmesinde ve bu bilgi temelinde farklılıkların belirlenmesinde kullanılmıştır.⁵¹

⁴⁷ İbid.

⁴⁸ Kellner, D. (2004). Tabandan küreselleşme: Radikal demokratik bir teknopolitikaya doğru. İçinde Meral Özbek (der.), *Kamusal Alan* (ss. 715-735). İstanbul: Hil Yayınları.

⁴⁹ İbid.

⁵⁰ Durna, T., & Kubilay, Ç. (2010). Söylem kuramları ve eleştirel söylem çözümlenmeleri. İçinde Tezcan Durna (der), *Medyadan Söylemler* (ss. 47-84). İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.

⁵¹ Foucault, M. (1971). Orders of discourse. *Social Science Information*, 10 (2), 7-30.

İktidarlar için bilgi, kitleleri yönetmeyi ve onlar üzerinde tahakkümlerini sürdürmelerini sağlayan benzersiz bir gücü ifade etmiştir. Özellikle modern toplumlarda, gücü elinde bulunduranlar, söylem aracılığıyla toplumda neyin *normal* kabul edileceğini, kimin *öteki* olacağını ve nasıl davranılacağını dikte etmiştir. Böylelikle iktidar, örtük olarak toplumsal pratiklere gizlenmiş ve kendini kitlelere kabullentirmişti.⁵²

Bu tespit ile benzer şekilde, Van Dijk tarih boyunca söylem ve ideoloji arasında sıkı bir ilişki olduğunu öne sürmüştür.⁵³ Ona göre, iktidar ve seçkinler her zaman çeşitli sözlü ve yazılı metin formlarını kullanarak ideolojilerini halka iletmış ve böylelikle toplumdaki sosyal pratikleri etkilemiştir. Van Dijk, ideolojilerini söylemlere empoze eden bu kişileri *sembolik seçkinler* olarak tanımlamıştır. Bu kişilerin sahip olduğu güç miktarı, söylemlerin içeriğini ve bağlamını ne kadar kontrol edeceklerini belirlemektedir. Söylemin bağlamı, insanların kendi zihin şemalarında yaptıkları öznel yorumlamalardır.⁵⁴ Bireyler, bu yorumlamalar sonucu hem ideolojileri biçimlendirirler hem de kendi söylemleri, tutum ve davranışları ideolojiler tarafından biçimlenir. Bu karşılıklı etkileşim, sosyal kimlikleri ve sosyal ilişkileri sürekli olarak yeniden inşa eder.

İdeolojiler, söylem üzerinden kişilerin duygularını da dönüştürür. Örneğin, nefret duygusu kimi zaman hegemonya tarafından kendi ideolojisinin bekası için bir araç haline dönüştürülür. Nefret söylemleri yaygınlaştırılarak kişilerin kimlikleri *biz* ve *onlar* ayrımı temelinde yapılandırılır. Bu noktada nefret söyleminin literatürde herkes tarafından kesin kabul görmüş bir tanımının olmadığı belirtilmelidir. Ancak, bazı çalışmalar, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 97(20) sayılı Tavsiye Kararını bir referans noktası olarak

⁵² Foucault, M. (2004). *Felsefe Sabnesi, Seçme Yazılar 5*. Işık Ergüden, Çev. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

⁵³ Van Dijk, T. A. (2013). Ideology and discourse. İçinde Michael Freedon ve Marc Stears (der), *The Oxford Handbook of Political Ideologies* (ss. 175-196). New York: Oxford University Press.

⁵⁴ İbid.

kullanılmaktadır.⁵⁵ İlgili karara göre nefret söylemi kavramı şöyle tanımlanmaktadır:

“ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezcilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsayacak şekilde anlaşılacaktır. Bu anlamda “nefret söylemi” muhakkak belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları kapsamaktadır.”

Nefret söylemleri, kaba, küçümseyici, saldırgan, ayrımcı, küfürlü, damgalayıcı sözcüklerin olduğu dilsel pratikler ile gerçekleşir. Bu dilsel pratikler, genellikle *öteki* olanı hedef alır. Bu durum, yukarıda bahsedildiği gibi, *öteki* olan ile olmayan, *biz* ve *onlar* arasında bir ayırımın çizildiğini göstermektedir. Ötekiler, mevcut sisteme tehdit olarak görüldüğü için söylem ile marjinalleştirilmektedir. Bunun sonucu olarak önyargılar, ayrımcılık, ırkçılık, İslam karşıtlığı ve yabancı düşmanlığı gibi pratikler oluşmaktadır.

Nefret söyleminin üretimindeki temel araçlar olarak karşımıza sıklıkla kalıpyargılar ve damgalamalar çıkmaktadır. Kalıpyargı kavramı, belirli bir grup hakkında, ona atfedilen özelliklere dayalı olarak genellemeler ve betimsel kestirimler yapmayı ifade etmektedir. Olumlu ya da olumsuz olabilen kalıpyargılar, bir sosyal grup için genelleme yapıyorsa buna “sosyal kalıpyargı” denmektedir.⁵⁶ Toplumdaki içerdekiler-dışarıdakiler ayırımında, arzu edilmeyen ve istenmeyen özelliklerin genellikle dış gruplara ait olduğuna ilişkin bir algı vardır. Bu algı kimi zaman olumsuz kültürel klişelerin ve yabancı düşmanlığının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Damgalama ise, Goffman’a göre, bireylerin birbirlerine karşı olan davranışlarını belirleyerek sosyal etkileşim sürecine etki eder.⁵⁷ Damga, bir bireyin içinde bulunduğu toplumun diğer üyeleri tarafından tam olarak kabul görmesini engelleyen, kişinin değerini düşüren işaretlerdir.⁵⁸ Goffman, Damga (Stigma) Teorisi’nde üç farklı damga türünü tanımlar: (1) cücelik, engellilik gibi bedensel deformasyonlar, (2) alkolizm, işsizlik, suç işlemek, eşcinsellik, radikalizm gibi toplumun zayıf irade, sapkınlık ve ahlaksızlık olarak tanımladığı “bireysel karakter bozuklukları”, (3) ırk, etnik köken ve din gibi etnolojik farklılıklar. Goffman’a göre bazı damgalar görünürken, bazıları görünmezdir.⁵⁹ Örneğin, bazı toplumlar için başörtüsü ya da ten rengi görünür bir damga iken, eşcinsellik veya göçmenlik görünmez bir damgadır. Görünür damgalar, görünmez damgalara göre bireyler için daha olumsuz sonuçlar yaratabilmektedir.

Goffman, damgayı bir sıfat olarak değil, bir ilişki biçimi ve toplumsal bir süreç olarak işaret etmektedir.⁶⁰ Bu ilişki, Goffman’ın *normaller* ve *damgalılar* olarak belirlediği iki toplumsal kategori arasında gerçekleşmektedir. Şöyle ki, bireyler, yabancı biri ile karşılaştıklarında bu ikili toplumsal kategori üzerinden onun *normal* mi yoksa *damgalı* mı olduğuna – yani toplumsal kimliğinin ne olduğuna karar vermektedir. Bu karar neticesinde, bireyler arasındaki etkileşimin seyri belirlenmektedir. Bu etkileşimde damgalanan taraf, ‘normaller’ tarafından hedef gösterilmekte, ayrımcılığa uğramakta ve toplumdan dışlanmaktadır. Ayrıca, ortaya çıkan ayrımcı ve dışlayıcı tutum ve davranışlar, damgalanan grupların temel hak ve özgürlüklerinden yararlanmalarını engellemektedir. ‘Normaller’, damgalılar karşısındaki hiyerarşik üstünlüklerini korumak ve yaptıkları düşmanlığı meşrulaştırmak için bir ideoloji inşa ederler.⁶¹ Bu

⁵⁵ Weber, A. (2011). *Nefret Söylemi El Kitabı*. Strazburg: Avrupa Konseyi.

⁵⁶ Kopytowska, M., & Baider, F. (2017). From stereotypes and prejudice to verbal and physical violence: Hate speech in context. *Lodz Papers in Pragmatics*, 13(2), 133-152. DOI:10.1515/lpp-2017-0008

⁵⁷ Goffman, E. (1963). *Stigma*. Londra: Penguin Pub.

⁵⁸ İbid.

⁵⁹ İbid.

⁶⁰ İbid.

⁶¹ İbid.

ideoloji ise, söylem aracılığı ile empoze edilmek istenilen toplumsal bilgiyi yaygınlaştırır.

Söylem aracılığıyla yaygınlaştırılan toplumsal bilgi, 'normaller' ve damgalılar arası temaslar sırasında semboller aracılığı ile ortaya çıkan damgalamaları içermektedir. Buna göre, statü sembollerine sahip olanların karşısına, damga sembollerine sahip olanlar konumlandırılır. Böylelikle, bir kere daha damgalıların toplumsal sapkınlar olduğu teyit edilmiş olur. Goffman, "toplumsal sapkın" olarak nitelendirdiği bu kategoriye etnik, dini ve ırk temelli azınlıkları da dahil etmektedir. Bu gruplar, ev sahibi toplumda nefret söylemine maruz kalarak sosyal dışlanmaya maruz kalmakta, kendi içlerine kapanmakta ve toplumun kırılğan kesimini oluşturmaktadır.

Goffman'ın bahsettiği ten rengi ve dini semboller üzerinden yapılan damgalamalar, Fransız sosyolog Etienne Balibar tarafından farklılık işaretleri olarak ele alınmakta ve ırkçılığın bu işaretlerin oluşturduğu toplumsal bir olgu etrafına eklemeliği ileri sürülmektedir.⁶² Balibar'a göre ırkçılık, *biz* ve *onlar* arasındaki her türlü melezleşmeyi engelleyerek toplumsal bütünlüğünü sağlama hayali taşımaktadır ve bu hayalini şiddet, aşağılama ve sömürü gibi söylemlerde ve pratiklerde göstermektedir.⁶³ ırkçılığı, aynı zamanda toplumsal bir ilişki biçimi olarak her tarihsel dönem için kimin ırkçılığa maruz kalacağını belirleyen kapitalist sistem üretmektedir. Balibar, günümüzün yeni ırkçılığının hedefinde göçmenlerin olduğunu ileri sürmektedir.⁶⁴ Yeni ırkçılık, kültürel farklılıklara savaş açmakta ve bu farklılıkların aşılabilir olduğunu savunmaktadır. Buradaki vurgu, kültürlerin birbirlerine üstünlüğünden ziyade, aynı sınırlar içindeki kültürel farklılıkların bir sorun olarak tanımlanmasıdır. Yeni ırkçılık, ırk ve ulus kavramlarını birbirinden farklı olarak görmez ve bu

sebeple, ulusal sınırların kaldırılmasının sakıncalı olduğunu savunur.⁶⁵ Dolayısıyla, göçmenlerin göç ettikleri ülkelerin ulusal sınırları içerisinde varlık göstermesi tehdit edici bir durum olarak görülür. Bu tehdit algısı ise, gruplar arası teması engelleyerek korku ve önyargıları artırır.

Ulusal sınırlar içinde, göçmenin yaşadıkları topluma uyumlarını sağlayacak politikalar üretilmektedir. Balibar'a göre, bir göçmen sosyal uyum için gerekli bütün aşamalardan geçse bile, içinde yaşadığı toplum tarafından tam anlamıyla kabul edilmeyecektir; çünkü, yeni ırkçılık kültürel farklılıkların hiçbir zaman değişmeyeceğini dikte etmektedir.⁶⁶ Dolayısıyla, bu kişiler her zaman "sahte yurttaş" kategorisi altında değerlendirilmektedir. Herhangi bir toplumsal kriz döneminde, bu "sahte yurttaşlar" hedef gösterilerek varlıkları bir sorun olarak algılanmaktadır. Sorunun çözümü için ise, göçmenlerin sınırdışı edilmeleri, göçün azaltılması ve engellenmesi gibi öneriler ileri sürülmektedir.

Goffman ve Balibar'ın bahsettiği özneler, tarihsel ve mekansal bağlama göre değişse de, mağduriyetleri toplumsal kimlikleri üzerinden şekillenmektedir. Bu tür tartışmalarda, öznenin hedef olarak gösterilmesi nefret söylemi gibi olumsuz sosyal pratiklerin çarpıcı bir şekilde çoğalmasına neden olmaktadır. Bu bireylerin ya da grupların maruz kaldıkları nefret içerikli söylemler incelenmek istendiğinde, altı bir kategorik ayrıma başvurulmaktadır.⁶⁷ Bunlar: (1) siyasi nefret söylemi, (2) kadınlara yönelik nefret söylemi, (3) yabancılara ve göçmenlere yönelik nefret söylemi, (4) cinsel eğilim temelli nefret söylemi, (5) engeli olan ve çeşitli hastalıklara sahip kişilere yönelik nefret söylemi ve (6) dini inanç ve mezhep temelli nefret söylemi-

⁶² Balibar, E. (2017). Bir Yeni ırkçılık Var mı?. İçinde E. Balibar ve I. Wallerstein (Der). *ırk, Ulus, Sınıf Belirsiz Kimlikler* (ss. 27-40). (Çev. Nazlı Ökten). İstanbul: Metis Yayınları.

⁶³ İbid.

⁶⁴ İbid.

⁶⁵ İbid.

⁶⁶ İbid.

⁶⁷ Binark, M. ve Çomu, T.(2012). Using Social Media for Hate Speech is not Freedom of Expression!. <https://yenimedya.wordpress.com/2012/01/20/sosyal-medyanin-nefret-soylemi-icin-kullanilmasi-ifade-ozgurlugu-degidir/>

dir. Bu kategorilerden ilki, bir ideolojinin, siyasal partinin ve siyasal örgütlenmenin üyelerini veya takipçileri hedef alır. İkinci kategori, cinsiyetçi terimler kullanarak kadınların erkekler karşısında ikincil konumda olduğunu vurgulayan bir söylem inşa eder. Üçüncü kategori, ırkçılıktan beslenerek yabancıları, göçmenleri, mültecileri ve/veya azınlık grupları, toplumun *düşmanları* veya *tehditleri* olarak hedef alır. Dördüncü kategori, cinsiyetçi söylemler üreterek ikili cinsiyet ayrımının dışında kalan cinsel kimliklere sahip geyleri, lezbiyenleri, biseksüelleri ve transseksüelleri *sapkın* veya *ahlaksız* olarak etiketler. Beşinci kategori, fiziksel veya zihinsel engeli olan veya belirli hastalıklardan muzdarip kişileri hedef alır. Son kategoride ise, toplumun egemen dininin dışında kalan, farklı bir dine ya da mezhebe mensup kişileri hedef alan karşıtlık ya da düşmanlık üzerinden yapılan söylemler bulunmaktadır.

Nefret söyleminde hedef grupların incitilmesi, insan yerine konulmaması, taciz edilmesi, aşağılanması ve mağdur edilmesi amaçlanırken, onlara karşı hoşgörüsüzlük ve gaddar olma, şiddet uygulama teşvik edilmektedir.⁶⁸ Böylelikle, nefret söylemi sadece ayrımcılık ve hoşgörüsüzlüğe dayalı bir söylem pratiği olmaktan çıkmakta, suç potansiyeli olan ve toplumdaki gruplar arasındaki hiyerarşiyi vurgulayan önemli bir unsura dönüşmektedir. Nefret söyleminin hedefini ve şiddetini, toplumsal hiyerarşide iktidara sahip olan grup ya da gruplar belirlemektedir. Bunlar, bir diğer deyişle, ötekileri belirleyen ve onları hedef haline getiren gruplardır.

Nefret söylemi, kimi zaman ifade özgürlüğü ile karıştırılmaktadır. Birleşmiş Milletler, Rabat Eylem Planı ile eleştirel bir ifadenin nefret söylemi olup olmadığının anlaşılması için bir eşik testi oluşturmuştur.⁶⁹ Buna göre, nefret söylemi ve ifade özgürlüğü arasındaki ayrımı belirlemek için ifadenin bağlamı, konuşmacının toplumdaki

statüsü, ifadenin ne niyetle yapıldığı, içeriği ve biçimi, ifadenin ulaşacağı kitlenin büyüklüğü ve ulaştığı kişileri suça teşvik etme potansiyeli temel ölçütler olarak esas alınmıştır. Bir ifadenin, belirli bir kimliği hedef alarak nefret söylemine dönüşmesi, nefret suçlarının oluşmasını tetikler.⁷⁰ Dolayısıyla, bir suçun oluşmasına sebebiyet verdiği için nefret söylemi de başlı başına bir suç olarak kabul edilir.

Nefret suçları ise iki temel bileşenin varlığında ortaya çıkmaktadır.⁷¹ Bunlardan birincisi, ortada temel bir suçun yani ceza gerektiren bir eylemin olması gereğidir. İkincisi ise, suçun hedefinin, kimliğinden dolayı fail tarafından önyargı ve nefret içeren bir motivasyonla kasıtlı olarak seçilmesidir. Fail, suçun hedefini bireysel olarak değil, kişinin mensup olduğu grup üzerinden seçer. Dolayısıyla, burada hedef alınan sadece bir kişi değil, bütün bir sosyal gruptur.⁷² Nefret suçları etnik temizlik, radikal sağ terörizm, cinayet, vandalizm ve mülkiyet suçu gibi çeşitli türlerde ortaya çıkar.⁷³ Bir diğer deyişle, nefret suçu bir sosyal grubun üyelerini ya da onların mallarını hedef alabilir. Örneğin, göçmenlere ait evlerin ve dükkanların kundaklanması, başka dine mensup bireylerin mezarlıklarının veya ibadet yerlerinin tahrip edilmesi ya da saldırıların düzenlenmesi nefret suçu kapsamına girmektedir.

Nazilerin “Yahudi sorununun son çözümü” olarak gördüğü Holokost’ta, Ruanda Soykırımı’nda, Bosna Savaşı sırasındaki etnik temizlik/soykırım suçlarında da görülebileceği gibi, nefret suçları ta-

⁶⁸ Cohen-Almagor, R. (2011). Fighting hate and bigotry on the Internet. *Policy & Internet*, 3(3), 1-26.

⁶⁹ OHRC. (2012). The Rabat Plan of Action. https://www.ohchr.org/documents/issues/opinion/seminarrabat/rabat_draft_outcome.pdf

⁷⁰ Demirbaş, T. (2017). Nefret söylemi ve nefret suçları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 19(3), 2693-2701.

⁷¹ Atagün, Ö. F. (2019). *AİHM Kararları Işığında Nefret Suçu*. <https://www.omeratagun.com/files/aihm%20kararlar%4%b1yla%20nefret%20sucu.pdf>

⁷² Roberts, J.V. (1995). Disproportionate Harm: Hate Crime in Canada – An Analysis of Recent Statistics. https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/csj-sjc/crime/wd95_11-dt95_11/wd95_11.pdf

⁷³ Bjorgo, T. (1994). Legal reactions to racism: Law and practice in Scandinavia. İçinde Mark S. Hamm (der), *Hate Crime: International Perspectives on Causes and Control*. Cincinnati: Anderson Publishing.

rihsel olarak daha eski zamanlara dayansa da, kavram olarak yenidir. Bunun yanı sıra, nefret söylemi gibi, nefret suçları ile ilgili evrensel olarak kabul görmüş bir tanım yoktur. Ancak, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) nefret suçu tanımı (2009), bu konuda genellikle referans olarak alınmaktadır. Buna göre:

“Mağdurun, mülkünü ya da işlenen bir suçun hedefinin, gerçek veya hissedilen ırk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir grupla gerçek ya da öyle algılanan bağı, bağlılığı, aidiyeti, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği, kişilere veya mala karşı suçları da kapsayacak şekilde işlenen her türlü suçtur.”

Nefret suçu, yabancı düşmanlığının bir tezahürüdür. Nefret suçunun amacı, bir gruba tehdit altında olduklarına ve yaşadıkları bölgede istenmediklerine dair bir mesaj göndermektir. Grupların etkileşim içinde olduğu yapısal ve kültürel bağlam içinde meydana geldiği için, nefret suçları, yapıyı ve failliği içeren, toplumsal olarak konumlanmış dinamik bir süreçtir.⁷⁴ Ayrıca, nefret suçunun benzer suçları tetikleme ve hızla yayılma potansiyeli vardır. Nefret suçunun verdiği zarar, sadece kurbanla sınırlı kalmayarak, mağdurun ailesine, grubuna ve toplumun bir kesimine yayılmaktadır. Bu zararın maliyeti, maddi hasarlar veya tıbbi harcamalara ek olarak, insanlardaki güven, onur ve özgürlük algısında yarattığı kayıp ile ölçülmektedir.⁷⁵

Üçüncü Bölüm

Hukuki Çerçeve

Nefret söylemi ve nefret suçu ile ilgili ulusal ve uluslararası hukukta belirli düzenlemeler yapılmıştır. Nefret suçuna yönelik ilk düzenlemeler, 1960'lı yıllarda, Yahudilere yönelik saldırıların artması sonucu ABD'de gündeme gelmiş ve ardından 1985 yılında Nefret Yasası çıkarılmıştır. İlerleyen yıllarda, yaş, cinsiyet, cinsel yönelim, engellilik, ırk, etnik köken ve din gibi değişkenleri de içerecek şekilde kapsamı genişletilen bu yasa, özellikle kırılgan grupları bu tür saldırıların hedefi haline gelmekten korumayı amaçlamıştır. Bu bölümde, ayrımcılık ve nefret suçları ile mücadele kapsamında ABD ve Kanada'daki hukuki gelişmelere ve uygulamalara tarihsel bir bakış açısıyla değinilecektir.

I. Amerika Birleşik Devletleri Açısından Ayrımcılık ve Nefret Suçu

Bu bağlamda, öncelikle Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'ne değinmek gerekmektedir. 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi (*The American Declaration of Independence*) “tüm insanların eşit yaratıldığı” gerçekliğine inandığını açık bir biçimde deklare etmektedir. Bu bildiri tüm insanlık ailesini kucakladığını iddia ederken, 1857 tarihli Amerikan Yüce Mahkemesi kararı aksini ispat etmekteydi.

⁷⁴ Bowling, B. (1993). Racial harassment and the process of victimisation. *British Journal of Criminology*, 33(2), 231-250.

⁷⁵ Petrosino, C. (1999). Connecting the past to the future: Hate crime in America. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 15(1), 22-47.

O dönemde ırkçılığın devam ettiğinin belgelenmiş bir göstergesi olarak, Amerikan Yüce Mahkemesi Dred Scott kararında şöyle belirtmişti:¹ “Köleleştirilmiş Afrika ırkının buna dahil edilmemesi amaçlanmıştır ... siyah ırk beyaz ırktan yasalar oluşturulmadan çok önce silinmez bir izle ayrıldı.”

Ancak, zaman içerisinde bu tutum değişmiştir. 19. ve 20. yüzyılda Amerikan Anayasası'nda yapılan birtakım düzenlemelerle eşitlik ilkesinin sağlanması için önemli adımlar atılmasına karşın, ayrımcılık varlığını sürdürmeye devam etti. 20. yüzyılın sonlarına doğru ayrımcılığa karşı koruma boyut değiştirmiş ve hem bireysel anlamda hem de kamusal anlamda Yurttaş Hakları Yasası (*Civil Rights Act*) ile yeni bir şekile kavuşmuştur. Sonrasında kabul edilen İstihdamda Yaş Ayrımcılığı Yasası (*Age Discrimination in Employment Act*), Eşit Ücret Yasası (*Equal Pay Act*), Göç Reformu ve Kontrolü Yasası (*Immigration Reform and Control Act*), Genetik Bilgiye Dayalı Ayrımcılık Yasağı Yasası (*Genetic Information Nondiscrimination Act*) gibi yeni yasalarla ayrımcılığı önlemeye ilişkin önemli düzenlemeler geldi.

Amerika Birleşik Devletleri ayrımcılığa karşı uygulamaları ve nefret suçlarını müstakil kanunlar çerçevesinde düzenlemiştir. En üst düzeyde Anayasa nezdinde koruma ve yasalar nezdinde müstakil korumayı haiz hale getirilmiştir. Nefret suçlarına ilişkin olarak federe devletler nezdinde kanunlar çıkarılmış olmasına karşın, federal düzeyde ilk düzenleme 1989 yılında ABD Temsilciler Meclisi'nde onaylanan ve 1990'da Senato'da ezici bir çoğunlukla kabul edilip yürürlüğe giren Nefret Suçları İstatistikleri Yasası (*Hate Crime Statistics Act*) olmuştu. Keza sonrasında 1994 yılında Nefret Suçlarında Cezaların Artırılması Yasası (*Hate Crimes Sentencing Enhancement Act*), 1994 yılında Şiddet Suçlarını Kontrol ve Kolluk Yasası (*The Violent Crime Control and Law Enforcement Act*), 2007 yılında kabul

edilen Nefret Suçlarını Önlemede Yerel Yasaların Güçlendirilmesi Yasası (*Local Law Enforcement Hate Crimes Prevention Act*) nefret suçuyla mücadelede nirengi noktalarıdır. ABD'de nefret söylemi nefret suçu bağlamında yasal düzenlemeler kapsamına alınmamış; aksine, ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmiştir. Zira bu durum Amerikan Anayasası'nın 1. Ek Maddesi ile güvence kazanmıştır.

ABD ile benzer zamanlarda, Kanada'da da nefret söylemi ve suçu ile ilgili düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Kanada Haklar ve Özgürlükler Şartı'nın 2. Bölümü'nde ifade hürriyetinin temel bir hak olduğu belirtilmiş olmasına karşın, bunun belirli sınırları olduğunun altı çizilmiştir. Bu sınırlardan birisini de nefret söylemi oluşturmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında başlayan süreçte ayrımcılıkla ilgili düzenlemeler müstakil bir karakter kazanmıştır. Din, dil, ırk, cinsiyet gibi doğuştan gelen çeşitli özelliklere dayalı unsurların gözetilerek farklı muameleye tabi tutulması öncelikle ceza yasaları bağlamında müeyyidelere maruz kalmıştır. Bu husus, Kanada'da 1965 yılı itibari ile gündeme gelmiş; 1970 yılında Ceza Kanunu değiştirilerek nefret propagandasını suç sayılmış ve 1996 yılında önyargı veya nefret saikiyle işlenen suçların etkisinin tanınması için yürütülen lobi faaliyetlerinin sonucu olarak, bu sosyal sorun suç olarak resmen tanınmıştır.² Keza benzer şekilde ABD'de 1968'de Yurttaş Hakları Yasası'nda özellikle belirtilen nefret suçları sonrasında 1994 yılında kabul edilen Kilise Kundaklamayı Önleme Yasası ile sistematik olarak müeyyideler öngörülmüş ve 2009 tarihli Nefret Suçlarını Önleme Yasası ile katı yaptırımlara tabi tutulmuştur.

Kuzey Amerika'nın başat ülkelerinden olan Kanada'da ABD'ye benzer paralel bir gelişme söz konusu olmuştur. Bu bağlamda, Ka-

¹ Dred Scott v Sandford 60 US 393 (1857).

² Janhevich, D. E. (2001). Hate crimes in Canada: An overview of issues and data sources. Statistics Canada. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.578.1921&rep=rep1&type=pdf>

nada'da ayrımcılık ve nefret suçlarının ele alınışını incelemek yerinde olacaktır.

II. Kanada Açısından Ayrımcılık ve Nefret Suçu

2001 tarihli Kanada'da Nefret Suçu: Sorunlara ve Veri Kaynaklarına Genel Bir Bakış (CCJS) başlıklı rapora göre, “toplumsal/cezai politika kaygısı” olarak “nefret” kavramı 1965 yılında Kanada'da Nefret Propagandası Özel Komitesi (Cohen Komitesi) tarafından Adalet Bakanlığı'na sunulan rapor bağlamında belirgin hale gelmiştir. Cohen Komitesi'nin raporunda nefret suçunun sonuçlarının yalnızca birkaç kurbanı doğrudan etkileyebileceği, ancak “böyle bir faaliyetin toplumun değerlerine karşı bir kötülük ve yıkıcılık ortamı yaratabileceği” savunulmuştur.³

Kanada'da “nefret suçu ve ayrımcılık” hukuki ekseninde bu konuda uzmanlaşan polis birimleri, yapılan araştırmalar ve mevzuat çalışmaları ile korunmaktadır. Kanada hukuk sisteminde, nefret suçu bağlamında mevzuata dair gelişmeler birden fazla uluslararası anlaşma ekseninde olmuştur. Örneğin, 1948 yılında Kanada Ayrımcılıkla Mücadele mevzuatının temeli olan İnsan Hakları Evrensel Beyannameşi imzalanmıştır. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme ise 1966 yılında imzalanmış ve 1970 yılında yürürlüğe girmiştir.

Nefret suçu, Kanada Ceza Kanunu'nun (R.S. 1985, c.C-46) 318 ve 319. maddeleri ile 718.2 (a)(i) maddesinde bulunan ceza hükümleri aracılığıyla ele alınmaktadır.⁴ Buna göre, Kanada Ceza Kanunu'nun 318. maddesi “tanımlanabilir bir gruba karşı soykırımı savunma” başlığı altında soykırımı savunan ve teşvik edenlerin 5 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması, aynı kanunun 319. maddesi ise, halkı tanımlanabilir bir gruba karşı nefret suçuna teşvik etmek baş-

lığı altında kasıtlı olarak nefret suçuna teşvik edenlere 2 yıldan fazla olmamak şartıyla hapis cezası ve para cezası öngörmüştür. Her iki maddede de, “halkın renk, ırk, din, etnik köken veya cinsel yönelim ile ayırt edilen herhangi bir kesimi” olarak tanımlanan “tanımlanabilir grup” terimini kullanılmıştır. Ayrıca, aynı kanunun 430.4(1)'de dini ibadet için kullanılan mala zarar verilmesine ilişkin özel bir hüküm bulunmaktadır. Buna göre “Kilise, cami, sinagog veya tapınak dahil olmak üzere dini ibadet için kullanılan mülke zarar veren, yok eden, kullanılmasını veya işletilmesini din, ırk, renk veya etnik kökene dayalı önyargı saikiyle engelleyenlere 10 yıla kadar hapis cezası...” verilmesi öngörülmüştür.

Kanada açısından nefret propagandasına teşvik edenlerin amacı grubu aşağılamak ve/veya tehlikeli olarak göstermektir. Bu tür davranışlar, toplumun değerlerini etkisizleştirerek bireyleri ve grupları birbirine düşürme potansiyeline sahiptir. Nefret propagandasının nefret suçunu işlemeye yönelten en büyük güdüsü karmaşık sorunlara “basit” nedenler sunmasıdır. Örneğin, ekonominin kötüye gitmesinin nedenini ötekileştirdikleri insanlar veya belirli bir grup insanın ülkelerinde olmasına bağlayabilirler.

III. Türkiye Açısından Ayrımcılık ve Nefret Suçu

Dünyadaki gelişmeler ile doğru orantılı olarak, Türkiye'de de nefret söylemi ve suçu ile ilgili bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Zira 1926 tarihli 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda nefret suçuna ilişkin düzenleme bulunmamaktadır. 1982 Anayasası'nın 10.maddesinde belirtilen eşitlik ilkesi uyarınca, nefret suçları 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu kapsamında müstakil maddede düzenleme alanına sahip olmuştur. Örneğin, Türk Ceza Kanunu 122. Maddesi ile “ırk, devlet, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret” sonucu ortaya çıkan ayrımcılık suç sayılmıştır. Aynı kanunun 216. Maddesi'ndeki yasal düzenleme ise, “halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge

³ İbid.

⁴ Criminal Code of Canada, <http://tinyurl.com/y7fcc98w>

bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmek”; “halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılamak”; “halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılamak” fiili kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde suç sayılmıştır.

Dördüncü Bölüm

Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde, ABD ve Kanada'daki ayrımcılık, nefret söylemi ve nefret suçlarının tarihsel izdüşümüne yayınlanan raporlar, belgeler ve siyasetçilerin söylemleri analiz edilerek yer verilmiş; 2021 yılına ait medya ve sosyal medyada yer alan Müslüman ve Türklere yönelik çeşitli hak ihlalleri belli başlı başlıklar üzerinden mercek altına alınmış ve örneklerle sunulmuştur.

I. ABD ve Kanada'daki Nefret Suçlarının Tarihsel Gelişimi

Amerika Birleşik Devletleri'nde nefret suçlarının tarihine ilişkin ilk kayıtlar, 16. ve 17. yüzyılda Yeni Kıta'yı keşfeden Avrupalıların, kendilerine karşı çıkan Amerikan Yerlilerine karşı yürüttüğü katliamları işaret etmektedir. Avrupalıların önce barbarlar ve vahşi insanlar olarak hedef gösterdiği yerlilere yönelik yapılan katliamlarda, 32 yıl içinde Yuki Kabilesinin %90'ı öldürülmüş; Cheyenne Kabilesi üyeleri de katledilmiştir.¹ Benzer şekilde, İngilizlerin putperest ya da Müslüman da olsalar 'barbar' olarak işaret ettiği Afrikalı Amerikalıların ataları köleleştirilmek için Afrika'dan Amerika'ya taşınırken 100.000 kişi yolda ölmüş; birçoğu Yeni Kıta'da işkence, tecavüz, zorla çalıştırma, taciz, insanlık dışı muamele ve linç kurbanı olmuştur.²

¹ Petrosino, C. (1999). Connecting the past to the future: Hate crime in America. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 15(1), 22-47.

² İbid.

Örneğin, 1882 – 1903 yılları arasında 3.337 Afrikalı Amerikalı linç edilerek öldürülmüştür.³

ABD'deki nefret suçu kurbanı olan bir diğer grup ise Asyalılardır. Öncekilere benzer şekilde, Asyalılar ilk olarak kafır, vahşi, güvenilmez, ahlaksız, şehvet düşkünü olarak damgalanmışlardır. Bu damgalamalar, zaman içinde nefret söylemine dönüşerek politikacıların açıklamaları, gazete haberleri ve karikatürlerle kitlelere yayılmıştır. Bu tür söylemler, kaçınılmaz olarak, Asyalılara yönelik şiddet olaylarını artmış; birçok Asyalı darp edilmiş, hakarete uğramış ve öldürülmüştür.⁴ 1940'lı yıllarda bu tür önyargıların ve damgalamaların II. Dünya Savaşı'nın doğurduğu siyasi ortam ile artması sonucu, 120.000 Japon kökenli Amerikalı, vatandaş olup olmamaları fark etmeksizin tutuklanarak kamplara gönderilmiş ve bütün servetlerini kaybetmişlerdir.⁵

Son iki yüzyıla bakıldığında, Ku Klux Klan'ın Afrikalı Amerikalıları hedef alan şiddet eylemlerinin ve Yahudi sinagoglarına düzenlenen saldırıların, nefret suçlarının en bilindik örneklerini oluşturduğu görülmektedir. 1980'li yıllardan itibaren ise, Yahudi bir radyo programcısının öldürülmesi, Afrikalı Amerikalı bir çiftin askerler tarafından öldürülmesi, azınlıklara ait kiliselerin yakılması gibi infial yaratan birkaç olayın akabinde beyaz üstünlüğünü savunan gruplar tarafından işlenen nefret suçları kamuoyunun ve siyasi gündemin üst sıralarına taşınmıştır.⁶ 2000'li yılların başına kadar, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki nefret temelli olayların büyük ölçüde ırksal ve dini temelli önyargılardan beslendiği ve Afrikalı Amerikalıların bu tür olayların kurbanı olma ihtimalinin diğer gruplara nazaran oldukça yüksek olduğu ortaya konmuştur. Örneğin, FBI'nın 1994 yılı

³ İbid.

⁴ İbid.

⁵ National WWII Museum. (tarih yok). Japanese American Incarceration. <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/japanese-american-incarceration>

⁶ Bureau of Justice Assistance. (1994). A Policymaker's Guide to Hate Crimes. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/bja/162304.pdf>

ında ait raporunda, nefret suçlarının %40'ının *siyahi ırka* yönelik önyargıdan kaynaklandığı belirtilmiştir.⁷

2001 yılına kadar olan istatistiklerde, Müslüman ve Arapları hedef alan nefret suçlarının sayısında yıllara göre bir azalma olduğu görülmektedir. Ancak, 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ırksal ve etnik güdümlü nefret suçlarının çoğunluğu (yani Afrikalı Amerikalı karşıtı, Asyalı karşıtı, Hispanik karşıtı) azalırken, Müslümanları ve Arapları hedef alan sözlü ve fiziksel saldırılar keskin bir hızla artmıştır.⁸ 2001 yılında raporlanan Müslümanları hedef alan nefret suçlarında, bir önceki yıla göre %1600'lük bir artış saptanmıştır.⁹ Bu ciddi artış, 1996–2017 yılları arasında Müslümanları hedef alan istatistiklerin gösterildiği aşağıdaki grafikte (Şekil 1) göze çarpmaktadır. Nefret temelli vakaların yanı sıra, Müslümanları ve Arapları terörist olarak gösteren klişeler ve söylemler artmış ve 11 Eylül saldırıların yıldönümünde Kuran-ı Kerim kopyalarının yakılacağı gibi söylentilerin yayılarak bu gruplar kasıtlı olarak rahatsız edilmiştir.¹⁰ Bu durum, birçok beyaz Amerikalının Arap ve Müslümanları *yeni bir düşman* olarak belirlediğini ve bu kişilere karşı işlenen nefret saldırılarını normalleştirdiğini göstermektedir.¹¹

ABD'deki nefret suçları her geçen yıl artma eğilimini sürdürmektedir. 2014 yılında 5.479 olarak raporlanan vakalar, 2017'de 7175 ve 2019 yılında 7.314 olarak bildirilmiştir. FBI'nın 2020 raporunda ise yine endişe verici bir tablo ortaya çıkmıştır. Buna göre, ırk, etnik köken, soy, din, cinsel yönelim, engellilik, cinsiyet ve cinsiyet kimliğine yönelik önyargılar nedeniyle 8.263 nefret suçu vakası ve

⁷ FBI. (1994). 1994 Hate Crime Statistics. <https://ucr.fbi.gov/hate-crime/1994>

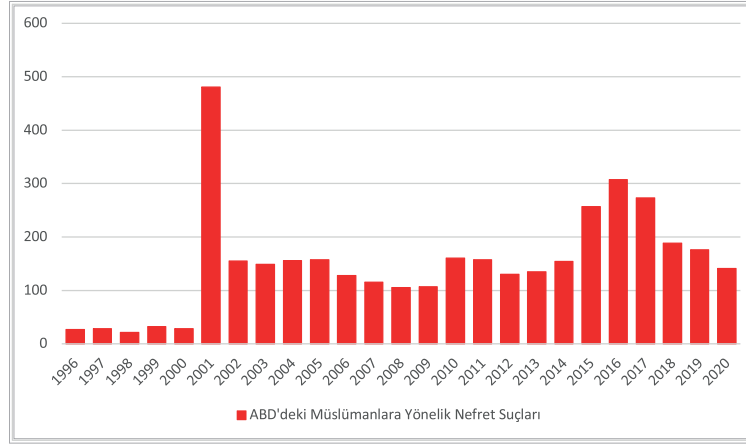
⁸ Disha, I., Cavendish, J. C., & King, R. D. (2011). Historical events and spaces of hate: Hate crimes against Arabs and Muslims in post-9/11 America. *Social Problems*, 58(1), 21-46.

⁹ FBI. (2001). 2001 Hate Crime Statistics. <https://ucr.fbi.gov/hate-crime/2001>

¹⁰ İbid.

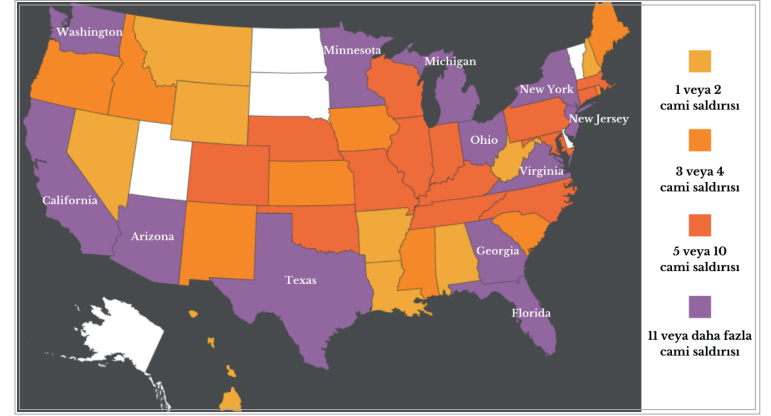
¹¹ Wang, L. (2002). Hate crime and everyday discrimination: Influences of and on the social context. *Rutgers Race and Law Review*, 4(1), 1–31.

11.129 ilgili suçlu içeren saldırılar raporlanmıştır.¹² Bu saldırıların %61,8'inde mağdurlar, ırk/etnik köken/soyları nedeniyle; % 13,3'ü ise dini inançları nedeniyle hedef alınmıştır.

Şekil 1: ABD'deki Müslümanlara yönelik nefret suçu vakalarının yıllara göre dağılımı¹³

2005 yılından itibaren ABD'deki cami saldırılarının eyaletlere göre dağılımı aşağıda verilmiştir (Şekil 2). Buna göre, doğu - batı, kuzey - güney sınır eyaletleri en fazla sayıda vakanın gerçekleştiği eyaletler olmuştur. Beyaz üstünlüğünü vurgulayan ırkçı bakış açısının kısmen hakim olduğu Virginia, Florida, Texas, Georgia gibi güney eyaletlerin yanı sıra, New York, New Jersey, Michigan, Minnesota, California gibi Arap ve Müslüman göçmenlerin yoğunlukta yaşadıkları eyaletler de bu listede bulunmaktadır. 2005-2021 yılları arası vuku bulan cami saldırılarında Ohio, Arizona ve Washington eyaletleri de üst sıralarda yer almaktadır.

Şekil 2: Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Cami Saldırılarının Eyaletlere Göre Dağılımı (2005 Yılından İtibaren)¹⁴

Müslümanları hedef alan saldırıların istatistikleri, 2001 yılından sonra, en çok vakanın 2016 yılında kayda geçirildiğini göstermektedir. 2015'te başlayan yükseliş, Amerika'daki başkanlık seçimlerinden Donald Trump'ın Müslüman karşıtı retoriği açıklanabilir. Trump, seçim kampanyası sırasında ve Amerikan Başkanı olarak göreve başladıktan sonra, İslam dinini ve Müslümanları hedef alan ifadeler kullanmıştır. Bunlar arasında en çarpıcı olanlarından bazıları, 7 Aralık 2015'teki açıklamasında sarf ettiği "Müslümanlar, ülkemize yönelik olağanüstü bir nefret ve tehlike akışını temsil ediyor" cümlesi ile 9 Mart 2016'daki "Bence İslam bizden nefret ediyor" açıklamasıdır. Müslüman çoğunluğu olan 7 ülkenin vatandaşlarının ABD'ye girişinin yasaklanması gibi politikasının yanı sıra,¹⁵ Trump Paris'teki terör saldırılarını alıntılıyarak, radikal fikirlerin ve

¹² FBI. (2020). 2020 Hate Statistics. <https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/fbi-releases-updated-2020-hate-crime-statistics>

¹³ FBI. (1996-2020). UCR Publications. <https://www.fbi.gov/services/cjis/ucr/publications/#Hate-Crime%20Statistics>

¹⁴ ACLU. (2022). Nationwide Anti-Mosque Activity. <https://www.aclu.org/issues/national-security/discriminatory-profiling/nationwide-anti-mosque-activity>

¹⁵ Bu 7 yasaklı ülke İran, Irak, Libya, Somali, Sudan, Suriye ve Yemen olarak sıralanmıştır.

teröre neden olan nefretin kaynağı olarak camileri işaret etmiştir.¹⁶ Bu yüzden, camiler üzerinden gözetimi artıracak ve hatta camileri kapatmaya varacak adımlar konusunda düşünceğini açıklamıştır.¹⁷ Sosyal medyayı da aktif olarak kullanılan Trump, bu mecralardan da Müslümanları hedef alarak, göçmen ve Müslüman karşıtı aşırı sağcı bir grubun, Müslümanları karalayan propaganda videolarını retweet etmiş ve böylelikle bu videoların geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır (Resim 1). Nitekim yapılan bir çalışma, Trump'ın İslam ile ilgili konular hakkındaki tweetleri ile Müslüman karşıtı nefret suçları arasında yüksek oranda bir korelasyonun olduğunu göstermiştir.¹⁸

Resim 1: Donald Trump'ın Bazıları Retweetleri¹⁹

¹⁶ Shabad, R. (2015). Trump: U.S. should strongly consider shutting down mosques. <https://www.cbsnews.com/news/trump-u-s-should-strongly-consider-shutting-down-mosques/>

¹⁷ İbid.

¹⁸ Müller, K. ve Schwarz, C. (2020). From hashtag to hate crime: Twitter and anti-minority sentiment. *Center For Security, Race and Rights*. (SSRN üzerinden erişilmektedir: <https://ssrn.com/abstract=3149103>)

¹⁹ BBC (2017). What do the videos Trump retweeted actually show? <https://www.bbc.com/news/world-42165942> (Erişim Tarihi: 11 Aralık 2021).

Trump'ın Müslüman karşı retoriği ile Amerikan tarihindeki en İslamofobik yönetim anlayışı, mevcut önyargıları perçinleyerek nefret saikli saldırıların artmasına neden olmuştur.²⁰ 2017 yılının ilk üç ayında camilere yönelik şiddet, vandalizm ve saldırganlık bir önceki yıla göre ikiye katlanmıştır. Ülke genelinde camilere, Amerikan Başkanı'nın Müslümanlardan başlayarak Amerika'yı temizleyeceğine dair tehdit notları gönderilmiştir.²¹ 28 Şubat 2017'de Olathe, Kansas'ta Hindistan kökenli bir mühendis, kendisini İran asıllı sanan bir saldırgan tarafından katledilmiştir.²² Ülkedeki nefret suçlarının artmasına rağmen, Trump'tan ya da herhangi bir Beyaz Saray yetkilisinden konuya ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. Üstelik, Trump'ın söylemlerinin etkileri sadece Amerika ile sınırlı kalmamıştır. Örneğin, Yeni Zelanda'daki Christchurch saldırılarında 50 kişiyi öldüren, 50 kişiyi de yaralayan saldırgan, kendisini milliyetçi bir beyaz olarak tanımlayarak, Başkan Donald Trump'ı "yenilenen beyaz kimliğin sembolü" olarak nitelendirmiştir.²³

ABD'de Başkanlık seçiminin ardından, görevi 20 Ocak 2021'de devralan Joe Biden ve ekibi, bir dizi iyileştirme politikası yürütmeye başlamıştır (bkz. Gelişme 6, 9, 11, 15, 17, 18). Bunlara ilaveten, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Dini Özgürlükler Temsilciliği görevine ilk defa bir Müslüman seçilmiştir.²⁴ Ayrıca, ABD Dışişleri

²⁰ Patel, F. (2017). The Islamophobic administration. <https://www.brennan-center.org/our-work/research-reports/islamophobic-administration>

²¹ Morgan, D. ve Lynch Baldwin, S. (2016). Letter to California mosque threatens "cleanse" starting with Muslims. <https://www.cbsnews.com/news/letter-california-mosque-threatens-cleanse-donald-trump/>

²² Independent. (2017). Kansas bar shooter who shot dead Indian engineer 'believed he had killed two Iranians', court hears. <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/kansas-bar-shooter-adam-purinton-killed-two-iranians-indian-olathe-henry-county-911-court-a7603751.html>

²³ Jalalian Daghig, A. ve Rahim, H. A. (2020). Representation of Muslim minorities in politicians' discourse: Jacinda Ardern vs. Donald Trump. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 40(2), 179-195.

²⁴ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdde-ilk-kez-bir-musulman-dini-ozgurlukler-elcisi-olarak-atandi-/2450515> (Erişim Tarihi: 18.12.2021).

Bakanlığı bünyesinde, İslamofobi ile mücadele birimi kurulması 212'e karşı 219 oy gibi az bir farkla 14 Aralık 2021'de onaylanmıştır. Tasarı önermesini veren Demokrat Parti'nin Minnesota Temsilciler Meclisi üyesi ve Kongre'ye seçilen iki Müslüman kadın üyeden biri olan Somali asıllı İlhan Omar, oylama öncesi yaptığı konuşmada İslamofobi'nin küresel ölçekte yükselişine değinmiş ve şu hususları dile getirmiştir:

“Dünya genelinde, Müslüman karşıtı şiddet ve ayrımcılığın ciddi bir şekilde artışta olduğu bir dönemdeyiz. İslamofobi küresel ölçekte yayılıyor ve bizler bu sorunun ele alınmasına yönelik küresel çalışmalara öncülük etmek zorundayız.”²⁵

Biden, Omar'ın bu öneresine din özgürlüğünün temel bir insan hakkı ve Küresel İnsan Hakları Deklarasyonu ile ABD Anayasası'nın 1. Ek Maddesi'nin bir parçası olduğunu söyleyerek arka çıkmış, Trump'ın tersine destekleyici bir yaklaşım sergilemiştir.²⁶ Ancak, Omar'ı Amerikan karşıtlığı ve Yahudi düşmanlığı yapmakla suçlayan Cumhuriyetçi kadın Temsilci Lauren Boebert'in İslamofobik çıkışları, benzer bir tutumun ABD Temsilciler Meclisi'nde bile var olduğunu gözler önüne sermektedir.²⁷

Kanada'daki nefret saikli saldırıların gelişimine bakıldığında, ABD'deki sürece benzer bir biçimde, 11 Eylül Saldırıları'nın bir dönüm noktası olduğu görülmektedir. Bu saldırıların akabinde artan ırkçılık, korku ortamı ve kamuoyunda yayılan yanlış bilgilerden kaynaklı tepkiler Kanada'daki Araplar, Sihler, Müslümanlar ve diğer beyaz olmayan insanlara yönelik saldırıların artmasına neden

olmuştur.²⁸ 2000 yılında Müslümanlara karşı işlenen 11 nefret suçu vakası, 2002 yılında 170 olarak²⁹ raporlanmış; bunlarla beraber, bu dönemde, birçok ibadethane ve dini kurum da tahrip edilmiştir.³⁰ Şekil 3'te görülebileceği gibi, 2009 yılından itibaren Müslümanlara yönelik işlenen suçlar yine bir artış eğilimine girmiştir. Özellikle 2013 yılında, kamu sektörü çalışanlarının dini semboller içeren kıyafetler giymelerini yasaklamayı öneren Quebec Değerler Bildirgesi'nin (Quebec Charter of Values) yürürlüğe girmesi sonucu vakalar ikiye katlanmaya başlamıştır.³¹ 2016 yılında yapılan bir araştırmanın bulguları,³² Kanada'daki Müslümanların %35'inin uğradıkları ayrımcılığın artmasından endişe ettiklerini ortaya koyarken; 2019 yılında yayınlanan başka bir rapor o yıl içinde işlenen 1.946 nefret suçu arasında Müslümanlara karşı işlenen vakaların bir önceki yıla göre %9 oranında arttığını vurgulamıştır.³³

ABD ve Kanada'da Müslümanlara yönelik şiddetin yüksek olmasının sebeplerinden biri, birçok Müslümanın giyim-kuşamlarından

²⁵ <https://www.amerikaninnesi.com/a/abd-amerika-islamofobi-mucadele-birim-disisleri-kongre-temsilciler-omar/6355808.html> (Erişim Tarihi: 24 Ocak 2022).

²⁶ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/bidendan-islamofobi-ile-mucadele-yasa-tasarısına-destek-635984.html> (Erişim Tarihi: 24 Ocak 2022).

²⁷ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-kongre-uyeleri-arasinda-terorist-ismasi-nedeniyle-kavga-cikti/2435035> (Erişim Tarihi: 24 Ocak 2022).

²⁸ Chongatera, G. (2013). Hate-crime victimization and fear of hate crime among racially visible people in Canada: The role of income as a mediating factor. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 11(1), 44-64.

²⁹ CBC Radio. (2021). “It's like living in a nightmare”: Canadian Muslims describe their experiences after 9/11. <https://www.cbc.ca/radio/day6/leilah-fernandez-s-great-week-islamophobia-after-9-11-the-man-behind-the-card-counter-levar-burton-and-more-1.6171292/it-s-like-living-in-a-nightmare-canadian-muslims-describe-their-experiences-after-9-11-1.6171380>

³⁰ İbid.

³¹ Bildirinin tam ismi: “Charter affirming the values of State secularism and religious neutrality and of equality between women and men, and providing a framework for accommodation requests”.

³² Grenier, E. (2016). Muslim Canadians increasingly proud of and attached to Canada, survey suggests. <https://www.cbc.ca/news/politics/grenier-muslim-canadians-environs-1.3551591>

³³ Moreau, G. (2021). Police-reported hate crimes in Canada, 2019. Juristat. Canadian Centre for Justice Statistics. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/85-002-x/2021001/article/00002-eng.htm> >

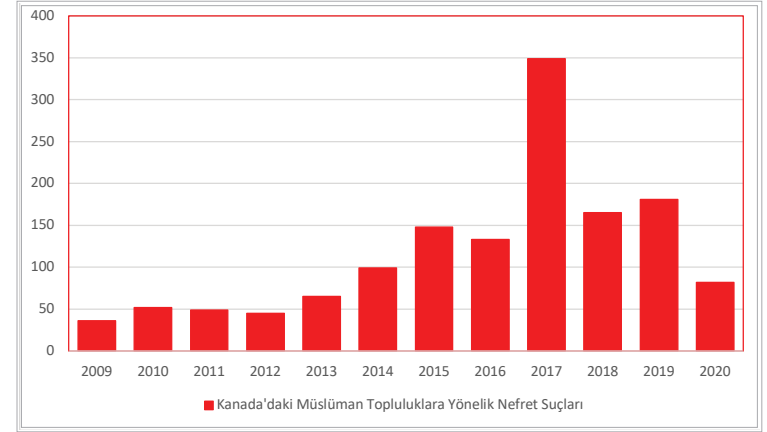
dolayı, Goffman'ın deyişiyle, görünür damgalara sahip olması olmasındır. Yapılan araştırmalara göre görünür damgaların, Müslüman kadınların nefret saikli saldırılar karşısında daha kırılgan olmasına neden olduğunu ortaya koymuştur.³⁴ Özellikle Quebec Bildirgesinden sonra başörtülü kadınlar daha çok saldırıya maruz kalmışlardır. Örneğin, Montreal'de Şubat 2013'te ayda geçirilen bir olayda, iki erkeğin başörtülü bir kadına saldırdığı, başörtüsünü zorla çıkarmaya çalışırken yüzüne tükürerek "pis göçmen, ülkene dön" dedikleri kayda geçirilmiştir.³⁵ Eylül 2015'te ise, Toronto'da başörtülü hamile bir kadın, bir grup gencin saldırısına uğramıştır.

Kanada'da ibadethaneler de nefret saikli saldırıların hedefi olmaktadır. Camilere yapılan bomba ihbarları ve tehdit mektuplarının yanı sıra, 2015 yılında meydana gelen bir olayda bir caminin ateşe verildiği rapor edilmiştir.³⁶ Ocak 2017'de ise, bir saldırgan Quebec İslam Kültür Merkezi'ne girip ateş açmış; vahim saldırıda 6 kişi öldürülürken ve 19 kişi de yaralanmıştır. 2020 yılına gelindiğinde ise, bir ibadethanede gönüllü olarak çalışan Müslüman genç, neo-Nazi destekçisi bir saldırgan tarafından boğazından bıçaklanarak öldürülmüştür.

³⁴ Chongatera, G. (2013). Hate-crime victimization and fear of hate crime among racially visible people in Canada: The role of income as a mediating factor. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 11(1), 44-64.

³⁵ Hamilton, G. (2013). Quebec values charter sending tolerance, civilized discussion out the window. <https://nationalpost.com/opinion/grame-hamilton-quebec-values-charter-sending-tolerance-civilized-discussion-out-the-window>

³⁶ Perkel, C. (2015). Mosque fire in Peterborough was hate crime, say police. <https://www.thestar.com/news/canada/2015/11/16/mosque-fire-in-peterborough-was-hate-crime-say-police.html>

Şekil 3: Kanada'daki Müslümanlara Yönelik Nefret Suçu Vakalarının Yıllara Göre Dağılımı³⁷

Amerika'daki durumun aksine, Kanada Başbakanı Justin Trudeau'nun nefret suçları ve İslamofobi ile mücadele etmeyi amaçlayan söylemlerine sıklıkla rastlanmaktadır. Öyle ki, Kanada Başbakanı yaptığı açıklamalarda İslamofobiye ne pahasına olursa olsun kabul etmeyeceklerini söyleyerek, Kanada'yı Müslümanlar için daha güvenli hale getirme sözü vermiştir. Twitter'da yayınladığı bir mesajda Trudeau, İslamofobinin kabul edilmez olduğunu, bu nefrete bir son vermek ve Kanada'yı Müslüman Kanadalılar için daha güvenli hale getirmek için İslamofobi ile mücadele konusunda Özel bir Temsilci atamayı planladıklarını duyurmuştur (Resim 2).

³⁷ OSCE. (2009-2020).ODIHR Hate Crime Reporting. <https://hatecrime.osce.org/>

Resim 2: Justin Trudeau'nun 29 Ocak 2022 Tarihli Tweeti

Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Kanada'nın nefret suçlarına ilişkin yayınladığı raporlarda, Türklere karşı işlenen suçlara ilişkin bir istatistik bulunamamıştır. Bunun üzerine, bu iki ülkede faaliyet gösteren dış temsilciliklerinde ve derneklerde çalışan kilit isimlerle görüşmeler yaparak bu ülkelerde yaşayan Türklerin ayrımcılık, nefret söylemi ve nefret suçlarına ne ölçüde ve neden maruz kaldıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan mülakatlarda öne çıkan husus, Türklerin Ermeni ırkçılığı dışında, ırk veya dini motivasyonlu saldırıların mağduru olma ihtimallerinin düşük olmasıdır. Katılımcılar, ABD'de ve Kanada'da Türklerin çoğu zaman bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bunun nedeni, Türklerin bu iki ülkede algılanan sosyal kimlikleri ile açıklanabilir. Yukarıda bahsedildiği gibi, Türk kökenli Amerikalıların ve Kanadalıların başta eğitim düzeyleri olmak üzere, sosyo-ekonomik statüleri ortalama bir Amerikalıdan ya da Kanadalıdan daha yüksektir. Bu özellikleriyle, çoğu kırsal alanlardan işçi olarak göç eden Avrupa'daki Türklerden ayrılmaktadırlar. Yine, iki kıtayı karşılaştırdığımızda, Kuzey Amerika'dakilerin dini kimlikleri ile çok fazla öne çıkmadıkları ve bu iki toplum tarafından beyaz ırka ait olarak sınıflandırıldıkları için ırksal dezavantajlılıkları olmadığı görülmektedir. Bir diğer deyişle, başörtüsü ya da benzeri bir dini kıyafet kullanmadıkları sürece, onları Amerikan ya da

Kanada toplumundan ayıracak görünür damgaları ya da farklılık işaretleri yoktur. Dolayısıyla, diğer Müslüman topluluklardan, Afrikalı Amerikalılardan, Asyalılardan ya da Hispaniklerden daha az ayrımcılığa uğramakta ve nadiren nefret söylemi ile nefret suçlarına maruz kalmaktadırlar.

Ülkedeki diğer Müslüman gruplara kıyasla, ABD'de yaşayan Türklere karşı sistemik ve kurumsal ayrımcılık ile karşılaşıldığına dair belirgin bir gözlemlerinin ve Dış Temsilcilığe yansıyan bir vakanın olmadığını belirten bir yetkili, ikinci nesil göçmen kökenli çocuklara eşit gözüyle bakıldığını; bazı Müslümanları hedef alan nefret söylemi ve nefret suçlarının işlenmesine rağmen, Avrupa'ya kıyasla daha fazla hak ve özgürlükler verildiğini belirtmiştir. Ayrıca, gerek bürokraside gerek yerel düzeyde gerek Kongre ve hatta Senato'da Türk kökenli Amerikalıların kendilerine yer açmaya başladığını kaydetmiştir. Amerikan Türk toplumunun siyasi hayata katılımının önemine vurgu yapan yetkili, siyasete ilginin Türkiye-ABD ilişkilerine olumlu yansımalarının da olacağını umduklarını ifade etmiştir.³⁸ ABD siyasi yarışına katılanlar arasında, Arizona Eyalet Meclisi aday adayı olan ve Demokrat Parti'den adaylığını garantileyen Ajlan Kurtoglu; 17 Mayıs 2022'de Pennsylvania Senato ön seçimlerinden başarıyla çıkan ve Trump'ın da desteğini alarak Cumhuriyetçilerin Kasım 2022 seçimlerinde adaylığı olan Mehmet Öz (nam-ı diğer Dr. Oz);³⁹ New Jersey Eyaleti'nde Temsilciler Meclisi için Cumhuriyetçi Parti'nin adaylığı olan Tayfun Selen; NJ Paterson'da Belediye Başkan Yardımcılığı görevini yürüten Hüseyin Bayram; yine NJ Paterson'da Belediye Başkan Yardımcısı Derya Taşkın; Maryland Eyaleti Meclisi'nde bir Türk vatandaşı ile evli olan Laurent Arıkan sayılabilir. Bir diğer gelişme de, New York Eyaleti'nde görev yapan

³⁸ ABD Vaşington Dış Temsilcilik yetkilisi ile çevrimiçi görüşme notları, 18 Nisan 2022.

³⁹ <https://www.npr.org/2022/06/03/1103046665/dave-mccormick-concedes-to-dr-oz-in-pennsylvanias-gop-primary>; <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdde-pennsylvaniada-cumhuriyetci-partinin-senato-adayligini-mehmet-oz-kazandi-/2605335> (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2022).

Türk asıllı polis sayısının giderek artmasıdır. Diasporanın gücü elbette ABD’de siyaset sahnesinde oldukça önemli bir faktördür. Öyle ki, Ermeni ve Rum diasporalarının aleyhte propagandaları sonucu, Mehmet Öz, Senatör olarak seçildiğinde Türk vatandaşlığından çıkacağıı beyan etmek durumunda kalmıştır. Yine de, bu gelişmeler ve siyasi fırsat yapıları sayesinde Türk göçmenlerin politikaya ilgisi ve başarıları sevindiricidir.

Kanada’da yaşanan İslamofobi ve Müslüman karşıtlığı ise, hem Avrupa’dan hem de ABD’den daha farklı seyretmektedir. Federal Hükümetin tüm toplumu kucaklayıcı söyleminin ve hemen her etnik ve dini gruptan temsilcinin en yüksek düzeyde siyasette temsilinin yanı sıra, farklı kimlikleri bulunan insanlar için çokkültürlü bir entegrasyon politikasının izlendiği bir göç ülkesi olan Kanada’nın – geçmişi yerli halklara yönelik ayrımcılık ve insan suçlarıyla dolu olsa da – bugün pek çok ülkeden daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Fransa benzeri bir laiklik anlayışından beslenen Quebec Eyaleti’nde getirilmeye çalışılan başörtüsünün ve dini simgelerin yasaklanması yasası, Federal Hükümet tarafından askıya alınmış ve iptal işlemiyle Anayasa Mahkemesi’ne devredilmiştir. Quebec’te gerçekleşen cami saldırısından sonra, 29 Ocak Ayrımcılıkla Mücadele Günü ilan edilmiştir. 2021’de Toronto’da meydana gelen saldırı sonrasında nefret suçları konusunda bir konferans düzenlenmesi, İslamofobi ile mücadelede çare ve tedbir arayışlarının bir uzantısı olarak düşünülebilir. Ayrıca, %4.5 oy oranına sahip aşırı sağ görüşlü Kanada Halk Partisi, diğer ülkelerdeki benzerlerine göre daha yumuşak bir söylem benimsemiştir. İslamofobi ile mücadelede sivil toplumun rolü çok büyük önem taşımaktadır. Nefret suçlarının belgelenmesi ve tespit edilmesi yolunda, Kanada Müslümanları Ulusal Konseyi (NCCM)⁴⁰ tüm ülkede Müslümanlara karşı işlenen suçları kayıt altına almakta oldukça başarılı bir süreç yürütmektedir.

Kanada Dış Temsilcilik yetkilisi ile yapılan mülakatta, Yukarı Karabağ’ın bağımsızlık sürecinde ülkede yaşayan Azerilerin ve Erme-

nilerin konvoylar düzenledikleri, konvoyların karşı karşıya geldiğinde gerginlik ve atışmalar yaşansa da, bu durumun nefret suçlarına dönüşmediği öğrenilmiştir. Siyasette kullanılan adaplı dilin ve ana akım medya tarafından da desteklenen karşılıklı saygı ve hoşgörü kültürünün etkili olduğunu vurgulayan yetkili, Türk vatandaşlarının daha ziyade vasıflı göçmenlerden oluştuğunu ve gündelik hayatlarında dini ve etnik kimliklerinden dolayı ayrımcılıkla karşılaşmadıklarını belirtmiştir.⁴¹ Benzer şekilde, 1992’de kurulan Montreal Türk Kültür Merkezi Başkanlığını yöneten Yılmaz Ekinci, zaten sosyal uyum konusunda zorluk çekmeyen Türk göçmenlere yönelik bir tehdit olmadığını, Arap kökenlilerin ise giyim kuşamları ve yaşam pratiklerinden dolayı daha farklı algılandıklarından bahsetmiştir. Türkçe öğretmenler, 5 yılda bir değişen Diyanet görevlisi imam ile dil ve kültürlerini sürdürdüklerini anlatan Ekinci, siyasal temsil konusunda Türklerin geriden geldiklerini, ama Türk kökenlilerin Kanada vatandaşı olduklarında aynı hak ve özgürlüklerden yararlandıklarını sözlerine eklemiştir. Okul kitaplarında soykırım teriminin yer almasını yaptıkları girişimler sonucu önlediklerini söyleyen Ekinci, Ermeni diasporasının ise ABD’dekinden daha az agresif olmakla beraber güçlü olduğundan bahsetmiştir.⁴²

Kuzey Amerika’daki Türkler için en belirgin tehdit unsuru, Ermeni ve Rum diasporası tarafından yürütülen ırkçılık ve Türk karşıtlığıdır. 22 Ocak 1973 yılında Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ve yardımcısı Bahadır Demir’in; 1982 yılında da Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan’ın Ermeni terör örgütü ASALA tarafından şehit edilmesi, Ermeni ırkçılığının ve nefret suçunun en kanlı örneklerindedir. Son yıllarda Ermeni ırkçılığının devam ettiğine ilişkin vakalar raporlanmaktadır. Buna göre, Los Angeles, Miami, Utah ve Boston’daki Türk Amerikalılara ve işletmelere saldırılar yapılmış; Utah ve Harvard Üniversitelerindeki Türk Ame-

⁴¹ Ottawa, Kanada dış temsilcilik yetkilisi ile çevrimiçi mülakat, 22 Nisan 2022.

⁴² Montreal, Kanada’da Türk sivil toplum temsilcisi Yılmaz Ekinci ile yapılan çevrimiçi mülakat, 20 Nisan 2022.

⁴⁰ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.nccm.ca>

rikalı profesörler taciz edilerek saldırıya uğramışlardır.⁴³ Bir diğer vakada, Kanada'daki Ermenilerin, Türkiye ve Azerbaycan bayraklı araçlara saldırdıkları ve Türk vatandaşlarını darp ettikleri bildirilmiştir.⁴⁴ Bir başka vaka ise, Beverly Hills'teki bir Türk lokantası/kafe sahibine “Buraya sizi öldürmeye geldik” diyerek saldıran Ermeniler, hem fiziksel, hem psikolojik hem de maddi zarara neden olmuşlardır.⁴⁵ Örnek vakalardan da görüleceği gibi, Ermeni-Rum lobisi ve diaspora kuruluşları, sosyal medya hesaplarından Türk işletmelerini karalayıcı ifadeler kullanmaktan, sözlü ve fiziksel saldırılara girişmekten çekinmemektedirler. Yukarı Karabağ zaferinden sonra, Amerika'daki Ermeni diaspora grupları, özellikle de radikal Taşnaklar, daha fazla şiddete basvurmaya başlamış; Türkiye ile normalleşme süreci başlatmasını protesto etmek için Los Angeles'ta Ermeni Başkonsolosluğunu hedef alan gösteriler düzenlemişlerdir.

ABD'de yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik bütün bu nefret söylemi ve nefret suçlarına rağmen, sözde Ermeni soykırımı her iki ülkede de maalesef kabul edilmiştir. En son kayda geçirilen olay ise, Türk düşmanlığının ispatı için önemli bir örnek teşkil etmektedir. 18 Nisan 2022 tarihinde New York'ta 24 yaşındaki bir Türk adam, henüz kimliği tespit edilemeyen bir saldırgan tarafından göğsünden bıçaklanmıştır.⁴⁶ Saldırgan, saldırıdan önce “Türklerden nefret ediyorum” diyerek bağırıştır.⁴⁷

⁴³ Forum USA. (2020). TASC'ten Ermenilerin Türklere yönelik saldırıları hakkında kinama. <http://forumusa.com/abd/tascten-ermenilerin-turklerle-yonelik-saldirilari-hakinda-kinama/>

⁴⁴ *Cumhuriyet* (2020). Kanada'da Ermenilerden, Türkiye ve Azerbaycan Türklerine saldırı. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kanadada-ermenilerden-turkiye-ve-azerbaycan-turklerine-saldiri-1773142>

⁴⁵ *Voice of America* (2022). ABD'de Türk Restoranına Saldıranlara Hapis. <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-de-turk-restoranina-saldiranlara-hapis/6475036.html>

⁴⁶ *Daily Sabah* (2022). Man stabbed in Turkophobic attack in New York. <https://www.dailysabah.com/turkey/diaspora/man-stabbed-in-turkophobic-attack-in-new-york>

⁴⁷ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/new-yorkta-turk-vatandasi->

II. Hak İhlalleri Alanında 2021 Yılına Ait Kayda Geçirilen Veriler

Ayrımcılık, nefret söylemi ve nefret suçu gibi olumsuz sosyal pratikler, ABD ve Kanada'da olduğu gibi önemli bir sosyal sorun olarak hala dünyanın farklı ülkelerinde devam etmektedir. İstatiksel olarak ortaya konulandan daha çok bireyin bu suçların mağduru olduğunu, temel hak ve özgürlüklerinden yararlanmalarının engellendiğini ve gündelik hayatlarının sekteye uğraması sonucu yaşam standartlarının düştüğünü söylemek mümkündür. Nefret saikli saldırılara ilişkin olarak vakaların sistematik olarak takip edilmesi ve raporlanması, sadece bu ülkelerdeki Türk ve Müslüman toplumların değil; aynı zamanda, ulusal ve uluslararası toplumun güvenliği açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda ayrımcılık ve hak ihlallerine dair sistematik olarak üretilen veriler, bu sosyal sorunun boyutunu ölçmemize ve değerlendirmemize olanak sağlayarak politika yapımcıların ve devlet görevlilerin konunun çözümüne ilişkin ayıracağı kaynağın düzenlenmesine yardımcı olacaktır. Bu doğrultuda hazırlanan bu çalışma kapsamında, 2021 yılının tamamına ait veriler sunulmaktadır. Yapılan tamamlamalar sonucu elde edilen bu bilgiler, aşağıda belirtilen sınıflandırma esas alınarak betimsel olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 1: Hak Türleri ve Alt Başlıkları

Hak Türleri ve Alt Başlıkları	
Eğitim Hakkı	
	Anadilde Eğitim
	Başörtü Serbestisi
	Okul Kantinlerinde Dini Gereklikleri Gözeterek Besin Temini
	Dini Simge Yasakları
Seyahat Özgürlüğü	
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları	

	İbadethane
	Dini Günlerde Tatil
Mülkiyet ve Miras Hakları	
Hak Arama Hürriyeti	
	Nefret Suçları ve Nefret Söylemine Karşı Yasal Düzenlemeler (Suç Kapsamı ve Yaptırımları)
	İfade Özgürlüğünde Hukuki Bağlam
	Takip Mekanizmaları
Siyasal Hak ve Siyasi Katılım	
	Sivil Toplumla Tanınan Özgürlükler/Kısıtlamalar (Para Gönderme veya Alma)
	Helal Gıdaya Erişim Hakkı ⁴⁸
	Terör ve Güvenlik Soruşturmaları
	Kimliğe Bağlı Şiddet ve Ayrımcılığın Hukuki Perspektifi

2021 yılında Kuzey Amerika'da Türk ve Müslüman toplumu ilgilendiren 75 vaka tespit edilmiştir. Bu vakaların 39'u Amerika Birleşik Devletleri'nde, 26'sı ise Kanada'da kayda geçirilmiştir. Bu vakalar, hak türlerine göre farklı kategoriler altında gösterilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Haklar Kategorisinde Hak Türlerinin Veri Sayıları ile Eşleştirilmesi

Hak Türü	Veri Sayısı	
	ABD	Kanada
Eğitim Hakkı	2	2
Seyahat Özgürlüğü	2	0
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları	4	1
Mülkiyet ve Miras Hakları	0	1
Hak Arama Hürriyeti	5	0
Siyasal Haklar ve Siyasi Katılım	28	22
Toplam	39	26

⁴⁸ Helal Gıdaya Erişim Hakkı, Amerikan Anayasası'nın 1. Ek Maddesine belirtilen siyasi haklar içerisinde kabul edilmektedir. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Milne, E. L. (2006). Protecting Islam's Garden from the Wilderness: Halal Fraud Statutes and the First Amendment. *Journal of Food Law and Policy*.

Eğitim hakkı bağlamında ABD'de 2021 yılı içerisinde 2 olumsuz vaka söz konusu olurken, Kanada'da 2 olumlu vaka söz konusudur. Seyahat özgürlüğü bağlamında, ABD'de 2 olumsuz vaka kayda geçirilirken, Kanada'da olumlu ya da olumsuz vaka tespit edilememiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları bağlamında, ABD'de 2021 yılı içerisinde 4 olumlu vaka söz konusu olurken, Kanada'da bir olumsuz vaka söz konusudur. Mülkiyet ve Miras Hakları bağlamında, ABD'de 2021 yılı içerisinde olumlu ya da olumsuz vaka kaydı söz konusu değilken, Kanada'da bir olumsuz vaka gözlenmiştir. Hak Arama Hürriyeti bağlamında, ABD'de 2021 yılı içerisinde 3 olumsuz ve 2 olumlu vaka belgelenirken, Kanada'da 2 olumsuz ve bir olumlu vakaya rastlanmıştır. Siyasal hak ve siyasi katılım bağlamında, ABD'de 2021 yılı içerisinde 21 olumsuz ve 4 olumlu vaka söz konusu olurken, Kanada'da 4 olumsuz ve 10 olumlu vaka söz konusudur. Aşağıdaki tabloda belirtilen başlıklar içerisinde kayda geçmiş olan saldırıların nefret türlerine göre dağılımı gösterilmiştir (Tablo 3). Bunlara ilaveten, güvenlik güçlerince kayda geçirilmeyen ya da üstü örtülen vakalar da olabilir. Erişilen veriler şu şekildedir:

Tablo 3: Saldırlara İlişkin Verilerin Nefret Suçu Türlerine Göre Dağılımı

Nefret Suçunun Türü	Veri Sayısı	
	ABD	Kanada
Araca Saldırı	1	0
Camiye & İslami Derneğe Saldırı	10	2
Mezarlığa Saldırı	1	0
Nefret Söylemi/Tehdit	3	0
Şahsa Saldırı	3	5
Toplam	18	7

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere, 25 saldırı verisinden 18'si Amerika Birleşik Devletleri'nde ve 7'si Kanada'da kayda geçirilmiştir. Bu saldırıların 12'si, camileri ve İslami dernekleri hedef almış ve çoğunluğu tahrip/vandallık içeren saldırılardır. Bu kategoriyi, 8

veri ile şahsa yönelik saldırılar ve 3 veri ile nefret söylemi ve tehdit vakaları takip etmektedir.

III. ABD ve Kanada'da Yabancılar Hukuku Bağlamında Tanınan Temel Haklar⁴⁹

1. Amerika Birleşik Devletleri

Bu alt bölümde, ABD'deki temel hak ve özgürlükler, eğitim hakkı, seyahat özgürlüğü, çalışma ve sosyal güvenlik hakları, mülkiyet ve miras hakları, hak arama hürriyeti, siyasal haklar olmak üzere 6 başlık altında var olan kanunlara atıfla olumlu ve olumsuz örnekler üzerinden değerlendirilmiştir.

1.1. Eğitim Hakkı

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'na göre herkes eğitime erişimde özgürdür. Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olanlar ya da Amerika Birleşik Devletleri'nde doğan yabancılar eğitimden ücretsiz yararlanma hakkına sahiptirler. Keza Birleşik Devletler Yüce Mahkemesi (*Supreme Court of the United States*) tarafından 1974 yılında verilmiş olan kararda⁵⁰ okullarda ırk ve din temelli ayrımcılık yasaklanmıştır. 1982 yılında verilmiş olan karar neticesinde,⁵¹ ABD topraklarında doğmamış, ancak göçmen olarak gelmiş olan kişiler de devlet okullarından faydalanabilmektedir.

Taranan verilerde eğitim hakkı bağlamında nefret suçuna ilişkin olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde iki olumsuz gelişme kayda geçirilmiştir:

Gelişme 1: New Jersey Maplewood'daki Seth Boyden İlköğretim Okulu'nda bir öğretmenin, 7 yaşındaki ikinci sınıf kız öğrencisinin başörtüsünü, öğrenci direnmesine rağmen saçından çekip çıkarttığı ve "saçların çok güzel,

artık okulda başörtüsü takmana gerek kalmayacak" dediği iddia edildi. Olayla ilgili olarak, okul yönetimi öğretmen hakkında soruşturma başlatmıştır.⁵²

Gelişme 2: California Eyaleti'nin yıllık harcama bütçesine 2022-2023 yılından itibaren okullarda tüm öğrencilere ücretsiz yemek verilmesi için yeni bir kalem eklendi. Fakat okullardaki yemekhanelerde öğrencilerin dini inançlarına uygun yemeklerin temin edilmesi zorunlu tutulmadığı için birçok Müslüman öğrenci helal yiyeceklerle erişemeyecekleri endişesiyle karşı karşıya kalmıştır. Zira öğrencilerden bazıları yemeklerini evlerinden getirirken bazıları da yemekhanenin vejetaryen/vegan yemek seçeneklerine yönelmek zorunda kalmıştır.⁵³ Amerikan Anayasası'nın 1. Ek Maddesi bağlamında vatandaşların helal gıdaya erişim hakkı olduğu kabul edilmektedir. Anayasal eşitlik ilkesi gereği vatandaşlara sahip oldukları hakları eşit bir biçimde kullanma olanağı tanınması gerekmektedir. Bu sebeple ücretsiz yemek hakkının Müslüman ve diğer öğrencilere kullanımı Anayasal çerçevede eşit bir biçimde sunulması gerekmektedir. Dolayısıyla California Eyaleti'nde eğitim hakkı bağlamında dolaylı ayrımcılık yapıldığı görülmektedir.

1.2. Seyahat Özgürlüğü

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın 4. Maddesine göre vatandaşlar ve yabancıların seyahat özgürlüğü vardır. ABD topraklarında seyahat özgürlüğüne anayasal güvence tanınmıştır. Ancak öte yandan 1952 tarihli Göçmenlik ve Vatandaşlık Yasası (*Immigration*

⁴⁹ Bu bölümdeki bazı veriler, vaka analizi olarak sunulmuştur.

⁵⁰ *Lau v. Nichols*, 414 U.S. 563 (1974).

⁵¹ *Plyler v. Doe*, 457 U.S. 202 (1982).

⁵² <https://www.nj.com/education/2021/10/nj-olympian-says-elementary-school-teacher-pulled-hijab-from-7-year-old-girls-head.html> (Erişim Tarihi: 11 Ekim 2021).

⁵³ <https://www.cbs8.com/article/news/local/not-on-the-menu-halal-kosher-options-limited-california-school-lunches/509-a9509f-f6-50d4-4df7-82c8-474909df6cb0> (Erişim Tarihi: 19.10.2021).

and Nationality Act of 1952) ve 1926 tarihli Pasaport Yasası (*Passport Act of 1926*); Amerika Birleşik Devletleri Başkanı tarafından dış politika ve ulusal güvenlik sebebiyle yabancıların ülkeye girmesine ya da ülkede bulunan yabancıların sınır dışı edilebilmesini hükmetmektedir.

Taranan verilerde seyahat özgürlüğü hakkına ilişkin olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde iki olumsuz gelişme kayda geçirilmiştir:

Gelişme 3: Amerikan Delta Hava Yolları'nda çalışan bir görevli, iddiaya göre ismi Mohammad olan bir yolcunun işlemlerini kasıtlı olarak yavaşlatarak ve yolcuya yanlış uçuş dokümanları vererek, kişinin uçağa binmesini engellemiştir. Yolcunun görevliden bir açıklama yapmasını istemesi üzerine, görevli "adınız Mohammad olduğu için araştırma yapmam gerekiyordu" demiştir.⁵⁴

Gelişme 4: Michigan eyaletinin Detroit kentinde kırmızı ışıkta durduğu sırada polisler tarafından gözaltına alınan Afrikalı Amerikalı ve Müslüman olan Helana B., polis merkezinde başörtüsünün zorla çıkarıldığını ve fotoğrafının çekildiğini iddia etmiştir. Helana B., kendisine yapılan bu hak ihlalini Federal Mahkemeye taşımıştır.⁵⁵

1.3. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakkı

Amerika Birleşik Devletleri mevzuatı gereğince vatandaşlar ve yabancılar arasında çalışma ve sosyal güvenlik hakkı bağlamında eşitlik gözetilmiştir. Zira, 1950 tarihli Sosyal Güvenlik Yasası'nda (*The Social Security Act Amendments of 1950*) kapsamında anayasal güvence hükme bağlanmıştır.

⁵⁴ Delta Airlines'de Muhammed Fobisi - USA/ABD - www.abdpost.com Amerika'dan Haberler (Erişim Tarihi: 03 Mart 2021).

⁵⁵ Zorla Çıkarılan Başörtüsü Mahkemeye Taşındı - Yaşam - www.abdpost.com Amerika'dan Haberler (Erişim Tarihi: 01 Kasım 2021).

Taranan verilerde çalışma ve sosyal güvenlik hakkına ilişkin olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde dört olumlu gelişme kayda geçirilmiştir:

Gelişme 5: Michigan eyaleti doğu bölgesi başsavcı vekili olarak seçilen Saima M., ABD'de bu göreve getirilen ilk Müslüman kadın olarak tarihe geçmiştir.⁵⁶

Gelişme 6: ABD'de ilk defa Müslüman bir hakim önce Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Joe Biden tarafından federal yargıç adayı olarak gösterilmiştir. Pakistan uyruklu Zahid N. Quraishi'nin adaylığı, Haziran ayında Senato tarafından onaylandı. Böylelikle Quraishi, ABD'nin ilk Müslüman federal yargıçı olarak göreve başlamış oldu.⁵⁷

Gelişme 7: Polis akademisini başarıyla tamamlayan 50 kişi arasında olan Aziz D. ve Alper B. isimli iki Türk-Amerikan vatandaş, New York Polis Departmanı'nda çalışmaya başladı.⁵⁸

Gelişme 8: New Jersey eyaletinde 10 yıldan fazla süredir avukatlık yapan Erol G., New Jersey Anayasa Mahkemesi Arabuluculuk ve Tahkim komitesine seçilen ilk ve tek Türk'tür. Ceza hukuku alanındaki uzmanlığının yanı sıra, ticaret ve aile hukuku davalarına da bakan Gülistan, New Jersey'de aile hukuku alanındaki en iyi 10 avukattan birisi seçildi.⁵⁹

⁵⁶ <https://www.abdpost.com/amerika-da-ilk-musulman-kadin-bassavci-vekili/59037/>(Erişim Tarihi: 22.10.2021).

⁵⁷ <https://forumusa.com/abd/abdde-bir-ilk-musulman-yargic-goreve-getirildi/> (Erişim Tarihi: 30 Mart 2021); <https://www.nytimes.com/2021/06/11/nyregion/zahid-quraishi-first-muslim-federal-district-judge.html> (Erişim Tarihi: 11 Haziran 2021).

⁵⁸ ABD'de, İki Türk Polis Daha Göreve Başladı - USA/ABD - www.abdpost.com Amerika'dan Haberler (Erişim Tarihi: 17 Kasım 2021).

⁵⁹ <https://www.abdpost.com/nj-anayasa-mahkemesi-komitesinde-ilk-turk/86184/> (Erişim Tarihi: 13 Aralık 2021).

1.4. Mülkiyet ve Miras Hakları

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın 4. ve 5. Ek Maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı kutsal kabul edilmekte ve devlet eliyle korunmaktadır. Mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin olarak ABD vatandaşları ve yabancılar arasında bir ayırım gözetilmemektedir. Taranan verilerde, 2021 yılı içerisinde mülkiyet ve miras hakkına ilişkin olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde Türk ve Müslüman göçmenlere yönelik olumlu ya da olumsuz bir gelişme kayda geçirilmemiştir.

1.5. Hak Arama Hürriyeti

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın 1. Ek Maddesi uyarınca herkes hak arama hürriyetine sahiptir. Zira hak arama hürriyeti anayasal korumayı haiz olduğu için vatandaş ve yabancı arasında ayırım gözetilmemiştir.

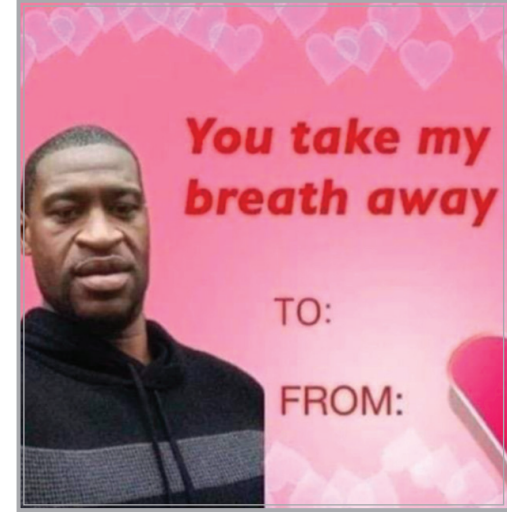
Taranan verilerde hak arama özgürlüğüne ilişkin olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde üç olumlu ve iki olumsuz gelişme kayda geçirilmiştir:

Gelişme 9: Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Joe Biden sistematik beyaz ırkçılığın önemli bir sorun olduğunu vurgulayarak ırk eşitliğini sağlamaya yönelik 4 kararnameyi imzaladı. Özellikle pandemi döneminde Güneydoğu Asya kökenli Amerikalılara yönelik yabancı düşmanlığının ciddi bir şekilde arttığını vurgulayan Biden, ırkçılıkla mücadelede kararlı olduklarını söyledi.⁶⁰

Gelişme 10: Los Angeles Polis Teşkilatı'ndaki bazı polislerin, 2020 yılında polis tarafından öldürülen George Floyd'un ölmeden önce söylediği *"I cannot breathe"* (nefes alamıyorum) sözlerine gönderme yaparak *"you take my breath away"* (nefesimi kesiyorsun) yazılı Sev-

⁶⁰ ABD Başkanı Joe Biden, ırk eşitliğine" ilişkin 4 kararname imzaladı (dun-yabulteni.net) (Erişim Tarihi: 26 Ocak 2021).

gililer Günü kartı hazırladıkları ortaya çıktı. Üzerinde Floyd'un da fotoğrafı olan bu kartların ihbar edilmesi üzerine olayla ilgili soruşturma başlatıldı.⁶¹

Resim 3: "You take my breath away" Yazılı Sevgililer Günü Kartı

Gelişme 11: 2020 yılında koşu yapan Afrikalı Amerikalı Ahmaud A.'yı vurarak öldüren 3 zanlı nefret suçundan yargılandı. Bu dava, Biden yönetimindeki ilk nefret suçu davası olarak kayıtlara geçirildi. 7 Ocak 2022'de sonuçlanan davada üç sanığa da ömür boyu hapis cezası verildi.⁶²

⁶¹ <https://www.abdpost.com/abd-li-polisler- nefesimi-kesiyorsun-george-floyd/61097/>; <https://www.nytimes.com/2021/02/14/us/lapd-george-floyd.html?smid=tw-share> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

⁶² <https://www.trthaber.com/haber/dunya/abddeki-arbery-davasinda-zanlilar-nefret-sucundan-da-yargilanacak-576710.html> (Erişim Tarihi: 22.10.2021); <https://www.nytimes.com/2022/01/07/us/mcmichael-bryan-sentencing-ahmaud-arbery-killing.html> (Erişim Tarihi: 07.01.2022).

Gelişme 12: Amerika Birleşik Devletleri Maryland Eyalet Temsilcisi Steny Hoyer, aşırı sağcı Cumhuriyetçi Taylor Greene'nin ırkçı ve İslam karşıtı ifadeleri nedeniyle komite görevlerinden alınmasını için yapılan oylamada Greene'nin Facebook üzerinden yaptığı paylaşımları örnek gösterdi. Bu paylaşımlarda, Greene'in Müslümanların hükümette olmaması gerektiğini, Afrikalı Amerikalıların Demokrat Parti'nin kölesi olduğunu ve İslam'ın bir barış dini olmadığını ifade ettiği görüldü.⁶³

Gelişme 13: ABD Deniz Kuvvetlerinde görevli Müslüman ve Yahudi askerler, sakal bırakmalarına izin verilmesi sonucu dini özgürlüklerinin ihlal edildiği gerekçesiyle donanmaya dava açtı. Aralarından bir astsubay, bu konu sebebiyle ayrımcılığa maruz kaldığını ve diğer denizcilerin sakal bırakması durumunda kendisini zorla yere yatırıp sakalını kesmekle tehdit ettiklerini iddia etti.⁶⁴

1.6. Siyasal Haklar ve Siyasi Katılım

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın 14. Ek Maddesi uyarınca, vatandaş ve yabancılar siyasal hak ve özgürlüklere sahiptir. Anayasal bir hak olan siyasal hak ve özgürlükler açısından oy kullanmak ve seçimlerde aday olmak dışında temelde vatandaş ve yabancı arasında bir ayırım gözetilmemiştir.⁶⁵ Bahsi geçen 14. Ek Madde, vatandaş ve yabancıya eşit koruma şartı (*equal protection clause*) olarak da adlandırılmaktadır.

⁶³ <https://www.politico.com/news/2020/06/17/house-republicans-condemn-gop-candidate-racist-videos-325579> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

⁶⁴ ABD'de Müslüman Askerlerden Sakal Davası - Siyaset - www.abdpost.com Amerika'dan Haberler (Erişim Tarihi: 7 Ekim 2021).

⁶⁵ Bunun tek istisnası ABD Başkanı içindir. ABD Başkanı olacak kişinin ABD topraklarında doğmuş olması gerekmektedir.

Taranan verilerde siyasal hak ve siyasi katılım hakkına ilişkin olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde yirmi sekiz gelişme kayda geçirilmiştir:

Gelişme 14: Afganistan kökenli yaşlı bir kişiye tehdit ve hakaret edilmesi suretiyle ırkçı söylemlerde bulunan ve şahsın dükkanına zarar veren zanlı tutuklanmıştır. Yaşlı adamın polisi araması üzerine saldırgan olay yerine gelen ekiplerce tutuklandı. Kefaletle serbest bırakılan zanlının saldırı ve hırsızlık suçlamasıyla yargılaması sürmektedir.⁶⁶

Gelişme 15: ABD Başkanı Joe Biden, Hazine Bakanı olarak Janet Yellen'i görevlendirdi. İlk kadın Hazine Bakanı olan Yellen'in özel kalem müdürü ise Türk asıllı Didem N. oldu. Nişancı'nın yanı sıra, Biden'in kabinesine iki Türk-Amerikalı kadın daha katıldı. Bu kadınlardan biri olan Özge G., Savunma Bakanlığı Baş Hukuk Müşavir Yardımcılığı'na atanırken, Naz D. ise ABD Dışişleri Bakanlığı'nda Kıdemli Yasama Kongre İlişkilerinden Sorumlu Müsteşar Yardımcısı olarak seçildi. Naz D., ABD Dışişleri Bakanlığı tarihinde en üst düzey göreve getirilen ilk Türk oldu.⁶⁷

Gelişme 16: ABD'nin Colorado eyaletine bağlı Denver şehrinde bir bebek ve iki çocuğun da aralarında bulunduğu beş Müslüman göçmenin ölümüne neden olan kundaklama olayı ile bağlantılı ikisi 16 ve biri 15 yaşındaki üç şüpheli tutuklandı. 16 yaşındaki iki saldırganın, çocuk mahkemesi yerine yetişkin mahkemesinde yargılanmasına karar verildi. 15 yaşındaki diğer saldırganın ise, çocuk mahkemesinde yargılanması devam ediyor.⁶⁸

⁶⁶ <https://www.abdpost.com/abd-de-irkci-saldirgan-tutuklandi/58981/> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

⁶⁷ <https://www.abdpost.com/biden-yonetiminde-3-basarili-turk-kadini/59185/> (Erişim Tarihi: 27 Ocak 2021).

⁶⁸ <https://www.dunyabulteni.net/amerika/abd-de-5-muslumanin-olumunden-sorumlu-supheliler-yakalandi-h490576.html> (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2021).

Gelişme 17: Beyaz Saray'dan yapılan açıklamaya göre, ABD Başkanı Joe Biden, sayıları 11 milyonu bulan göçmen nüfusa vatandaşlık verilmesine ilişkin prosedürlerin kolaylaştırılmasını içeren göçmen yasası üzerine çalışmalarına başladı.⁶⁹

Gelişme 18: ABD Eski Başkanı Donald Trump'ın ABD'de yaşama ve çalışma izni olarak sayılan Yeşil Kart'a ve geçici yabancı işçilere verilen vizelere kısıtlama getirmişti. Yeni Başkan Joe Biden ise, Trump'ın göçmenlik karşıtı bu katı kısıtlamalarının yürürlükten kaldırılmasına karar verdi. Ayrıca, Trump'ın bazı Müslüman ülke vatandaşlarının ABD'ye girişini yasaklayan ve Müslüman yaşağı olarak bilinen uygulamaların tekrar etmemesi için Kongre'ye yeni bir tasarı sunuldu.⁷⁰ Nisan ayında ise, Joe Biden yönetimi, Trump döneminde kullanılan göçmenlere yönelik terimlerde değişikliğe girdiğini bildirdi. Buna göre, 'yasa dışı' yerine 'belgesiz', 'yabancı' yerine 'vatandaş olmayan' ya da 'göçmen', 'asimilasyon' yerine 'entegrasyon' kelimelerinin kullanılacağı ifade edildi.⁷¹

Gelişme 19: Orlando'daki Orange County şefliğini vekaleten yürüten Şerif Yardımcısı Johnson, Facebook'ta yaptığı bir paylaşımında, "Müslümanlar Amerika'yı ele ge-

çiriyor, diğer dinler söz konusu olduğunda en hoşgörüsüz insanlar" ve "Amerika'ya Uyarı: Demokratlar sadece seçimleri önemsiyorlar, ama radikalleşmiş Müslümanlar, Amerika Birleşik Devletleri'ni devraldığı anda iş isten geçmiş olacak. Donald J. Trump, 4 yıl yeniden başkan adayı" ifadelerini içeren postlar paylaştı. Paylaşımlar üzerine, bölge savcılığı Johnson'ı ifadeye çağırdı ve hakkında soruşturma başlatıldı. Soruşturma sonucunda, Johnson görevinden uzaklaştırıldı.⁷²

Gelişme 20: ABD'nin Minnesota eyaletindeki Moorhead Fargo İslam Merkezi'ne İslam karşıtı saldırı düzenlendi. Sprey boya ile cami duvar ve kapılarına, "İslam'a Ölüm" ve "Cebenneme gidin!" gibi yazılar yazan saldırgan, cami girişine de gamalı haç çizdi. Daha sonra yakalanan saldırganın suçu kesinleşirse altı yıl hapis cezası alabileceği ifade edildi.⁷³

Resim 4: Moorhead Fargo İslam Merkezi duvarındaki İslam'a Ölüm yazısı

2021); <https://www.usnews.com/news/top-news/articles/2021-11-12/teens-charged-in-arson-murder-of-five-senegalese-immigrants-targeted-wrong-denver-home> (Erişim Tarihi: 12 Kasım 2021).

⁶⁹ <https://www.mepanews.com/biden-9-milyon-gocmene-abd-vatandasligi-verecek-42332h.htm> (Erişim Tarihi: 02 Şubat 2021); <https://www.nytimes.com/live/2021/02/18/us/joe-biden-news> (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2021).

⁷⁰ <https://www.amerikaninsesi.com/a/biden-trumpin-vize-yasaklarini-kaldirdi/5792020.html> - 25 Şubat 2021. <https://www.timeturk.com/abd-kongresi-nde-muslumanlar-icin-yasak-yok-tasarisi/haber-1677239> (Erişim Tarihi: 02 Mart 2021).

⁷¹ <https://www.timeturk.com/abd-de-biden-yonetimi-gocmenlere-yonelik-terimlerde-degisiklige-gitti/haber-1682845> (Erişim Tarihi: 19 Nisan 2021).

⁷² Orlando'da Şerif'ten Müslümanlara Nefret Söylemi - USA/ABD - www.abdpost.com Amerika'dan Haberler (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

⁷³ <https://www.timeturk.com/dunya/abd-de-camiye-islamofobik-saldiri/haber-1683693> (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2021); <https://www.valleynews-live.com/2021/04/29/suspect-vandalized-moorhead-mosque-as-a-joke-court-documents-say/> (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2021).

Gelişme 21: Amerikan-İslami İlişkiler Konseyi, Massachusetts eyaletinde eğitim gören Müslüman gençler üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirdi. Katılımcıların yüzde 60'ından fazlası, inançları nedeniyle sözlü ve fiziksel tacize uğradığını açıkladı.⁷⁴

Gelişme 22: Brooklyn'deki Tayba İslam Merkezi'nin duvarına, Ramazan Bayramı'nın ikinci gününde, vandalin biri spreyle boya ile "Death 2 Palestine!" (Filistin'e Ölüm!) yazdı. Polis olayla ilgili soruşturma başlattı.⁷⁵

Gelişme 23: Long Island'daki Suffolk County İslam Merkezi'nin bayrağı ateşe verildi. Saldırganlar, caminin dışındaki zemine spreyle boya ile Trump destekçisi grafi-tiler çizdi.⁷⁶

Gelişme 24: Charlotte İslam Merkezi görevlilerine nefret söylemi ve tehdit içeren e-posta gönderildi. İlgili e-postada şu ifadelerin olduğu görüldü:⁷⁷

"Every mosque from here to Bahrain will turn to dust. You have no Islamic rights in this country, you're [...] children and women are ours. No mayor, no city, county, state police, FBI, CIA, [...] or the military can stop me." (Buradan Bahreyn'e kadar bütün camiler yerle bir olacak. Bu

⁷⁴ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/abdde-musluman-gencle-rin-yuzde-60indan-fazlasi-dini-ayrimciliktan-sikayetci-578683.html>; Rapor linki: <https://www.cairma.org/wp-content/uploads/2021/04/CAIR-MA-Bullying-Report.pdf> (Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2021).

⁷⁵ <https://edition.cnn.com/2021/05/14/us/mosque-vandalized-e-id-al-fitr-brooklyn-israel-palestinian/index.html> (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2021).

⁷⁶ <https://www.msn.com/en-us/news/crime/flag-burned-graffiti-found-outside-long-island-mosque-police/ar-BB1gSWQY> (Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2021).

⁷⁷ The Islamic Center of Charlotte receives "threatening" email (spectrumlocalnews.com) (Erişim Tarihi: 04 Haziran 2021).

ülkede İslami haklarımız yok, sizler [...] çocuklarımız ve kadınlarımız bizimdir. Hiçbir belediye başkanı, hiçbir şehir, ilçe, eyalet polisi, FBI, CIA veya ordu beni durduramaz.)

Gelişme 25: Minnesota eyaletindeki Mankato İslam Merkezi önünde duran cemaat üyelerine ait bir arabanın üzerine spreyle boya ile hakaret içeren kelimeler yazıldı. Keza Nisan ayında, aynı yerdeki başka bir camiye spreyle boya ile nefret söylemi içeren ifadeler yazılmış ve gamalı haç çizilmişti. 22 yaşındaki saldırgan daha sonra yakalanmış ve toplum hizmeti yapmasına hükmedilmiştir.⁷⁸

Resim 5: Mankato İslam Merkezi Önünde Saldırganın Zarar Verdiği Araç

⁷⁸ <https://iqna.ir/en/news/3475413/cair-mn-urges-investigation-after-car-vandalized-outside-mosque>; <https://www.startribune.com/man-who-vandalized-moorhead-mosque-sentenced-to-community-service/600083649/?refresh=true> (Erişim Tarihi: 03 Ağustos 2021).

Gelişme 26: New York Hicksville’de bir camiye aynı ay içinde birçok kez saldırı düzenlenmiştir. Son olayda, bir kişi cami girişine önce kürekle çamur yığılmıştır. Ardından Afganistan’daki Kabil saldırılarını müteakip aynı şahsın “bizi bombalamayın” diye bağıracağı ifade edilmiştir.⁷⁹

Gelişme 27: Texas’taki Greater Austin İslam Merkezi ve Austin Barış Akademisinin (Islamic Center of Greater Austin ve Austin Peace Academy) önüne kanlı bir domuz başı maskesi ile bir tabela bırakılmıştır. Tabelada, “MÜSLÜMANLAR: Tanrı’ya karşı bir domuzun sizin için kirli olduğu kadar kirlisiniz. Putperestliğinizi İsa Mesih’in kanıyla temizletin! ifadesi yazılmıştır.”⁸⁰

Resim 6: Greater Austin İslam Merkezi’nin Önüne Bırakılan Tabela

⁷⁹ <https://longisland.news12.com/police-probing-incident-at-hicksville-mosque-as-possible-bias-attack> (Erişim Tarihi: 28 Ağustos 2021).

⁸⁰ <https://www.kvue.com/article/news/crime/local-leaders-call-for-hate-crime-investigation-after-bloody-mask-staked-outside-local-muslim-center-on-911/269-9c808874-3f2c-4338-a015-55457351f474> (Erişim Tarihi: 11 Eylül 2021).

Gelişme 28: Michigan’daki Grand Blanc İslam Merkezi’nin (Grand Blanc Islamic Center) girişindeki tabela saldırganlar tarafından tahrip edilmiştir.⁸¹

Resim 7: Grand Blanc İslam Merkezi’nin Önündeki Tahrip Edilen Tabela

Gelişme 29: Atlanta Detroit seferini yapan bir yolcu uçağında, Aicha T. isimli Afrikalı-Amerikalı Müslüman bir kadın, başörtüsü taktığı için tanımadığı beyaz bir kadın tarafından küfür ve hakaretlere maruz kalmıştır. Aynı kadın, Asya kökenli başka bir kadına da bağırduğunda, Aicha T. şahsın küfretmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine, saldırgan kadın, Aicha T.’ye “Müslüman terörist” diyerek yumruk atıp yaralamıştır.⁸²

⁸¹ <https://www.clickondetroit.com/news/local/2021/09/12/local-muslim-civil-rights-group-offering-1k-reward-for-information-in-suspected-mosque-vandalism/> (Erişim Tarihi: 11 Eylül 2021).

⁸² <https://www.abdpost.com/atlanta-ucaginda-musulman-kadina-saldiri/77789/> (Erişim Tarihi: 12 Eylül 2021).

Gelişme 30: Minnesota eyaletine bağlı Castle Rock kasabasındaki “Mağrifet Mezarlığı” isimli Müslüman mezarlığına kundaklama girişiminde bulunulmuştur.⁸³

Gelişme 31: Rochester Hills’deki bir camiye, Cuma akşam namazını takiben içeride cemaat üyeleri ile çocuklarının olduğu sırada bir şahıs tarafından saldırı düzenlenmiştir. Olayda, saldırganın bilinmeyen bir cisimle camları kırdığı kaydedilmiştir.⁸⁴

Gelişme 32: 12 Ekim günü, Tacoma İslam Merkezi’nde (Islamic Center of Tacoma) namaz başladığı sırada şüpheli bir yangın çıkmıştır. Yangın çıktığında içeride olan insanlar, güvenli bir şekilde camiyi terk etmiştir. Saldırıya binaen 26 Ekim’de kundakçı tutuklanmıştır.⁸⁵

Gelişme 33: 19 Ekim sabahının erken saatlerinde, bir şahıs Bloomington İslam Merkezi’ne (Islamic Center of Bloomington) gelerek Merkez’e ait birçok eşyayı tahrip etmiştir. Olayda büyük maddi zarar meydana geldiği kaydedilmiştir.⁸⁶

⁸³ <https://www.ensonhaber.com/dunya/abdde-musulman-mezarligina-saldiri-girisimi> (Erişim Tarihi: 06 Ekim 2021).

⁸⁴ <https://www.freep.com/story/news/local/michigan/oakland/2021/10/09/rochester-hills-mosque-vandalized-friday-night/6075226001/> (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2021).

⁸⁵ <https://www.usnews.com/news/best-states/washington/articles/2021-10-12/suspicious-fire-damages-islamic-center-of-tacoma>; https://www.king5.com/article/news/crime/islamic-center-of-tacoma-arson-arrest/281-1f33b84c-5005-451e-8603-3c5dffdfac3?utm_source=R%26I+Clips+%28Coalition%29&utm_campaign=84a69a369a-E-MAIL_CAMPAIGN_2018_08_15_02_10_COPY_02&utm_medium=email&utm_term=0_3a915757be-84a69a369a-391883745 (Erişim Tarihi: 12 Ekim 2021).

⁸⁶ <https://www.wthr.com/article/news/crime/muslim-mosque-vandalism-islamic-center-of-bloomington-police-department-civil-rights-advocacy-group-cair/531-1a13aca9-01bd-4e74-b965-d065b6c4d5a5> (Erişim Tarihi: 19 Ekim 2021).

Gelişme 34: Bir kadın ve bir erkek saldırgan, Mountlake Terrace’daki Masjid Umar Al-Farooq isimli camiye girerek hırsızlık yapmak istemiştir. Aradıklarını bulamayan saldırganlar Kuran-ı Kerim ve seccade gibi dini eşyaları bir çöp poşetine doldurmuş ve dışarıda bulunan çöp kutusuna atmıştır.⁸⁷

Gelişme 35: ABD’de Los Angeles kentinde bir lokantada oturan bir Türk aile Ermeni bir çiftin saldırısına uğramıştır. Masada Ermeniler ile ilgili bir şey konuşulmadığını belirten aile üyesi: “Kadın, babam ve arkadaşının Türkçe konuştuğunu duyunca hakaret etmiş. Olay polise intikal etti. Türk Konsolosluğu, sağ olsun, hemen ilgilendi. Avukatlar olaya dâhil oldu. Kaçan adamın plakasının fotoğrafını birisi çekmiş. Kaçan şahıs polis tarafından aranıyor. Çalışanlar bile babam ve arkadaşlarının olayda suçsuz olduklarını belirterek tanık olabileceklerini söyledi. Sadece Türk olduğumuz için başımıza bunlar geldi.” şeklinde ifade vermiştir.⁸⁸

Gelişme 36: New Jersey’de Ridgefield Memorial Lisesi’nde okuyan Müslüman öğrenci, öğretmenine ödevini evde tamamlayıp tamamlayamayacağını sormuş ve bu soru üzerine, öğretmeni “biz teröristlerle pazarlık yapmıyoruz” diye karşılık vermiştir. Öğretmen, öğrencisine yaptığı terörist benzetmesi üzerine okul yönetimi tarafından açığa alınmıştır.⁸⁹

Gelişme 37: Virginia eyaletine bağlı Falls Church şehrinde, 3 Kasım 2021 tarihinde yapılan Amerikan idare

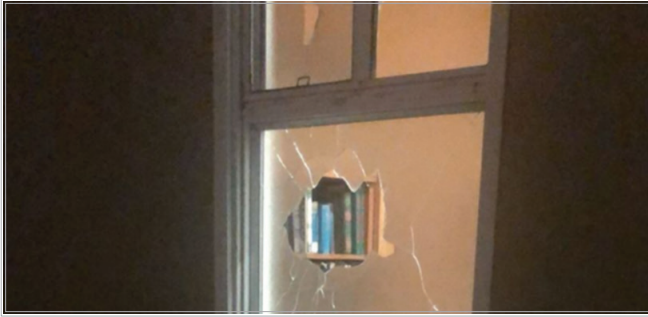
⁸⁷ <https://www.seattletimes.com/seattle-news/law-justice/mountlake-terrace-police-arrest-man-search-for-woman-in-mosque-burglary/> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2021).

⁸⁸ <https://www.abdpost.com/los-angeles-ta-ermineniden-irkci-saldiri/81645/> (Erişim Tarihi: 24 Ekim 2021).

⁸⁹ Öğrenciye terörist benzetmesi yapan öğretmen açığa alındı - Son Dakika Haberleri (trthaber.com) (Erişim Tarihi: 26 Ekim 2021).

sisteminde önem arz eden şeriflik makamını Türk kökenli Metin Ç. kazandı.⁹⁰

Gelişme 38: Cuma günü gece saatlerinde, San Francisco'nun en eski camisi addedilen Islamic Center of San Francisco'da bir saldırı meydana gelmiştir. Bir şahıs, camii cemaati hala içerideyken, bira şişesi atmak suretiyle caminin penceresini kırmıştır.⁹¹

Resim 8: San Francisco'daki Caminin Kırılan Camı

Gelişme 39: Cumhuriyetçi Lauren Bobert, Müslüman milletvekili Ilhan Omar'a terörist benzetmesinde bulunmuştur. Bunun üzerine, Bobert ile telefonda görüşen Omar, kendisinden özür dilenmediğini ve telefon görüşmesinin ardından hakaret ve ölüm tehdidi içeren bir ses kaydı aldığı iddia etmiştir.⁹²

⁹⁰ <https://www.abdpost.com/amerika-ya-turk-serif/82650/> (Erişim Tarihi: 4 Kasım 2021).

⁹¹ <https://www.sacbee.com/news/nation-world/national/article255845341.html> (Erişim Tarihi: 12 Kasım 2021).

⁹² <https://www.abdpost.com/amerika-da-omar-a-olum-tehditli-ses-kaydi/85122/> (Erişim Tarihi: 02.12.2021).

Vaka Analizi: Ermeni Grup ve Türk Aile Lokantası⁹³

Kaliforniyalı olan William S., 2020 yılında Türk bir aileye ait bir lokantada Türk karşıtı hakaretlerde bulunmuştur. Sanık, beş kurbana sandalye fırlatıp, onları öldürmekle tehdit etmiştir. Sanık, hakkındaki federal düzeydeki suçlamaları, komplo ve nefret suçu suçlamalarını, 08.09.2021 tarihinde kabul etmiştir.

Uyuşmazlığın temelinde Türkiye'nin Ermenistan ile olan sınır ihtilafında Azerbaycan'a verdiği destek yatmaktadır. Eylül 2020'de Ermeni ve Azeri askeri güçleri arasında çıkan çatışma sonrasında ABD başta olmak üzere dünya çapında Türk ve Ermeni toplulukları arasındaki gerilimler tırmanmıştır. Los Angeles County'de Ermeni ve Türk kökenli kişileri karşı karşıya getiren çok sayıda protesto ve karşı protesto düzenlenmiştir.

İtiraf pazarlığı sonucu, 4 Kasım 2020'de Ermeni asıllı Amerikalı William S., "Türk avına çıkmayı" planladığını belirten bir mesaj gönderdiğini beyan etmiştir. Günün ilerleyen saatlerinde William S., Tujunga'dan sanık Harutyun Harry C. ve diğer Ermeni-Amerikalılarla, Türkiye'nin Ermenilere yönelik saldırganlığını protesto etmek, Türkiye'yi hor gördüklerini ifade etmek ve Ermenistan'a desteklerini göstermek için bir araya gelmiştir.

William S., Harutyun Harry C. ve diğer Ermeni-Amerikalılar daha sonra aileye ait restorana gitmiş, burada William S. ve Harutyun Harry C. restorana baskın yaparak restoranın içindeki kurbanlara saldırmıştır. Saldırı sırasında maske ta-

⁹³ Press Release 21-844. <https://www.justice.gov/opa/pr/california-man-agrees-plead-guilty-federal-hate-crime-case-attacking-family-owned-restaurant> (Erişim Tarihi: 18.12.2021).

kan William S. ve Harutyun Harry C., Türk halkı hakkında aşağılayıcı hakaretlerde bulunurken kurbanlara sandalye fırlatmıştır. Bu saldırıda yaralanan beş kurbandan dördü Türk kökenlidir. Sanıklardan biri, “Sizi öldürmeye geldik! Sizi öldüreceğiz!” şeklinde tehditler savurarak suçu sübuta erdirmiştir.

Saldırı sırasında çok sayıda kurban yaralanmış ve lokanta yağmalanmıştır. Yağma sonucunda 20.000 Amerikan Doları'ndan fazla zarar oluştuğu tespit edilmiş ve lokanta geçici bir süreliğine kapatılmıştır. Bu durum, oluşan maddi hasarın yanı sıra, mağdurun daha fazla gelir kaybına sebep olmuştur. Stepanyan kabul etmiş olduğu federal suçlardan ötürü 15 yıl hapis cezasına mahkum edilmiştir.

2. Kanada

Bu alt bölümde, Kanada'daki temel hak ve özgürlükler, eğitim hakkı, seyahat özgürlüğü, çalışma ve sosyal güvenlik hakları, mülkiyet ve miras hakları, hak arama hürriyeti, siyasi haklar ve siyasi katılım olmak üzere 6 başlık altında var olan kanunlara atıfla olumlu ve olumsuz örnekler üzerinden değerlendirilmiştir.

2.1. Eğitim Hakkı

1982 tarihli Kanada Haklar ve Özgürlükler Şartı'nın (*Canadian Charter of Rights and Freedoms, 1982*) 29. Bölümü uyarınca, ülkede yaşayan tüm vatandaşlar ve yabancılar, din ve ırk ayrımı gözetilmeksizin eğitim hakkından eşit bir biçimde yararlanabilmektedir. 1867 tarihli Kanada Anayasası'nın (*Constitution Act, 1867*) 93. Bölümü, eğitim hakkının Anayasal bir hak olarak görülse de, eyaletlere kendi mevzuatlarına göre eğitime erişimi ve içeriğini düzenleyebilme yetkisi vermektedir.

Taranan verilerde eğitim hakkına ilişkin olarak Kanada'da iki gelişme kayda geçirilmiştir:

Gelişme 40: Ontario'da Kanada Müslümanlar Birliği öğretmenlerin ve öğrencilerin sahip olabileceği Müslüman karşıtı önyargıları ele almaya yardımcı olmak için üç kurs, dört atölye çalışması ve altı saatlik eğitim videoları içeren bir web sitesi oluşturmuştur. 2021'de Müslümanlara karşı gerçekleşen saldırıların ardından okullarda oluşabilecek islamofobi ile mücadele amacı ile oluşturulan bu çevrimiçi eğitim planı Kanada hükümeti tarafından desteklenmektedir.⁹⁴

Gelişme 41: Kanada'nın Ontario eyaletinde orta dereceli okulların ders kitaplarında İslam ve Hz. Muhammed ile ilgili kullanılan “*Muhammed bir mağaranın içinde Kuran yazdı. Allah'ın bu mağaraya gelip Muhammed ile konuştuğuna ve Muhammed'in yazdıklarının Kuran olduğuna inanılıyor. Muhammed asker bir adamdı. Müslüman dinine bakarken buna dikkat etmek önemlidir*” ifadeleri Müslümanları harekete geçirdi. Kanada Müslümanları Ulusal Konseyi (*National Council of Canadian Muslims, NCCM*), bu ifadelerin yanlış ve oryantalist olduğunu belirterek Ontario Eyalet Eğitim Bakanı Stephen Lecce'den yanlışın düzeltilmesini istedi.⁹⁵

2.2. Seyahat Özgürlüğü

1982 tarihli Kanada Haklar ve Özgürlükler Şartı (*Canadian Charter of Rights and Freedoms, 1982*)'nin 6. Bölümü uyarınca, vatandaşlar ve yabancıların seyahat özgürlüğü bulunmaktadır. Ancak, 1976 tarihli Göçmenlik Yasası (*Immigration Act, 1976*), ulusal güvenlik

⁹⁴ https://beta.ctvnews.ca/local/toronto/2021/12/2/1_5690376.html (Erişim Tarihi: 28.01.2022).

⁹⁵ <https://havadis.at/haber/kanadali-musulmanlar-ders-kitaplarindaki-islam-diniyle-ilgili-skandal-ifadelerin-duzeltilmesini-istedi-h18899.html> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

sebebiyle yabancıların ülkeye girmesine ya da ülkede bulunan yabancıların sınır dışı edilebilmesini hükmetmektedir.

Taranan verilerde seyahat özgürlüğüne ilişkin olarak Kanada'da Türk ve Müslüman azınlığa yönelik olarak 2021 yılı içerisinde olumlu ya da olumsuz bir gelişme kayda geçirilmemiştir.

2.3. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakkı

1985 tarihli Kanada İnsan Hakları Yasası (*The Canadian Human Rights Act*) uyarınca vatandaşlar ve yabancılar arasında çalışma ve sosyal güvenlik hakkı bağlamında eşitlik gözetilmiştir. İlgili mevzuat gereği, ayrımcılık federal düzeyde yasaklanmıştır.

Taranan verilerde çalışma ve sosyal güvenlik hakkına ilişkin olarak Kanada'da bir olumsuz gelişme kayda geçirilmiştir:

Gelişme 42: Quebec eyaletinde bulunan Chelsea İlköğretim Okulunda çalışan Müslüman bir öğretmen, başörtüsü takması nedeniyle görevden alınmıştır. Görevden alma dayanağı olarak, 21 Haziran 2019 tarihli Bill-21 Yasası'nın kamuda çalışan kişilerin işyerlerinde dini simgeler kullanmasını yasaklayan maddesi gerekçe gösterilmiştir.⁹⁶

2.4. Mülkiyet ve Miras Hakkı

Kanada Mülkiyet hakkı kutsal kabul edilmekte ve korunmaktadır. 1982 tarihli Kanada Haklar ve Özgürlükler Şartı (*Canadian Charter of Rights and Freedoms, 1982*) uyarınca, vatandaşlar ve yabancıların mülkiyet hakkı vardır. Mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin olarak Kanada vatandaşları ve yabancılar arasında bir ayrım gözetilmemektedir.

⁹⁶ Kanada'da Müslüman öğretmenin işine başörtüsü nedeniyle son verildi (aa.com.tr) (Erişim Tarihi: 09.12.2021).

Taranan verilerde mülkiyet ve miras hakkına ilişkin olarak Kanada'da bir olumsuz gelişme kayda geçirilmiştir:

Gelişme 43: Kanada Başbakanı Justin Trudeau, yeniden seçilmesi durumunda yabancıların ev almasına iki yıl yasak getireceğini açıklamıştır.⁹⁷

2.5. Hak Arama Hürriyeti

1982 tarihli Kanada Haklar ve Özgürlükler Şartı (*Canadian Charter of Rights and Freedoms, 1982*)'nin 24. Bölümü uyarınca, herkes hak arama hürriyetine sahiptir. Hak arama hürriyeti anayasal korumayı haiz olduğu için vatandaş ve yabancı arasında ayrım gözetilmemiştir.

Taranan verilerde hak arama hürriyetine ilişkin olarak kayda geçirilen Kanada'da iki olumlu, bir olumsuz gelişme ve bir vaka analizi sunulmuştur:

Gelişme 44: Hamilton kentinde, sokakta yürürken silahlı saldırıya uğrayan Irak kökenli Müslüman gencine doğru müdahale yapmayarak ölüme terk eden ilk yardım görevlileri, çıkarıldıkları mahkeme tarafından suçlu bulundu.⁹⁸

Gelişme 45: Kanada'da 2017'de evinde kriz geçiren oğulları Koray Kevin Ç. için polis çağıran Cesur Ç., polislerin oğlu sakinleşmesine rağmen çocuğuna aşırı şiddet uyguladığını ve ölümüne sebep olduğunu belirtti.

⁹⁷ Justin Trudeau: Yeniden seçilirse yabancılar ev satışını yasaklayacağım (ensonhaber.com) (Erişim Tarihi: 25.08.2021).

⁹⁸ <https://www.ensonhaber.com/dunya/kanadada-musluman-genci-olum-terk-eden-ilk-yardim-gorevlileri-suclu-bulundu>; <https://www.cbc.ca/news/canada/hamilton/yosif-al-hasnawi-laid-to-rest-samaritan-hamilton-teen-1.4464589> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

Aile açtığı hukuk mücadelesini dört yıl sonra kazandı.⁹⁹

Gelişme 46: Toronto kentinde şizofreni hastası Pakistan asıllı bir Müslüman olan Ejaz C.’yi öldüren polis memurunun, hakkında açılan soruşturma sonunda suçsuz olduğuna karar verildi.¹⁰⁰

Vaka Analizi: Paramount Fine Foods & Johnston¹⁰¹

Kanada’nın Calgary kentinde Belediye Başkan adayı olan Johnston, bir çevrimiçi platformda podcast yayınları ile halka seslenmektedir. Bu yayınlarda Mohamad F. ve şirketi P. Fine Foods hakkında 2017 ve 2018 yıllarında kullanılan ifadeler nedeniyle dava açılmıştır. Johnston aleyhine açılan davalar 2021 yılında sonuçlanmıştır.

2018 yılında yapılan yayınlarda lokantada sadece İslami toplantıların yapıldığı vurgulanmış ve Mohamad F.’nin “ırkçı bir lokanta sahibi” “ekonomik bir terörist” ve “terör örgütlerinin para sağlayıcısı” olduğu yönünde beyanlarda bulunulmuştur. Mahkeme, İslamofobik olan bu açıklamaların dayanağının olmadığını belirtmiş ve müeyyidesinin para cezası olduğuna hükmetmiştir. Keza sonrasında Johnston, nefreti yaymak için çevrimiçi platformlarda Kanadalı Müslümanları “terörist”, “terörist pislikler”, “ırkçı terörist pislikler” ve “Naziler” olarak adlandırmıştır. Johnston, İslam’ı “medeni olmayan çöp” olarak tanımlamıştır. Johnston, defalarca Müslümanları “tecavüzcü” olarak nitelendirmiş ve Müslüman göçmenlerin cinsel yolla bulaşan hastalıkları Kanada’ya getirdiğine ilişkin

⁹⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kanadada-ogunu-polis-siddetiyle-kay-beden-cesur-celik-yasadiklarini-aaya-anlatti/2273064> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹⁰⁰ <https://www.ensonhaber.com/dunya/kanadada-62-yasindaki-hasta-muslimani-olduren-polis-sucsuz-bulundu> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹⁰¹ CV-17-580326 numaralı ve 04.10.2021 tarihli karar.

beyanlarda bulunmuştur. Mohamad F. hakkında “bebek kartı” ve “terörist” ibareleriyle nefret söylemlerinde bulunduğu gerekçesiyle hakaret suçunu işlediğine hükmedilmiştir.

13 Mayıs 2019 tarihli kararda Johnston davacılar hakaret etmekten sorumlu tutulmuş ve maddi tazminat olarak 2,5 milyon Kanada Doları para cezasına çarptırılmıştır. Keza yapmış olduğu haksız ithamların men’i için ihtiyati tedbir kararı verilmiştir.

2.6. Siyasal Haklar ve Siyasi Katılım

1982 tarihli Kanada Haklar ve Özgürlükler Şartı’nın (*Canadian Charter of Rights and Freedoms, 1982*) 24. Bölümü uyarınca, herkes siyasal hak ve özgürlüklere sahiptir. Anayasal bir hak olan siyasal hak ve özgürlükler açısından vatandaş ve yabancı arasında bir ayrım gözetilmemiştir.

Taranan verilerde siyasi hak ve özgürlüklere ilişkin olarak Kanada’da bir olumlu ve bir olumsuz gelişme kayda geçirilmiştir:

Gelişme 47: Marc Garneau’nun ayrılmasıyla boşalan Ulaştırma Bakanlığı görevine Kanada Başbakanı Trudeau’nun Parlamento Sekreteri olarak görev yapan Toronto Milletvekili Omar Alghabra getirildi. Suudi Arabistan doğumlu Omar Alghabra, Somali asıllı Aile, Çocuk ve Sosyal Gelişim Bakanı Ahmed Hussen ile Afganistan asıllı Kadının Statüsü Bakanı Meryem Monsef’den sonra kabineye giren üçüncü Müslüman Bakan oldu.¹⁰²

Gelişme 48: Cambridge’deki Baitul Kareem Camisi saldırırganlar tarafından tahrip edilmiş ve caminin içindeki

¹⁰² <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kanada-basbakani-trudeau-degistirdigi-kabinesine-bir-musliman-bakan-daha-ekledi/2107921> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

birçok eşya çalınmıştır. Camide on binlerce dolarlık zarar meydana geldiğini ifade eden yetkililer olayı “nefret eylemi” olarak tanımlamaktadır.¹⁰³

Resim 9: Baitul Kareem Camisine Yapılan Saldırı Sonrası

Gelişme 49: ABD’den sonra Kanada da, ABD Kongre Binası’na yapılan baskında çok konuşulan radikal sağcı Proud Boys’u (Gururlu Çocuklar) terör örgütü listesine aldı.¹⁰⁴ *Toronto Star* gazetesinin haberine göre, ırkçılık karşıtı gruplar, bir süredir aşırı sağcı ve ırkçı grupların terör listesine alınması için hükümete baskı yapıyor. Kamu Güvenliği Bakanı Bill Blair’in ofisinden yapılan açıklamada, aşırı sağcı gruplardan birinin en kısa zamanda terör örgütü olarak tanınacağı kaydedildi. Kanada’nın tanıdığı terör örgütleri listesinin genişlemesi durumunda nefret karşıtı gruplar ülkede Neo-nazi yanlısı “Atomwaffen ve O9A” ile beyaz üstünlüğüne dayalı ırkçı ideolojiye sahip “The Base” gruplarının bu listeye girmesini savunuyor.¹⁰⁵

¹⁰³ <https://www.cbc.ca/news/canada/kitchener-waterloo/cambridge-mosque-vandalism-act-of-hate-1.6103840> (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2021).

¹⁰⁴ <https://www.haber7.com/dunya/haber/3061679-kanada-proud-boysu-teror-orgutu-listesine-aldi> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹⁰⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kanadada-neonazi-gruplarin-teror-orgutu-olarak-taninmasi.gundemde/2125848> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

Gelişme 50: Quebec City kentindeki Quebec İslami Kültür Merkezi Camisi’ne 2017 yılında otomatik silahlarla saldıran Alexandre B., yatsı namazı kılmakta olan cemaatin üzerine ateş açmış ve 6 kişiyi öldürüp 5 kişiyi yaralamıştı. Olaydan sonra yakalanan saldırgan, suçunu itiraf etmiş ve yargılama sonunda ömür boyu hapse mahkum edilmiştir. Kanada Federal Hükümeti, 2017 yılında Quebec City kentinde düzenlenen cami saldırısında hayatını kaybedenleri onurlandırmak ve hayatta kalanlarla dayanışmayı ifade etmek için, 29 Ocak’ın bundan böyle ulusal anma günü olmasına karar verildiğini duyurdu.¹⁰⁶

Gelişme 51: “Katmanlı Şüphe Altında: Müslümanların Liderliğindeki Hayır Kurumlarının Kanada Vergi İdaresi Denetimlerinin İncelenmesi” başlıklı 94 sayfalık rapor, Toronto Üniversitesi İslami Araştırmalar Enstitüsünden Prof. Enver Emon ve Kanadalı Müslümanlar Ulusal Konseyinden Dr. Nadia Hasan tarafından hazırlandı. Rapor, Kanada’da yaşayan Müslümanların kurduğu hayır kurumlarını hedef alan orantısız vergi denetimleri hakkındaki endişeler gündeme getirilerek, denetimlerin nedeni, bu kuruluşların nasıl seçildiği, denetleme sıklığı ve gerekçeleriyle ilgili sorunlar masaya yatırıldı.¹⁰⁷

Gelişme 52: Kanadalı Müslüman eski istihbaratçı Etiyopya doğumlu Huda M., 15 yıl görev yaptığı Kanada Güvenlik İstihbarat Servisinde sistematik ırkçılıkla karşı karşıya kaldığını ve dini hakkında sorguya çekilerek Ka-

¹⁰⁶ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kanada-hukumeti-29-ocak-i-quebec-city-cami-saldirisi-ulusal-anma-gunu-ilan-etti/2126786> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹⁰⁷ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kanadadaki-musulman-yardim-kuruluslari-uzerindeki-devlet-baskisi-rapor-haline-getirildi/2192037> Rapor linki: https://uploads-ssl.webflow.com/6014cdeca65f7f2af7e18187/605eb346228ce9b6dc2ec41c_Under_Layered_Suspicion_ExecSummaryEN_Mar2021.pdf (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

nada için sürekli olarak tehdit olarak algılandığını ifade etti.¹⁰⁸

Gelişme 53: Merkezi Kanada'nın başkenti Ottawa'da bulunan Uluslararası Sivil Özgürlükler İzleme Grubu, Kanada Hükümeti'ne çağrıda bulunarak, Gelir İdaresi tarafından Müslümanlara ait hayır kurumlarına yönelik ön yargılı denetimlerin durdurulmasını istedi. Grup tarafından Kanada Başbakanı Justin Trudeau'ya hitaben hazırlanan ve şu ana kadar 130 sivil toplum kuruluşunun da imza koyduğu açık mektupta, Müslümanlara ait hayır kurumlarını, sırf dini aidiyetlerinden dolayı terörün finansmanı şüphesiyle hedef almanın "İslamofobik" ve ön yargılı olduğuna dikkat çekildi.¹⁰⁹

Gelişme 54: İslam düşmanlığına örnek saldırılardan birine bu kez Kanada sahne oldu. Nefret söylemleri paylaşan bir grup, Pakistanlı Müslüman göçmeni önce bıçakladı, ardından sakalını zorla kesti.¹¹⁰

Gelişme 55: Kanada Gelir İdaresi'nin, Müslümanlara ait hayır kurumlarını uygunsuz gerekçelerle ve baskıcı bir şekilde denetime alması üzerine Müslüman hayır kurumlarından gelen şikâyetler artmıştır. Bu şikâyetler sonucunda, Kanada Vergi Mükellefleri Ombudsmanı François B., Kanada Gelir İdaresi hakkında soruşturma açmıştır.¹¹¹

¹⁰⁸ <https://www.dunyabulteni.net/kuzey-amerika/musluman-eski-istihbaratcidan-irkcilik-aciklamasi-h503825.html> - <https://capitalcurrent.ca/first-time-ottawa-south-ndp-candidate-fights-for-an-equitable-canada/> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹⁰⁹ <https://perspektif.eu/2021/06/25/muslumanlarin-hayir-kurumlarin-on-yargili-denetimlerle-hedef-aliniyor/> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹¹⁰ <https://www.aksam.com.tr/dunya/islamofobi-bu-kez-kanadada-bicaklayip-sakalini-kestiler/haber-1185266> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹¹¹ <https://perspektif.eu/2021/08/08/kanada-gelir-idaresine-sorusturma/> (Erişim Tarihi: 08 Ağustos 2021).

Gelişme 56: Özellikle Edmonton ve Calgary kentlerinde başörtülü Afrika kökenli kadınlara dair taciz vakalarının artmasının ardından, Kanada Müslümanları Ulusal Konseyi (NCCM) Edmonton Kent Meclisi'ne bir önerge sunma kararı almıştı. Kamusal alanda tacizle ilgili yönetmeliklerin yeniden incelenmesi için verilen bu önerge, Edmonton Kent Meclisi tarafından kabul edildi.¹¹²

Gelişme 57: Scarborough Camii'ne giren saldırganlar, Kuran-ı Kerim ve diğer dini eşyaları yerlere atmış ve bağış kutuları parçaladıktan sonra ofisi yağmalamıştır.¹¹³

Gelişme 58: Ottawa'da, 62 yaşındaki şahıs, yolda yürüyen başörtülü bir kadının başörtüsünü çekerek kaçırmıştır. Olayı müteakiben yakalanan 62 yaşındaki kadının nefret suçları kapsamında yargılanacağı belirtilmiştir.¹¹⁴

Gelişme 59: Hamilton kentinde meydana gelen olayda, bir adam aracını otoparkta yürüyen başörtülü anne ile kızının üzerine sürmüştür. Adamdan kaçarak çalılıklara saklanan anne ile kızı, daha sonra adamın onlarını bulup ölümlerle tehdit ettiğini söylemişlerdir.¹¹⁵

Gelişme 60: London kentinde kaldırırda yürüyen Pakistan asıllı Kanadalı ailenin üzerinden kamyoneti ile geçen saldırgan, 4 kişinin ölümüne ve bir kişinin ağır yaralanmasına neden oldu. Polis tarafından yapılan açıklamada, saldırının planlanmış bir nefret suçu olduğu belirtildi. Dedektif Paul W., kurbanların İslami inançları nedeniyle hedef alındığını düşündüklerini ifade etti.¹¹⁶

¹¹² <https://perspektif.eu/2021/04/14/kanadali-muslumanlardan-sokakta-tacize-karsi-onerge/> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹¹³ <https://toronto.ctvnews.ca/police-investigate-mosque-vandalized-in-scarborough-multiple-break-ins-1.5557091> (Erişim Tarihi: 22 Ağustos 2021).

¹¹⁴ <https://ottawa.ctvnews.ca/woman-facing-hate-motivated-assault-charges-in-hijab-pulling-attack-1.5637744> (Erişim Tarihi: 25 Ekim 2021).

¹¹⁵ <https://www.ensonhaber.com/dunya/kanadada-musluman-aileye-islamofobik-saldiri> (Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2021).

¹¹⁶ <https://www.reuters.com/world/americas/four-killed-by-car-were-vic>

Kanada'nın London kentinde araçlı saldırı sonucunda hayatını kaybeden aynı aileden dört kişi için anma töreni düzenlendi. Törene Kanada Başbakanı Justin Trudeau ve Kanada siyasetinin önemli isimleri katıldı.¹¹⁷ Kanada Başbakanı Justin Trudeau, Ontario'da aynı aileden 4 Müslümanın öldürüldüğü minibüslü saldırıyı terör saldırısı olarak nitelendirdi.¹¹⁸ London kentinde 6 Haziran gecesi yaşanan bu terör saldırısının ardından, Kanada'da faaliyet gösteren Müslüman sivil toplum kuruluşları, Başbakan Justin Trudeau'dan İslamofobi ile mücadelede alınacak önlemlerin belirlenmesi için zirve düzenlenmesini talep etti.¹¹⁹

Vaka Analizi: Edmonton'da İslam Karşıtı Saldırıları¹²⁰

Edmonton'da çoğu Müslüman kadınları hedef alan bir dizi nefret saldırısı geçtiğimiz yıl meydana gelmiştir. Altı aylık bir süre içinde, otoparklarda, yolda, toplu taşımada gerçekleşen olayların dokuzu polise bildirilmiş ve yedisi suçlama ile sonuçlanmıştır. Özellikle St. Albert'te gerçekleşen ve infial uyandıran saldırının ardından yüzlerce kişi, şiddeti kınamak için Edmonton Churchill Meydanı'nda toplanmıştır. Yeni

tims-anti-islamic-hate-crime-canada-police-2021-06-07/ (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹¹⁷ <https://www.dunyabulteni.net/kuzey-amerika/kanadada-teror-saldirisi-na-kurban-giden-aile-icin-anma-toreni-h502056.html> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹¹⁸ <https://www.timeturk.com/dunya/trudeau-dan-minibuslu-saldiri-aciklasi-haber-1688892> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹¹⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kanadali-musliman-stk-lerden-basbakan-trudeau-ya-islamofobi-ile-mucadele-icin-zirve-duzenlemesi-cagrisi/2269919> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

¹²⁰ <https://edmontonjournal.com/news/local-news/a-string-of-hate-motivated-attacks-muslim-women-in-edmonton-reveals-a-complicated-history> (Erişim Tarihi: 25 Ekim 2021).

seçilen belediye başkanı Amarjeet Sohi, bu sorunun “birinci önceliği” olduğunu dile getirmiştir.

Mevcut şiddet dalgası 8 Aralık 2020'de Southgate Center alışveriş merkezinin dışında bir adamın arabalarında oturan başörtülü bir anne ve kızına yaklaşmasıyla başlamıştır. Polise göre, adam ırkçı biçimde bağırarak aracın camını yumruklamış ve ardından kaçan kadınlardan birisine saldırmıştır. Saldırganın yardım etmeye çalışanlarca itilerek uzaklaştırıldığı belirtilmiştir. İddiaya göre şahıs “Ülkenize geri dönün!” ve “Seni öldüreceğim!” gibi sözler sarf etmiştir. Saldırı, alışveriş merkezi müşterilerinin araya girmesiyle sona ermiştir.

Olayı müteakip benzer saldırılar da gündeme gelmiştir. Southgate'deki saldırıdan günler sonra, başörtüsü takan 23 yaşındaki Afrika kökenli bir kadın, yakındaki bir toplu taşıma merkezinde, alışveriş torbasını sallayan ve iddiaya göre ırkçı hakaretler yağdıran bir kadın tarafından tehdit edilmiştir. Olayın sonrasındaki gün, yine bir Afrika kökenli adam evinin bahçesinde bir yabancı tarafından saldırıya uğramıştır. 3 Şubat günü Alberta Üniversitesi Transit Merkezi yakınında iki kadın saldırıya uğramıştır. Ardından Century Park'ta bir saldırı meydana gelmiştir. Nisan ayı içerisinde bir sürücünün ailesiyle birlikte seyahat eden tesettürlü bir kadına saygısız hareketler yapması gerekçesiyle meydana gelen bir trafik kazası olduğu kaydedilmiştir. Bütün bunları Kanada tarihindeki İslamofobik şiddetin en korkunç örneklerinden biri olan Ontario'daki vaka izlemiştir. Pakistanlı-Kanadalı bir aileye çarpan kamyon 9 yaşındaki bir çocuk dışında herkesi öldürdü. Bu olaydan bir süre sonra Alberta'da iki kadın daha saldırıya uğramıştır. 20'li yaşlarındaki Irak asıllı kadınlar, St. Albert parkında yürürlerken yüzünde maske olan bir adamın kendilerine ırkçı hakaretler yağdırdığını polise söylemiştir. İddiaya göre, saldırgan kız kardeşlerden birini başörtüsünden

yakalayıp yere atarak bayıltmıştır. Daha sonra ikinci kadını da itmiş ve boğazına bir bıçak dayamıştır.

Tüm bu saldırılar Edmonton'daki Müslüman toplumu rahatsız etmiştir. Kadınlar kendilerini kuşatılmış hissettiklerini anlatmış ve bazı camilerde nefsi müdafaa dersleri verilmeye başlanmıştır. Saldırılar arkasında yatan motivasyon İslamofobi olmasına karşın tetikleyen unsurlar belirsiz kalmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada ABD ve Kanada'da Müslümanlara ve Türklere yönelik 2021 yılında kaydedilen dini ve etnik temelli nefret söylemi ve nefret suçu içeren olaylar ve öğeler derlenmiştir. Benzer şekilde, önümüzdeki yıllarda da bu konunun takibinin yapılması düzenli ve uzun dönemli veri toplanması açısından önemlidir. Anayasal düzene ve çeşitli koruma mekanizmalarına rağmen, Kuzey Amerika'da ayrımcılık, İslam karşıtlığı ve bazı eyaletlerde Türkleri hedef alan nefret suçlarının görülmekte olduğu aşikardır. Bu durumun önüne geçebilmek amacıyla, hem bireylere hem yargı sistemine hem de kurumlara önemli görevler düşmektedir. Yurtdışında yaşayan Türklerin ve Türk diaspora üyelerinin, içinde buldukları ülkenin farklı uygulamalarını, vatandaşlarına ve göçmen gruplara sağladığı hak ve özgürlükler alanını iyi bilmeleri gerekmektedir. Nefret söylemi ve ayrımcılık içeren herhangi bir sorunla karşılaştıklarında, ilk olarak akıllı telefonlar aracılığıyla da kolayca ve güvenle başvuracakları Türkiye'de devlet teşkilatı içinde bir birim oluşturulmalı ve kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.

Ayrımcılığa ve nefret suçlarına karşı mücadelede, ABD ve Kanada'daki politika uygulayıcılar ve polis memurları hizmet içi eğitimlere katılmalı ve bu konuda farkındalık yaratılmalıdır. İnsan hakları alanında çeşitli eğitim programları, öncelikle toplumun en küçük birimi olan ailede başlamalı ve tüm öğrenim süresi boyunca devam edilmelidir. Toplumun her kesimi, nefret propagandacıları tarafından kullanılan çeşitli nefret sembolleri ve söylemler üzerinden nefret suçunu teşvik eden ifadeleri tanıyıp yetkili mercilere haber verme konusunda desteklenmelidir.

Nefret propagandası ve nefret suçunun sonuçlarından biri de, mağdurun içinde yaşadığı toplumdan izole edilmesidir. Esasen mağdurun toplumdan soyutlanmasından ziyade toplumla bütünleşik hale getirilmesi gerekmektedir. Zira, "Birine yapılan saldırı hepimize yapılan saldırıdır." demek toplumsal farkındalık ve koalisyon oluşturma açısından suça teşvik eden düşüncenin önüne geçebilir. Bu

durum, sadece farkındalığı artırmakla kalmaz; aynı zamanda toplumsal işbirliğini de artırır, korkuyu azaltır, ırkçılık ve nefrete karşı mücadelede güvenliği ve dayanışmayı teşvik eder. Farklı geçmişlere sahip insanlar birlikte çalıştıklarında, birbirleri hakkında daha fazla şey öğrenirler, böylece önyargı azalır; anlayış, birlik ve sosyal uyum daha hızlı sağlanmış olur.

ABD ve Kanada'da nefret suçu ve ayrımcılık bağlamındaki müeyyidelerin hapis cezasına kadar ağır sonuçlarının olmasının yanında mağdurun adalete erişiminin kolaylaştırılması sağlanabilir. Örneğin, Adalet Bakanlığı tarafından açılacak davalar harçtan muaf tutulmalıdır. Barolar bu suça maruz kalanlara karşı ücretsiz savunma desteği sunmalıdır. Suçun konusu olan davalarda mümkün olduğunca ispat yükümlülüğünün ters çevrilmesi yönünde tavsiyelerde bulunulmalıdır.

Kuzey Amerika'daki Türk diasporik kimliği farklılaşmaktadır. İkinci nesillerin varlığı kadar, daha farklı sosyo-kültürel göstergelere sahip kişiler, Amerika'daki Türk göçmen profilini çeşitlendirmiştir. Dini ve etnik köken üzerinden yürütülen İslam karşıtlığı ve Türk düşmanlığına karşı sivil toplumun ve derneklerin rolü yadsınamaz. Ancak, aradan geçen bunca yıla rağmen, ABD'de faaliyet gösteren Türk Amerikan derneklerinin durumu pek de iç açıcı değildir. Birlikte hareket eden ve aktif çalışan Ermeni ve Rum lobisine son yıllarda Yahudi lobisi ve hatta Pakistan/Müslüman karşıtlığından beslenen bir kimlik oluşturan bazı Hintli Amerikalı gruplar da eklenmiştir. Türk vatandaşı olmakla birlikte, Türkiye karşıtı faaliyetler yürüten gruplar da düşünüldüğünde, Türkiye'nin pozisyonu daha da zora girebilmektedir. Örnek vakalardan da görüleceği gibi, Ermeni-Rum lobisi ve diaspora kuruluşları, sosyal medya hesaplarından Türk işletmelerini karalayıcı ifadeler kullanmaktan, sözlü ve fiziksel saldırılara girişmekten çekinmemektedirler. Yukarı Karabağ zaferinden sonra, Amerika'daki Ermeni diaspora grupları, özellikle de radikal Taşnaklar, daha fazla şiddete basvurmaya başlamış; Türkiye ile normalleşme süreci başlatmasını protesto etmek için Los Angeles'ta Ermeni Başkonsoloslughunu hedef alan gösteriler düzenlemişlerdir.

Bu alanda, ABD'de CAIR (Amerikan İslami İlişkiler Konseyi) ve USCMO (ABD Müslüman Örgütler Konseyi),¹²¹ Kanada'da NCCM (Kanada Müslümanları Ulusal Konseyi) National Council of Canadian Muslims) gibi çatı kuruluşlarla, sadece İslam karşıtlığı ve Müslümanlara yönelik nefret suçları alanında değil, etnisite ve milliyet üzerinden yapılan ayrımcılık ve nefret söylemi temelinde sistematik veri toplanması konusunda işbirliği yapılmalıdır.

¹²¹ Detaylı bilgi için bkz. <https://uscmo.org>.

Hükümet Meydanı, No: 2 06050 Ulus-Altındağ /ANKARA

T: 0312 596 44 44/45